

EL PROCÉS PENAL DE MENORS

VISIÓ TEÒRICA I PRÀCTICA

TREBALL FINAL DE GRAU

Eduard Pallarès Coromina

41597183-G

Tutora: Dra. Silvia Pereira Puigvert

Grau en Dret

Universitat de Girona – Facultat de Dret

Curs acadèmic 2015 – 2016

ÍNDEX DE CONTINGUTS

INTRODUCCIÓ	7
CAPÍTOL I: Antecedents, Característiques i regulació general	10
1. Evolució històrica del procés penal de menors a Espanya	10
2. Característiques i particularitats del procés penal de menors	17
2.1. El superior interès del menor	17
2.2. La naturalesa sancionadora – educativa del procés	18
2.3. El reconeixement exprés de totes les garanties constitucionals	19
2.4. La instrucció per la fiscalia	20
2.5. Principi de flexibilitat	20
2.6. Principi d'oportunitat	21
2.7. Principi de proporcionalitat	21
2.8. Principi d'intervenció mínima: la mediació	21
3. Marc normatiu del procés penal de menors	22
3.1. Àmbit subjectiu de la llei	25
3.2. Àmbit objectiu de la llei	27
CAPÍTOL II: Fases del procés penal de menors	28
1. Subjectes que intervenen en el procés penal de menors	28
1.1. Ministeri Fiscal	28
1.2. El perjudicat i l'ofès	28

1.3. El menor i el seu lletrat	29
1.4. L'Equip Tècnic	29
1.5. El Jutge de Menors	31
1.6. La policia judicial	32
2. La competència	33
2.1. La competència objectiva	33
2.2. La competència territorial	34
2.3. La competència funcional	35
3. Fase d'instrucció	35
3.1. Inici del procediment	36
3.2. Incoació de l'expedient	37
3.3. Desistiment de l'expedient o sobreseïment	39
3.4. La detenció del menor	39
3.5. Habeas Corpus	40
3.6. Participació de l'Equip Tècnic	41
3.7. Mesures Cautelars	41
3.8. Conclusió de la instrucció	43
4. Fase Intermèdia	44
5. Fase d'audiència	46
5.1. La conformitat de l'article 32 LORPM	47
5.2. Assenyalament de l'audiència	48
5.3. Inici de les sessions	48

5.3.1. La tesi del Jutge de Menors	48
5.3.2. Noves proves i vulneració de drets fonamentals	49
A) Noves proves	49
B) Drets fonamentals	49
5.3.3. La conformitat de l'article 36 LORPM	50
5.4. Celebració de l'audiència	50
5.4.1. Assistents	50
5.4.2. Absència del menor durant l'audiència	51
5.4.3. Publicitat de l'audiència i deure de confidencialitat	52
5.4.4. Pràctica de la prova	52
5.4.5. Conclusions definitives i última paraula del menor	53
6. La sentència	53
6.1. Requisits formals de la sentència en el procés penal de menors	54
6.1.1. Termini i registre de la sentència	54
6.1.2. Forma i llenguatge de la sentència	55
6.2. Contingut de la sentència del procés penal de menors	55
6.2.1. Elements que conformen la decisió del Jutge	56
A) Elements que determinen la responsabilitat penal del menor	56
B) Elements que determinen la mesura que s'ha d'imposar	56
6.2.2. Contingut mínim de la sentència	59
A) El relat dels fets provats	60
B) Descripció de la mesura imposada a la sentència	60

6.3. Motivació de la sentència	61
6.3.1. Motivació del judici de fet (<i>quaestio facti</i>)	61
6.3.2. Motivació del judici de dret (<i>quaestio iuris</i>)	62
6.3.3. Motivació de la decisió sobre la mesura adoptada	62
7. Els recursos	63
7.1. Recurs d'apel·lació	63
7.2. Recurs de reforma	64
7.3. Recursos de reposició i revisió	64
7.4. Recurs de cassació per unificació de la doctrina	64
8. Fase d'execució	65
8.1. La competència	65
8.2. Procediment d'execució	66
8.2.1. Pluralitat de mesures	66
8.2.2. Alternatives a l'execució de mesures	67
8.2.3. Incompliment de la mesura	68
8.2.4. Mesures de privació de llibertat	68
8.2.5. Drets i deures dels menors internats	68
8.2.6. Règim disciplinari	69
8.3. Mesures susceptibles de ser imposades als menors	69
9. La mediació en el procés penal de menors	71
9.1. La Justícia Restaurativa	72
9.2. La mediació penal de menors	73

9.3. Marc legal de la mediació penal de menors	74
9.4. Etapes del procés de mediació	75
9.4.1. La iniciativa	75
9.4.2. L'estudi de la documentació	76
9.4.3. Contacte amb el menor, els representants legals i el lletrat	76
9.4.4. Contacte amb la víctima	76
9.4.5. Presa de decisions de l'Equip Tècnic	77
9.4.6. Acte de mediació	77
9.4.7. Avaluació i informe final	77
9.5. La conciliació en fase d'execució	78
CAPÍTOL III: Visites al Jutjat de Menors de Girona	80
1. Dia 18 d'Abril	80
1.1. Xerrada amb la Jutgessa de Menors, Montserrat Bastit	80
1.2. Causes judicials analitzades	81
A) Causa judicial de menors 47/2016	81
B) Causa judicial de menors 264/2015	82
C) Causa judicial de menors 468/2015	82
2. Dia 26 d'Abril	83
2.1. Causes judicials analitzades	83
A) Causa judicial de menors 320/2015	83
B) Causa judicial de menors 324/2015	83
C) Causa judicial de menors 278/2015	85

D) Causa judicial de menors 443/2015	85
E) Causa judicial de menors 498/2015	87
F) Causa judicial de menors 464/2015	87
3. Dia 27 d'Abril	88
3.1. Causes judicials analitzades	88
A) Causa judicial de menors 253/2015	88
4. Valoració personal	91
CONCLUSIONS	93
BIBLIOGRAFIA	96

INTRODUCCIÓ

El meu Treball Final de Grau tracta sobre el procés penal de menors, és a dir, el procediment penal que té en compte la minoria d'edat de l'infractor, no sols en la manera d'enjudiciar-lo, sinó en el càstig que se li podrà imposar i com es realitzarà la seva execució.

Per escollir aquest tema em vaig limitar a fer una selecció de les assignatures que més m'havien agradat durant aquests anys de Grau en Dret i que més bé havia aconseguit tirar endavant, entre elles es trobava el Dret Processal Penal. No volia escollir un tema que ja s'hagués explicat de manera molt extensa en les classes magistrals de l'assignatura ja que el meu objectiu era precisament aprendre més sobre algun aspecte del dret processal penal que fins al moment se n'hagués parlat poc. Aquí és on em vaig fixar en el procediment penal de menors, un aspecte del processal penal que durant les classes magistrals no s'hi havia dedicat més de vint minuts a explicar, que en el manual de l'assignatura s'hi dediquen poc més de cinc pàgines de les tres-centes cinquanta que té en total i que mai ha estat objecte d'examen. A més, pensava que era un tema que tot i que s'havia explicat poc, realment tenia molt de contingut.

Em vaig decidir doncs a escollir com a Treball Final de Grau el procés penal de menors. Els meus objectius principals era fer una gran part del treball de manera teòrica, explicant i desenvolupant aquest procés, però sense oblidar-me de fer una vessant més pràctica, intentant aconseguir parlar amb alguna persona fortament vinculada amb aquesta professió (ja fos un Jutge, un Fiscal, etc.) o poder assistir a una audiència de menors. El resultat final és que el treball es divideix en tres grans capítols:

El primer capítol engloba una sèrie d'apartats que podríem anomenar "introdutoris" que són els següents:

- Evolució històrica del procés penal de menors a Espanya, es relata com ha evolucionat el procés al llarg de la història en el panorama internacional però sobretot en el nacional fins arribar al sistema actual.
- Característiques del procés penal de menors, s'estableixen les particularitats del procés penal de menors, quines diferències té respecte al d'adults i com es configura.
- Marc Normatiu, s'expliquen les diferents fonts normatives tant internacionals com nacionals posant èmfasi en la Llei Orgànica de Responsabilitat Penal del Menor (d'ara en endavant LORPM). També s'explica l'àmbit objectiu i subjectiu de la normativa.

El segon capítol engloba tots aquells apartats que detallen com es realitza el procés pròpiament dit i els trobem ordenats de forma cronològica a com es desenvolupen a la realitat:

- Subjectes que intervenen, es concreten quins són els principals subjectes que tenen algun tipus de participació en el procés.
- Competència, es descriu a qui correspondrà la competència per enjudiciar els acusats diferenciant la competència objectiva, territorial i funcional.
- Fase d'instrucció, es divideix en varis subapartats on s'expliquen les diferents tasques que es duen a terme durant aquesta fase.
- Fase intermèdia, es relaten tots aquells aspectes destinats a la preparació del judici oral.
- Fase d'audiència, s'expliquen tots aquells actes que es duen a terme durant el judici oral així com aquells tràmits previs.
- La sentència, s'explica les característiques i requisits que haurà de tenir tota sentència dictada en un procés penal de menors, tant formals, com de contingut i de motivació.
- Els recursos, aquí es concreten tota la sèrie de recursos establerts a la LORPM que es podran interposar per impugnar les resolucions del Jutge o el lletrat de l'administració de justícia durant el procés.
- Fase d'execució, es relata la forma en què es duu a terme l'execució de la sentència dictada pel Jutge de Menors.
- La mediació, s'explica la possibilitat de realitzar una solució extrajudicial i com s'haurà de fer, cosa que en dret penal és exclusiu del procés de menors.

El tercer capítol del treball és purament pràctic, consisteix en un sol apartat on explico les visites que vaig realitzar al Jutjat de Menors de Girona, on vaig tenir l'oportunitat de parlar amb la Jutgessa de Menors Montserrat Bastit, així com assistir a diverses vistes. A l'hora d'explicar els diferents judicis orals que vaig veure, s'utilitzen només la inicial del nom del menor i l'inicial del cognom per tal d'evitar la difusió d'informació que els pogués danyar.

Per fer els dos primers capítols dels que he parlat, que són bàsicament teòrics, la informació l'he extret principalment d'articles d'autors publicats en revistes, llibres o pàgines web, i també de la normativa existent, sobretot la LORPM. La majoria d'autors estan citats en els peus de pàgina del cos del treball. Per trobar aquesta informació el

que feia bàsicament és abans de començar cada apartat fer una recerca exhaustiva per Internet i altres mitjans reunint tota la informació possible, un cop la tenia feia unes quantes lligides destacant allò més important pel treball i descartant aquells aspectes que trobava innecessaris. Seguidament començava a escriure l'apartat intentant utilitzar al màxim les meves paraules per construir un bon relat, i evitant utilitzar una gran quantitat de tecnicismes que a vegades tenen aquests textos d'autor d'on extreia la informació.

Pel que fa al tercer capítol, vaig tenir la gran oportunitat d'assistir al Jutjat de Menors de Girona els dies 18, 26 i 27 d'Abril i conèixer la Jutgessa de Menors Montserrat Bastit a través de la meva tutora de treball, la Silvia Pereira. El dia 18 vaig poder xerrar aproximadament mitja hora amb ella, on vam fer un intercanvi d'impressions sobre el procés penal de menors i vaig formular alguna pregunta, tot seguit vaig assistir a quatre vistes que es feien aquell matí.

El dia 26 vaig assistir a sis vistes que es realitzaven durant tot el matí i el dia 27 a una altre que es feia que tenia especial interès ja que es tractava d'un robatori en una gasolinera amb arma de foc.

Tant la xerrada que vaig poder fer amb la Jutgessa de Menors Montserrat Bastit, com les vistes que vaig poder presenciar han estat plasmades en el treball.

He d'agrair en aquest punt la dedicació i la paciència que va tenir la Jutgessa de Menors Montserrat Bastit per l'ajuda que em va prestar, així com la seva preocupació perquè compregués en tot moment com funcionava el procés. Sempre abans de començar una vista s'encarregava ella personalment de portar-me l'expedient perquè me'l pogués mirar i en finalitzar em preguntava la meva opinió sobre el que havia vist i comentava quines impressions tenia ella sobre les vistes realitzades durant el dia.

Agraeixo també al tècnic psicosocial del departament de justícia, Ramon Ternero, per prestar-me tota l'ajuda necessària pel meu treball, així com al professor Garrido Carrillo per facilitar-me articles doctrinals propis, relatius al procés penal de menors.

Mereix un agraïment especial la meva tutora del treball, la Dra. Silvia Pereira per totes les hores de dedicació que m'ha prestat, la motivació que m'ha donat, els consells, l'ajuda, la paciència i sobretot les ganes que em sortís un bon treball.

CAPÍTOL I: ANTECEDENTS, CARACTERÍSTIQUES I REGULACIÓ GENERAL

1. EVOLUCIÓ HISTÒRICA DEL PROCÉS PENAL DE MENORS A ESPANYA¹

Al llarg de la història, els actes delictius comesos per menors d'edat han estat sempre presents en la societat, de manera que no es considera que sigui un fenomen sorgit en els últims segles. De fet, els ordenaments jurídics romans, germànics o canònics de l'edat medieval ja disposaven d'un tracte diferent en l'enjudiciament penal segons es tractés d'una persona major o menor d'edat. La llei de les XII Taules romana feia distincions a efectes penals segons es tractés de persones púbers i impúbers, així mateix l'emperador romà Teodosio va declarar la irresponsabilitat penal dels menors de set anys.

A partir de la segona meitat del segle XIX, degut al fracàs d'utilitzar el sistema penal d'adults en els menors i la gran crueltat en que se'ls tractava sovint quan cometien un delictes, podent comportar fins i tot la pena de mort, (A Anglaterra, l'any 1815, un Tribunal de Old Bailey, va condemnar a pena de mort a cinc menors compresos entre les edats de vuit i dotze anys, no és un cas aïllat però si un dels mes significatius²) van aparèixer les primeres lleis tutelars i van sorgir els primers òrgans i procediments específics per menors d'edat. A això s'ha de sumar el gran augment de la delinqüència juvenil a Espanya i la resta d'Europa que va comportar un estudi sobre les causes que ho originaven i sobre si els mètodes per combatre-ho utilitzats fins el moment eren realment efectius.

Es va passar d'un sistema purament repressor a un de corrector, on s'assumia que la major part de culpa era de la societat en general per haver desatès i descuidat aquests nens³. La materialització d'aquestes idees es va anar fent de manera progressiva passant primer per una especialització dels jutges penals d'adults.

El primer Tribunal per nens es va crear a Estats Units el 1899 a la ciutat de Chicago (Illinois)⁴. A partir d'aquest moment, es van començar a crear Tribunals de menors a la resta del territori d'Estats Units i es va estendre cap a Europa (Birmingham el 1905 i

¹ Gran part extret de JIMÉNEZ FORTEA, "La evolución histórica del enjuiciamiento de les menores de edad en España", Rev. boliv. de derecho nº 18, 2014, pàg. 160-181

² AGUSTÍN BASSOLS, "Legislación juvenil y de menores", pàg. 218

³ CUELLO CALÓN, E. *Tribunales para niños*, Libro General de Victoriano Suárez, 1917, pàg. 6-8

⁴ SANZ HERMIDA, *El nuevo proceso penal del menor*, Ed. Universidad de Castilla La Mancha, 2002, pàg. 30-31

Colònia el 1907) sent Bèlgica el primer país europeu que va aplicar el dret de menors a tot el seu territori.

Centrant-nos ja en l'evolució dins Espanya, és a mitjans del segle XIX que neix aquesta tendència de separar el dret processal penal d'adults en els menors.

El Codi penal de 1822 establia que fins els set anys els nens eren inimputables, dels set anys fins als disset s'havia d'examinar si havien actuat amb discerniment i malícia, si així era, se'ls hi podia aplicar una pena rebaixada, en cas contrari eren tornats als seus pares.

El Codi penal de 1848 ja elevava l'edat d'inimputabilitat als nou anys, llavors entre aquesta edat i els quinze anys si havien actuat amb malícia se'ls hi aplicava una pena rebaixada en dos graus i entre els quinze i els divuit en un grau.

El Codi penal de 1928 va elevar l'edat als setze anys, als majors d'aquesta edat se'ls hi podien aplicar penes rebaixades en un grau, més endavant l'únic que va variar el Codi penal de 1932 és que la pena es podia rebaixar fins a dos graus.

Pel que fa a l'enjudiciament, a mesura que s'anava implantant aquest sistema de protecció respecte el menor, va sorgir la necessitat de crear uns òrgans específics per poder conèixer d'aquests assumptes. Així el 2 d'Agost de 1918, inspirada en la llei belga, es va aprovar la Llei de Bases junt amb el Real Decret-Llei sobre organització i atribucions dels Tribunals per nens i el seu respectiu reglament. El primer Tribunal tutelar de menors comença a funcionar a Bilbao el 1920, seguit dels tribunals d'Almeria, València i Vitòria (1923), Pamplona (1924), etc⁵.

Aquests nous Tribunals suposaven el canvi cap a una justícia social preventiva enlloc de repressiva, caracteritzada per la individualització del tractament i la socialització dels processos. Es substituïa el tracte de càstig per un de supervisió, educació i control on l'Estat intervenia com un "*parens patrie*" fent el jutge la funció de control familiar que no han fet els pares naturals i podent adoptar unes mesures coercitives respecte els menors que des de l'antiga Roma sempre havia tingut assignades el "*pater familias*".

Destaca també les amplies facultats discrecionals del jutge podent aquest adoptar qualsevol disposició necessària en interès del menor, tenia per tant que recollir la major informació possible sobre la situació personal, familiar i social d'aquest.

Les característiques més essencials d'aquesta primera normativa eren les següents:

⁵ DE YBARRA Y DE LA REVILLA. *El primer Tribunal de menores en España*, Ed. Bilbao, 1995, pàg. 5 i ss

- a) L'òrgan judicial estava format pel Jutge de Primera Instància del lloc on s'havia comès el delictes, que actuava com a president, dos vocals elegits per les Juntes Generals de protecció de la infància i un Secretari Judicial.
- b) L'òrgan coneixia dels fets tipificats com a delictes i faltes dins el Codi Penal vigent pels menors de quinze anys i d'algunes faltes dels majors de quinze.
- c) No coneixien de l'acció civil que es podia derivar ja que estava reservada exclusivament a l'ordre civil.
- d) Es tractava d'un procediment sense gairebé cap regla processal on no feia falta la intervenció d'advocat o procurador i tampoc del Ministeri Fiscal en la fase d'instrucció o judici.
- e) Les sessions on s'enjudiciava a menors de quinze anys eren privades, només hi podien assistir els Delegats de Protecció de la Infància i les persones autoritzades pel Tribunal.
- f) Alhora d'enjudiciar els fets, el Tribunal havia de tenir en compte les condicions sociològiques i morals en que els menors havien actuat.
- g) Les decisions del Tribunals es denominaven "acords" i no imposaven penes, sinó mesures, podent consistir aquestes en deixar el menor a la cura de la seva família, ingressar-lo en un establiment benèfic, així com qualsevol altre favorable a la correcció i educació d'aquest.
- h) Les resolucions eren apel·lables davant la Comissió del Consell Superior de Protecció de la Infància.
- i) Respecte a l'execució dels "acords" destacaven dos institucions: les societats tutelars per cuidar dels menors i el Delegat de protecció de la infància que tenia la funció de vigilar la conducta del menor així com de la persona, família o societat tutelar que el tingués en la seva empara.

Durant els següents anys la llei passa per diverses reformes incloent la promulgació del Codi Penal de 1928 que obliga que s'hagin de traslladar preceptes fins ara compresos en el Reglament al Decret llei.

Després de la Guerra Civil espanyola s'aprova la llei de 13 de desembre de 1940, modificada més tard per la llei de 12 de Desembre de 1942 i 1 de Març de 1943.

Finalment, s'aprova el Decret de 11 de Juny de 1948 recollint la Llei, el Reglament i l'Estatut de la Unió Nacional dels Tribunals Tutelars de Menors. Es tracta d'una

normativa d'especial rellevància ja que, tot hi les diverses reformes que hi ha hagut, s'ha mantingut en gran part vigent fins l'any 2000.

Dins el seu contingut podríem destacar les següents característiques:

- a) L'òrgan jurisdiccional es configurava com un Tribunal col·legiat excepte a Madrid i les capitals de província que es podia tractar de Jutges unipersonals.
- b) Els presidents, vicepresidents i jutges eren nomenats pel Ministeri de Justícia a proposta del Consell Superior de Protecció de Menors.
- c) La competència dels òrgans per conèixer dels delictes i faltes dels menors de quinze anys, augmentava als setze, podent conèixer d'algunes faltes comeses pels majors d'aquesta edat. També es podien aplicar mesures reformadores, encara que no haguessin comès cap delictes o falta, a aquells menors substituïts o vagabunds.
- d) Les accions civils derivades dels actes comesos pel menor, i que coneixia el Tribunal tutelar, només es podia exercitar, igual que a la Llei de Bases de 1918, davant l'ordre jurisdiccional civil, amb la novetat que el Tribunal Tutelar podia actuar com a mediador.
- e) Els fets que el Tribunal Tutelar considerava acreditats, així com la participació del menor en aquests, tenien valor de fets provats a efectes del corresponent procés civil.
- f) Les sessions continuaven sent privades i no era necessària la presència d'advocat, procurador i Ministeri Fiscal.
- g) Les resolucions dels Tribunals Tutelars es seguien denominant "acords" i imposaven mesures amb finalitat educativa⁶.
- h) Els "acords" dictats eren només apel·lables en funció de la mesura que s'adoptava. No obstant, les mesures adoptades per majors de setze anys es podien recórrer en tots els casos.
- i) Respecte a l'execució, era competència exclusiva dels Tribunals que es servien d'unes institucions auxiliars.

Durant la vigència d'aquesta normativa, els tribunals compartien les facultats de reforma i protectora, es confonien les dues funcions amb una clara criminalització dels

⁶ GONZÁLEZ ZORRILLA, *La justicia de menores en España*, cit., pàg. 122

menors protegits per l'Administració. Els tribunals no eren servits per jutges de carrera, la gran majoria ho eren per llicenciats en dret de "moralitat irreprotxable".

El Decret de 11 de Juny de 1948 comença a trontollar a la dècada dels vuitanta a causa de les crítiques de la doctrina que reclamava una necessitat urgent de renovar la legislació.

Tot i haver finalitzat la dictadura i haver-se aprovat la Constitució, la legislació sobre menors va continuar igual. Hi ha una gran lentitud legislativa, ni tan sols es va adequar a la normativa internacional. No s'aplicava el principi acusatori ni cap de les garanties constitucionals.

No és fins la separació de les funcions protectora i de reforma, amb l'entrada de jutges de carrera i els cursos d'especialització iniciats pel Consell General del Poder Judicial que s'inicien els canvis.

El 31 de Maig de 1988 es va interposar una qüestió d'inconstitucionalitat pel Jutjat de Menors de Tarragona admesa a tràmit i els següents mesos van continuar entrant qüestions d'inconstitucionalitat, totes basades en l'article 15 de la Llei de Tribunals Tutelars de Menors i fonamentades en normativa internacional i en la Constitució espanyola.

La sentència del Tribunal Constitucional 36/1991, de 14 de Febrer, va acabar declarant inconstitucional l'article 15 de la llei de Tribunals Tutelars de Menors posant de manifest la necessitat urgent de realitzar una reforma legislativa en aquesta matèria⁷.

Aquesta sentència va crear un buit legislatiu que va ser necessari omplir mitjançant un acord entre els Jutges de Menors, del 7 de març de 1991, i que adequava el procés a la Constitució i a les garanties constitucionals.

La reforma té lloc finalment el 1992 amb la promulgació de la llei orgànica 4/1992 reguladora de la competència i el procediment dels Jutjats de Menors. La idea d'aquesta llei es que fos provisional, es tractava d'una reforma de la normativa de 1948 sorgida per la imperiosa necessitat de renovar-la, el que es volia és que servis de fonament a una renovació legislativa més profunda que havia d'aparèixer en els pròxims anys. Es tractava per tant d'una norma de poca extensió que simplement adequava el Decret de 1948 a les directrius de la sentència de 1991. Deixava molts buits sense resoldre.

No obstant, va suposar un gran canvi, configurant un procés molt diferent on s'incorporaven totes les garanties constitucionals.

⁷ Fonament Jurídic 7º de la STC 36/1991, de 14 de Febrer

Molts preceptes del Decret de 1948 ja havien sigut derogats per normes anteriors com la llei orgànica del poder judicial de 1985, la llei d'11 de Novembre de 1987 que modificava el Codi Civil, etc. Els aspectes més significatius que modificaven aquestes lleis era la substitució dels Tribunals Tutelars de Menors pels Jutjats de Menors i que es va eliminar la funció reformadora d'aquests jutjats que passava a ser competència de les Comunitats Autònomes.

La pròpia llei orgànica 4/1992 va establir també una sèrie de novetats entre les quals destaquen:

- a) L'atribució al Ministeri Fiscal de la iniciativa processal així com de la instrucció del procediment en lloc del jutge. També tenia les obligacions d'observança de les garanties i de la integritat física i moral del menor.
- b) Noves mesures com la llibertat vigilada, acolliment per una altre persona o nucli familiar, prestació de beneficis en favor de la Comunitat, ingrés en un centre, etc.
- c) S'instaura la finalitat educativa com a principi inspirador de les mesures.
- d) Possibilitat de suspendre el "fallo" de la sentència quan es donessin unes circumstàncies determinades.
- e) L'eliminació de les institucions auxiliars dels Tribunals Tutelars de Menors ja que l'execució de les mesures passava a estar atribuïda a les Entitats Públiques competents en la matèria.

La llei orgànica 4/1992 quedava complementada amb el Reglament de 1948. Això suposava un problema d'inseguretat jurídica ja que una part del contingut d'aquest no era vigent i eren els propis jutges qui havien de fer les adaptacions dels preceptes a l'hora d'aplicar-los.

El 1995 apareix el nou Codi Penal aprovat per la llei orgànica 10/1995, de 23 de Novembre, on establia que els menors de divuit anys que cometessin un fet delictiu no eren responsables criminalment d'acord amb aquest Codi. La intenció del legislador era crear immediatament una llei que regulés la responsabilitat penal del menor però no va ser així, de manera que fins que no va entrar en vigor la llei 5/2000, de 12 de Gener, de responsabilitat penal del menor, va seguir vigent el sistema anterior a 1995, és a dir, la llei de 1992 i el reglament.

Segons aquest sistema, el menor de setze anys que cometés un delicte tenia que ser confiat als Jutjats de Menors i el límit de responsabilitat penal estava posat als dotze anys, de manera que si un nen amb edat inferior cometia un delicte sen feia càrrec l'Administració Pública. La particularitat d'aquest sistema és que el menor entre setze i

divuit anys que cometia un delict era considerat com un adult alhora d'enjudiciar-lo però la minoria d'edat era considerada com un atenuant, de manera que la pena era rebaixada en un o dos graus. El Tribunal estava facultat per substituir la pena imposada per un internament en un centre de reforma pel temps que consideres oportú segons les circumstàncies del menor, és per això que el Codi Penal de 1995 va introduir uns equips tècnics a disposició dels jutges amb la finalitat d'elaborar un informe sobre la situació psicològica, educativa i familiar del menor.

Amb la promulgació de la Llei orgànica de responsabilitat penal del menor 5/2000 (LORPM) sorgeix un verdader règim per aplicar a aquests, sent una normativa que s'enquadra dins el model educatiu establint un règim de responsabilitat dels menors entre catorze i divuit anys i un règim especial pels majors fins a vint-i-un anys. Introduïa també la possibilitat de mediació, establia les penes, etc.

Aquesta norma és ràpidament modificada per un seguit de lleis de l'any 2000. Aquestes sorgeixen degut a les necessitats del moment i especialment a l'aparició de la "Kale borroka". S'anul·la l'aplicació de la LORPM als majors fins a vint-i-un anys i s'introdueix un règim especial pel "menor terrorista" que s'escapa del criteri seguit fins ara de protegir l'interès del menor, establint elements fortament retributius.

Més tard s'aprova la llei orgànica 15/2003, de 25 de Novembre, que, apart de modificar el Codi Penal, modifica la LORPM incloent l'acusació particular i impulsant mesures per castigar més durament actes com l'homicidi, l'assassinat o els delictes sexuals comesos per menors per l'especial gravetat que suposen aquests. Preveu també penes pels anteriors actes com l'ingrés dins centres amb mesures de seguretat i la previsió del pas a un centre penitenciari quan aquests complissin la majoria d'edat⁸.

Arribem finalment a l'aprovació de la llei orgànica 8/2006, de 4 de desembre, pel que es modifica la LORPM i que suposa el sistema vigent fins l'actualitat. Les característiques més destacables d'aquesta última modificació són les següents:

- a) S'amplien els supòsits en que es poden aplicar mesures d'internament en règim tancat.
- b) Es suprimeix el règim especial per els adults entre divuit i vint-i-un anys.
- c) Es faculta al jutge perquè pugui imposar l'internament en un centre penitenciari a aquell menor que compleixi els divuit anys.
- d) S'amplien els supòsits d'adopció de mesures cautelars així com la seva duració.
- e) Es revisa el sistema d'execució de les mesures donant més facultats al jutge.

⁸ LANDROVE DÍAZ, *Réquiem por la Ley Penal del menor*, Diari La Ley, 2006, pàg. 1 i ss

2. CARACTERÍSTICAS I PARTICULARITATS DEL PROCÉS PENAL DE MENORS

El procés penal de menors està compost per una sèrie de característiques i principis desconeguts en el procés penal d'adults i que molts d'ells queden plasmats a la Exposició de Motius de la Llei Orgànica de Responsabilitat Penal del Menor. Les particularitats més destacables i que tot seguit entraré a analitzar són les següents⁹:

- El superior interès del menor
- La naturalesa sancionadora – educativa del procés
- El reconeixement exprés de totes les garanties constitucionals
- La instrucció per la fiscalia
- El principi de flexibilitat
- El principi d'oportunitat
- El principi de proporcionalitat
- El principi d'intervenció mínima, la mediació

2.1. EL SUPERIOR INTERÈS DEL MENOR

Tota la legislació sobre el dret penal de menors infractors gira al voltant d'aquest principi. És la base sobre la que es construeix tota la normativa i la filosofia que segueix. L'objectiu principal de la llei no és tan sancionar el menor sinó rehabilitar-lo o “curar-lo” amb un doble sentit:

- 1- En favor del propi individu, intentant modificar aquells trets del seu caràcter que l'han portat a realitzar conductes antisocials a través dels mecanismes psicològics i educatius de que es disposa.
- 2- En favor de la societat, en base a la premissa de que l'interès del menor és també l'interès del bé comú ja que s'elimina un element “perillós” per la societat intentant allunyar a aquest menor de la delinqüència.

Per tant, les decisions que es prenguin en el marc del procés penal de menors així com l'execució de les mesures aniran encaminades cap a l'interès d'aquest menor. No ens hem d'equivocar en un aspecte rellevant, la reducció del temps d'internament en un centre per exemple, no va lligat necessàriament amb el superior interès del menor tal com molts advocats volen al·legar alhora d'aconseguir una pena el més inferior possible. De fet, les mesures contemplades a la LORPM ja tenen una orientació fortament educativa, de manera que el més apropiat és que el menor compleixi

⁹ BLANCO BAREA, *Responsabilidad penal del menor: Principios y medidas aplicables en el derecho penal español*, Revista d'estudis jurídics nº 8, 2008, pàg. 14

íntegrament la pena imposada, o dit d'una altra manera, el programa individualitzat que s'ha aprovat expressament pel seu benefici.

En base a aquest superior interès del menor s'haurà de determinar quina és la mesura més adequada per ell i la flexibilització durant l'execució.

2.2 LA NATURALESA SANCIONADORA – EDUCATIVA DEL PROCÉS

L'essència i l'esquema del dret penal es basa en la determinació d'una sèrie d'il·lícits i la conseqüència que porta el fet de realitzar-los: les penes, en la majoria de casos suposant la privació de llibertat.

En base a això, el dret penal de menors és un dret de caràcter punitiu que determina la responsabilitat del menor per dur a terme conductes tipificades com a delictes o falta al Codi Penal. És la resposta sancionadora de l'Estat. No obstant, tant a la legislació espanyola com a la majoria de legislacions d'altres països, el dret penal de menors no va dirigit només a castigar sinó també a intentar “recuperar” l'individu amb una doble finalitat:

- 1- Pel propi individu, intentant solucionar els problemes personals que el porten a realitzar aquesta classe d'actes. La majoria de menors no perceben el dany que estan fent a través de les seves conductes i solen ser víctimes abans que causants, un exemple és el cas de maltractament familiar, és a dir, si un menor ha vist el seu pare maltractar a la seva mare, als seus germans i a ell mateix, és probable que en el futur ell també acabi agafant aquest rol de maltractador. Això no significa que tots els menors delinqüents responguin a aquest perfil ni que sigui justificable. Els poders públics, per tant, són els que s'han d'encarregar de solucionar els problemes educatius, psicològics i sociològics d'aquests menors. És important tenir en compte que no només estàs ajudant al menor, sinó també a la seva família i a la seva descendència.
- 2- La naturalesa educadora del procés és beneficiosa pel conjunt de la societat ja que al resocialitzar el menor eradica també un perill pels béns jurídics de les persones. Si l'internament d'un menor anés dirigit només cap al càstig, el més probable és que al finalitzar la pena el menor tornés a delinquir, s'ha d'aprofitar aquest temps d'internament per aportar al menor aquelles eines educatives que no ha tingut per tal de rehabilitar-lo.

2.3. EL RECONeixEMENT EXPRES DE TOTES LES GARANTIES CONSTITUCIONALS

S'han de senyalar quatre principis, apart dels inherents a tota persona i els que es deriven dels drets del nen:

- a) Principi acusatori, el trobem a l'article 8 de la LOPRM, el contingut essencial del principi és que el pronunciament de l'òrgan judicial s'ha de fer en base a les pretensions al·legades per l'acusació i la defensa en la fase de judici oral, el jutge queda limitat a la pretensió realitzada, de manera que no pot pronunciar-se sobre fets que no han format part del procés ni pot qualificar aquests fets de manera que impliquin una pena de més gravetat a la definida per l'acusació. Ha d'existir correlació entre la condemna i l'acusació. A més, no pot existir un judici sense que hi hagi una prèvia acusació i que es faci per un òrgan diferent a aquell que ha de jutjar. Aquest principi inclou també una sèrie de drets contemplats a l'article 17 de la LOPRM com el dret de tot menor detingut a ser informat d'allò pel qual se l'imputa, les raons de la detenció i els drets que té a partir d'aquell moment. Dins el procés penal de menors és la fiscalia de menors qui ostenta el principi acusatori¹⁰.
- b) Dret de defensa, tot detingut té dret a l'assistència lletrada en totes les instàncies, tant policials com processals, i més pel fet de ser menor. Això també inclou el dret a l'assistència jurídica gratuïta. Quan un menor és detingut, té dret a que se l'informi de la causa de la detenció i del lloc on està retingut als seus representants legals, la seva declaració s'haurà de fer en presència d'aquests i si no fos possible en presència d'un fiscal diferent al de la instrucció.
- c) Presumpció d'innocència, ningú pot ser condemnat sense que es demostrï la seva culpabilitat. Només es podrà condemnar si després d'un procés just amb totes les garanties contemplades i basat en el principi de contradicció es demostra la responsabilitat penal del menor.
- d) Dret a un jutge imparcial, consagrat a l'article 24.2 de la Constitució, tota persona té dret a un jutge imparcial ordinari predeterminat per la llei. En el procés penal de menors, l'òrgan jurisdiccional encarregat d'enjudiciar és diferent al del procés penal d'adults, es tracta d'un jutge ordinari especialitzat en menors. Poden arribar a conèixer d'aquest procés altres òrgans mitjançant els recursos com serà l'Audiència Provincial, la Sala de Menors del Tribunal Superior de Justícia de la Comunitat Autònoma, el Jutjat Central de Menors dins l'Audiència Nacional i la Sala Segona del Tribunal Suprem en cassació per unificació de la doctrina.

¹⁰ MONTAÑÉS PARDO, *Las garantías constitucionales del proceso penal: El principio acusatorio*, Repertori Aranzadi del Tribunal Constitucional, 2001, pàg. 32

2.4. LA INSTRUCCIÓ PER LA FISCALIA¹¹

La instrucció per part del Ministeri Fiscal és probablement la característica més destacada del procés penal de menors. En el procés penal d'adults la instrucció es duu a terme per un jutge d'instrucció diferent del que posteriorment estarà a la fase de judici oral i que dictarà sentència, en tot cas el fiscal hi està present però sense dirigir les actuacions. En el cas de menors, el Ministeri Fiscal sí que agafa un paper de protagonista. En línies generals les seves funcions són les següents:

- Defensa dels drets dels menors, vigilància de les actuacions que se'ls hi practiquen i observança de les garanties del procediment.
- Dirigir la investigació dels fets, així com ordenar les actuacions necessàries per tal d'esclarir els fets i la participació del menor en ells.
- Dictar l'acord d'incoació, prendre declaracions al menor i sol·licitar al jutge les mesures cautelars necessàries.
- Decidir si admetre a tràmit o no una denúncia.
- Redactar l'escrit d'al·legacions i proposar la mesura que cregui més adequada a les circumstàncies del menor i al delicte comès. Això ho farà amb l'ajuda de l'Equip Tècnic del que més endavant en el treball en parlaré.
- Té el poder de desistir del procediment quan vulgui o sol·licitar el sobreseïment per conciliació o reparació.

2.5. PRINCIPI DE FLEXIBILITAT

Aquest principi permet al jutge penal de menors en primer lloc poder aplicar la llei i les penes en una gran quantitat de supòsits i en atenció a la situació personal, familiar i social del menor, així com al tipus de delicte que hagi comès.

Dins la LOPRM trobem una referència clara a aquest principi a l'article 7.3 on ens diu literalment:

*“Per l'elecció de la mesura o mesures adequades (...) s'haurà d'atendre de manera flexible, no només a la prova i la valoració jurídica dels fets, sinó especialment a l'edat, les circumstàncies familiars i socials, la personalitat i l'interès del menor”*¹²

¹¹ RODRÍGUEZ PÉREZ, *Algunas peculiaridades del proceso penal de menores*, Anales de la facultad de derecho, 2004, pàg. 170

¹² Article 7.3 de la *Llei Orgànica 5/2000, de 12 de Gener, reguladora de la Responsabilitat Penal del Menor*

En segon lloc permet que la pena imposada a la sentència es pugui modificar més tard en vista a quina és l'evolució del menor i el seu comportament. Aquest fet suposa un instrument motivador de cara al menor ja que si ell mateix mostra una actitud positiva cap a la seva pròpia reinserció social, se li reduiran les mesures imposades. No obstant, és una arma de doble fil de cara a ell, ja que si pel contrari la seva actitud és negativa es poden modificar les mesures posant-ne de més restrictives i durant més temps.

2.6. PRINCIPI D'OPORTUNITAT

Ve donat per la facultat de qui té la potestat d'exercir l'acció penal de disposar d'aquesta o no sota unes determinades circumstàncies. Va lligat amb el superior interès del menor, en molts casos els fets denunciats són de caràcter molt lleu, el menor que els ha causat no té antecedents o l'edat d'aquest mostra una falta de maduresa. És per tot això que la fiscalia té un instrument per poder aplicar el principi d'oportunitat: el desistiment de l'expedient contemplat a l'article 18 de la LORPM.

Segons aquest article, el Ministeri Fiscal podrà desistir de la incoació de l'expedient quan els fets denunciats constitueixin delictes menys greus o faltes al Codi Penal. En cas que així ho decideixi haurà de donar el trasllat de les actuacions a l'entitat pública de protecció dels menors. Tot això sens perjudici de la tramitació de la responsabilitat civil ja que no es pot desistir del dany patrimonial que el menor haurà causat amb el seu acte¹³.

2.7. PRINCIPI DE PROPORCIONALITAT

Està establert a la regla cinquena de les "Regles de Beijing" i introduït en el nostre ordenament jurídic. Ens diu que al aplicar el dret penal al menor no només s'ha de tenir en compte aplicar un càstig proporcional al dany comès, sinó també a l'edat del menor infractor.

L'article 7 de la LOPRM contempla una gran varietat de mesures amb diverses variacions tenint en compte l'edat del menor i el dany que ha comès. D'aquesta manera es pot aplicar el principi de proporcionalitat.

2.8. PRINCIPI D'INTERVENCIÓ MÍNIMA: LA MEDIACIÓ

L'article 19 de la LOPRM preveu que el Ministeri Fiscal pot desistir de la continuació de l'expedient en aquells casos en que el menor s'hagi reconciliat amb la víctima,

¹³ GIMENO SENDRA, *Los procedimientos penales simplificados (principio de oportunidad y proceso penal monitorio)*, Revista d'estudis jurídics núm. Especial III, 2006, pàg. 3

reparant el dany causat, o s'hagi compromès a complir l'activitat educativa proposada per l'Equip Tècnic.

Aquest instrument a mans de la fiscalia és el que coneixem com mediació entre les parts i es basa en la conciliació o perdó a la víctima. Per ara només existeix en el procés penal de menors, no en el d'adults.

Això sorgeix d'aplicar el principi d'última ràtio en dret penal ja que molts cops els delictes o faltes comesos per aquests menors només necessiten una reprimenda o una resposta educativa dins l'àmbit familiar.

3. MARC NORMATIU DEL PROCÉS PENAL DE MENORS

El procés penal de menors a Espanya el trobem regulat gairebé en la seva totalitat a la Llei orgànica 5/2000, de 12 de Gener, reguladora de la responsabilitat penal del menor (reformada per la Llei orgànica 8/2006 de 4 de Desembre) i al seu respectiu Reglament aprovat per Reial Decret 1774/2004, de 30 de Juliol.

Per poder entendre aquesta normativa hem de veure primer els precedents dels quals es compona sobretot a nivell internacional. El més rellevant són les “Regles de Beijing” o regles mínimes de Nacions Unides per l'administració de Justícia de Menors adoptades per l'assemblea General a la resolució 40/33 de 29 de Novembre de 1985. Aquestes normes el que fan és establir un mínim de condicions, acceptades internacionalment, pels menors que cometen delictes. Aquestes regles s'han de complementar amb les Directrius de Nacions Unides per la prevenció de la delinqüència juvenil, també anomenades Directrius de Riad, i les regles de Nacions Unides per la protecció de menors privats de llibertat o regles MPI. Aquestes tres normatives han de servir de pauta pels Estats alhora d'aplicar la justícia als menors d'edat¹⁴.

És important no oblidar també la Convenció sobre els Drets del Nen aprovada per l'assemblea General de les Nacions Unides el 20 de Novembre de 1989 que conté les obligacions que els Estats estan disposats a assumir entre les quals figura el bon funcionament de l'administració per la justícia de menors, així com la recent Directiva 2016/800, d'11 de maig de 2016, relativa a les garanties processals dels menors sospitosos o acusats en els processos penal.

Tornant a les mencionades Regles de Beijing, aquestes no són vinculants ja que es tracta de simples recomanacions, no obstant la majoria de principis establerts estan incorporats dins la Convenció Internacional sobre els Drets del Nen que té caràcter de tractat universal i que per tant, sí és vinculant per tots aquells Estats que l'han ratificat.

¹⁴ YBRAHIM GUTIERREZ, *Análisis de las Reglas de Beijing*, web docslide, 2015, pàg. 1-3

Dins el seu contingut s'han de destacar les següents característiques¹⁵:

- 1- Les regles s'aplicaran de manera imparcial als menors que cometen un delict, sense fer cap tipus de distinció per raó de raça, sexe, idioma, religió, opinió política o qualsevol altre condició d'origen econòmic o social.
- 2- Posa sobre la taula una definició de menor, de delict i de menor delinqüent, i requereix als poders públics dels Estats a establir una sèrie de lleis específiques per menors així com uns òrgans propis i especialitzats.
- 3- La normativa de cada Estat sobre justícia juvenil haurà de posar per davant el benestar d'aquests i garantir que la pena que se'ls imposa sigui proporcional a les circumstàncies personals i al delict que hagin comès.
- 4- La normativa de cada Estat ha de ser suficientment extensa, tant en les normes com en l'execució, per poder atendre a la gran diversitat de menors i les seves circumstàncies.
- 5- S'han d'incorporar tota una sèrie de drets i principis al procés com la presumpció d'innocència, dret a defensa, principi acusatori, principi de contradicció, dret a la intimitat, etc. Tots ells incorporats a la Constitució espanyola.
- 6- Alhora d'enjudiciar a un menor s'haurà de dur a terme una investigació sobre les seves condicions socials i sota quines circumstàncies va cometre el delict.
- 7- Els càstigs corporals i la pena capital s'hauran d'abolir sigui quin sigui el tipus de delict.
- 8- La normativa haurà de contenir una gran varietat de "penes" alternatives a la privació de llibertat, ja sigui la llibertat vigilada, sancions econòmiques, tractaments psicològics, etc. També vol instaurar una sèrie de normes durant l'execució de les penes com l'assistència social i sanitària, orientació cap a la reeducació, etc.
- 9- Es recomana que els Estats implantin uns centres intermedis entre l'internament i la llibertat per poder garantir l'adequació a la vida en llibertat del menor.

La nostre legislació recull les trenta regles de Beijing així com totes les normes sobre la Convenció de drets del nen, les directrius de Riad i les regles MPI. També recull gran part dels fonaments de la Llei orgànica 1/1996, de 15 de Gener.

¹⁵ Regles Mímines de Nacions Unides per l'administració de la Justícia de menors "Regles de Beijing"

Entrant ja dins la pròpia LORPM, trobem que està composta per una exposició de motius, nou títols, sis disposicions addicionals una disposició transitòria i set disposicions finals que es desglossen de la següent manera:

- Un Títol preliminar on delimita l'edat d'aplicació d'aquesta llei a les persones entre catorze i divuit anys, i garanteix l'aplicació de tots els drets reconeguts a la Constitució espanyola i a la Convenció sobre els drets del nen.
- Títol I, estableix les competències que tindrà dins el procés el Ministeri Fiscal i el jutge, quin serà el règim dels menors de catorze anys, els drets dels que gaudiran les víctimes i els perjudicats, així com les bases de responsabilitat dels menors.
- Títol II, regula les mesures que es podran imposar als menors delinqüents establint els tipus, com s'han d'aplicar, la seva duració, modificació, prescripció i concurs.
- Títol III, es divideix en tres capítols. El primer entra dins la fase d'instrucció regulant la detenció, el desistiment, sobreseïment, l'actuació del Ministeri Fiscal i de l'Equip Tècnic. El segon ens parla de les mesures cautelars imposables i el tercer capítol tanca la fase d'instrucció amb la remissió de l'expedient al Jutge de menors.
- Títol IV, regula la fase d'audiència i tot el que aquesta inclou, proves, persones que intervenen, la conformitat, etc.
- Títol V, regula la sentència i la suspensió de l'execució.
- Títol VI, regula els recursos que es poden donar tals com el recurs d'apel·lació, el recurs de reforma i el de cassació per unificació de la doctrina.
- Títol VII, regula l'execució de les mesures i es divideix en dos capítols, un primer sobre disposicions generals i un segon sobre les regles per aplicar aquestes.
- Títol VIII, sobre la responsabilitat civil que es pot derivar.

Pel seu contingut podem dir que es tracta d'una llei processal, penal i administrativa enfocada bàsicament a l'educació del menor.

3.1. ÀMBIT SUBJECTIU DE LA LLEI

Una de les principals característiques de la LORPM, tal com estableix el seu article 1 i 5.3, és que va dirigida específicament a aquelles persones compreses entre l'edat de catorze anys i divuit que cometin algun dels delictes o faltes tipificats al Codi Penal o a les lleis penals especials. El propi article 19 del Codi Penal ens diu que els menors de divuit anys no són responsables criminalment d'acord amb aquest codi i fa la remissió a tal normativa. És important tenir en compte que s'ha d'agafar l'edat de la persona en el moment que comet el delicte i no en l'inici del procés o durant la tramitació d'aquest, és a dir, encara que la persona tingui divuit anys o més alhora d'enjudiciar-lo, si quan va cometre el delicte era menor d'edat se li aplicarà aquesta llei¹⁶.

Aquests límits d'edat estan justificats dins l'exposició de motius de la LORPM en dos punts:

- En primer lloc, considera que la responsabilitat penal dels menors té un caràcter primordial respecte la dels adults ja que necessita d'una intervenció educativa que la diferencia molt dels objectius i procediments que requereix el procediment penal d'adults.
- En segon lloc, apart del límit de divuit anys, existeix el límit mínim de catorze anys a partir del qual es pot començar a exigir responsabilitat a aquells qui cometin un delicte. El límit està marcat en aquesta edat ja que es considera que els menors a aquesta no tenen la suficient maduresa per ser conscients dels seus actes. A més, les infraccions comeses per aquests solen ser irrellevants sense que precisin la intervenció de l'Estat.

Segons l'opinió de José Ángel Blanco Barea, si la societat tingués uns instruments infalibles per poder detectar quan una persona és suficientment madura i per tant responsable absoluta dels seus actes seria la forma més justa d'aplicar un dret penal o un altre, però ja que això no ho tenim, és lògic que a efectes de seguretat jurídica s'opti per aquest sistema que alhora és el més coherent respecte a la realitat jurídic-social.¹⁷

De fet, la majoria de països es decanten per un sistema similar, a França el límit inferior és als disset anys, a Anglaterra entre els deu i els disset, Canadà entre els dotze i els disset, Estats Units a partir dels quinze, etc.

La diferència amb el Codi Penal de 1973, en que s'excloïa tot tipus de responsabilitat penal, és que al Codi Penal actual només s'exclou la responsabilitat penal en relació

¹⁶ GOMEZ HIDALGO, *Estudio de las medidas establecidas en la ley orgánica de responsabilidad penal del menor*, Ceuta, pàg. 18-25

¹⁷ BLANCO BAREA, *Responsabilidad penal del menor: Principios y medidas aplicables en el derecho penal español*, Revista d'estudis jurídics nº 8, 2008, pàg. 7

amb aquest Codi, de manera que en l'actualitat el menor sí que pot ser plenament responsable conforme a la LOPRM.

Respecte els menors de catorze, com hem dit, estan exclosos de qualsevol tipus de responsabilitat penal. L'article 3 de la LOPRM es decanta per la via administrativa com a solució per aquests menors de manera que els hi seran aplicables les normes de protecció de menors del Codi Civil.

Els menors entre catorze i divuit anys sí que poden ser responsables sempre i quan no concorri alguna de les causes d'exempció de la responsabilitat previstes a l'article 5.1 del Codi Penal.

Dins d'aquest tram entre catorze i divuit la pròpia llei té en compte la progressió de la maduresa del menor i estableix una frontera a partir dels setze, de manera que la meitat superior se'ls hi poden imposar mesures més greus que a la meitat inferior.

Abans de la reforma de 2006, és interessant destacar que la LORPM contemplava un altre període per la determinació de la responsabilitat penal: entre els divuit i els vint-i-un anys, els anomenats "joves". Tot i que a aquests "joves" ja els hi era aplicable el dret penal d'adults, existien algunes previsions especials, en atenció a l'edat, amb solucions del dret penal de menors. No obstant, la LO 8/2006 de 4 de Desembre va suprimir definitivament aquesta franja d'edat.

És important parlar també de com es pot determinar l'edat i la identitat del menor. Això ho trobem regulat a la instrucció 11/2007 sobre el protocol d'actuació amb menors, a l'article 4.14. Segons aquest protocol es podran utilitzar les tècniques policials necessàries i mitjans de prova admesos amb dret com¹⁸:

- Documentals: DNI, passaport, inscripció de naixement, partida de baptisme, referències en institucions públiques nacionals o estrangeres, etc.
- Testificals: declaracions de testimonis, referències personals, etc.
- Pericials: empremtes dactilars o proves mèdiques com l'oseomètrica amb l'autorització del Fiscal de Menors.

En el cas que no s'hagués pogut identificar al subjecte a través dels documents, els metges forenses determinaran la seva edat a través de proves mèdiques. Quan el resultat sigui aproximat s'haurà d'agafar com a edat real la més baixa.

Si encara existissin dubtes raonables sobre l'edat es farà el següent:

¹⁸ Article 4.14 de la Instrucció 11/2007, de 12 de setembre sobre el protocol d'actuació amb menors

- 1- Si el dubte és sobre la minoria o majoria d'edat s'actuarà com si fos un menor per evitar així que un menor pugui ser enjudiciat com un adult.
- 2- Si el dubte és sobre si és menor o major de catorze anys, s'arxivaran les actuacions policials amb remissió al Ministeri Fiscal¹⁹.

3.2. ÀMBIT OBJECTIU DE LA LLEI²⁰

Per exigir la responsabilitat penal s'exigeix que el menor hagi comès un dels delictes o faltes previstos al Codi Penal. El legislador, per tant, es remet al dret penal d'adults alhora d'establir els delictes o faltes pels que un menor d'edat pot ser responsable.

La legislació penal de menors, en el que es diferencia respecte la d'adults, és en la culpabilitat del menor, les conseqüències jurídiques i les fases procedimentals.

¹⁹ SOLETO MUÑOZ, *La identificación del imputado*, Ed. Tirant lo Blanch, 2008, pàg. 15-16

²⁰ GOMEZ HIDALGO, *Estudio de las medidas establecidas en la ley orgànica de responsabilidad penal del menor*, Ceuta, pàg. 25-27

CAPÍTOL II: FASES DEL PROCÉS PENAL DE MENORS

1. SUBJECTES QUE INTERVENEN EN EL PROCÉS PENAL DE MENORS

1.1. MINISTERI FISCAL

La intervenció del Ministeri Fiscal en el procés penal de menors ve indicada a l'article 3.13 de l'Estatut Orgànic del Ministeri Fiscal que ens diu que una de les seves funcions és exercir en matèria de responsabilitat penal de menors les funcions que li encomani la legislació específica, així com orientar la seva actuació a la satisfacció del superior interès del menor.

Correspondrà al Ministeri Fiscal la incoació de l'expedient segons l'article 16 LORPM. De fet, en aquest procés, el Ministeri Fiscal duu a terme la funció de jutge instructor, de manera que ell s'encarregarà d'aquesta primera fase del procediment i de la defensa de l'interès del menor.

Respecte a l'execució, la seva funció serà la mateixa que en el procés penal d'adults amb alguna especialitat ja que exercirà un paper de defensor dels drets del menor i vetllarà per la seva reeducació²¹.

1.2 EL PERJUDICAT I L'OFÈS

Cal distingir primer entre l'ofès i el perjudicat. Serà ofès el subjecte passiu del delictes, o sigui, el titular del bé jurídic que s'ha atacat i serà perjudicat el que pateix dins la seva esfera patrimonial els efectes del delictes comès, de manera que serà qui podrà exercir l'acció civil. Normalment ofès i perjudicat coincideixen en la mateixa persona, però no sempre és així²².

És important fer aquesta distinció ja que la persona ofesa és qui tindrà la legitimació activa per exercir l'acció penal com a acusador particular mentre que el perjudicat és qui tindrà legitimació activa per exercir l'acció civil.

L'article 25 de la LORPM és el que regula l'acusació particular en el procés penal de menors. Estableix que es podrà personar a la causa penal l'ofès pel delictes, els seus pares, els seus hereus o els seus representants legals en cas que fossin menors d'edat o incapaços, amb les facultats i drets que deriven de ser part en el procés.

²¹ MORA ALARCÓN, *Derecho Penal y Procesal de Menores*, Ed. Tirant lo Blanch, 2002, pàg. 177

²² RODRÍGUEZ PÉREZ, *Algunas peculiaridades del proceso penal de menores*, Anales de la facultad de derecho, 2004, pàg. 175

Aquest acusador particular estarà present en totes les fases del procés, des de la instrucció fins a l'execució passant pel judici oral. Tindrà, a més, la possibilitat d'impugnar les resolucions del Jutge de Menors. La seva activitat estarà limitada alhora de proposar mitjans de prova ja que aquests només es podran referir al fet i circumstàncies en que s'ha produït el delicte i no a les característiques personal, socials o familiars del menor.

No existeix en el dret penal del menor l'acusació popular.

1.3. EL MENOR I EL SEU LLETRAT

És evident que la participació del menor és essencial en aquest procediment. El procés penal de menors no s'inicia sense que un menor hagi comès un delicte o falta tipificat al Codi Penal.

Pel que fa a la intervenció del lletrat, es tracta d'un dels drets reconeguts al menor a l'article 22.1 LORPM. Aquesta intervenció podrà començar abans o després de la incoació de l'expedient per part del Ministeri Fiscal depenent de si hi ha hagut detenció o no.

En el cas que s'hagi produït la detenció abans de la incoació de l'expedient, s'haurà d'informar al menor de tots els drets que l'assisteixen i en especial del dret a designar un advocat. Aquest advocat haurà d'estar present en tota declaració que faci el detingut.

Si no hi ha detenció abans de la incoació de l'expedient, el Secretari del Jutjat de Menors, un cop s'hagi incoat l'expedient, requerirà al menor perquè designi un lletrat en el termini de tres dies o, en cas de no fer-ho, que li serà designat un d'ofici pertanyent al Col·legi d'Advocats.

El lletrat del menor participarà en totes les fases del procés, haurà de conèixer en tot moment el contingut de l'expedient i podrà intervenir en tots els actes referents a la valoració de l'interès del menor i a l'execució d'alguna mesura. No farà falta que estigui especialitzat en matèria de menors però sí que tingui els suficients coneixements sobre el procés per poder garantir una defensa justa.

1.4. L'EQUIP TÈCNIC

És un subjecte que només trobarem en el procés penal de menors, és exclusiu d'aquest. Es tracta d'un grup de professionals de les ciències socials format per psicòlegs, educadors, treballadors socials i altres professionals que realitzen una sèrie d'activitats

fonamentals dins aquest procés. Està previst com un dret del menor a l'article 22.1 LORPM, per tant, haurà d'estar present en totes les fases del procediment²³.

Els Equips Tècnics ja existien l'any 1988 pels Tribunals Tutelars de Menors com un instrument per assessorar al Jutge de Menors²⁴.

Depenen orgànicament del Ministeri de Justícia i d'aquelles Comunitats Autònomes que tinguin competències assumides. Estaran adscrits als Jutjats de Menors i dependran funcionalment del Ministeri Fiscal i del Jutge de Menors.

L'Equip Tècnic estarà format per funcionaris al servei de les Administracions públiques i hauran d'actuar sota els principis d'imparcialitat, independència i professionalitat.

Les funcions que té encomanades l'Equip Tècnic es poden dividir en tres:

- Assistir al menor en les seves necessitats psicosocials i especialment en l'àmbit de la seva reparació i reeducació.
- Realitzar les funcions de mediació entre el menor i la víctima
- Realitzar els informes preceptius en relació a la situació del menor i la seva possible reeducació.

Per realitzar els informes, l'Equip Tècnic haurà d'analitzar en quina situació familiar, psicològica i social es troba el menor. En funció del resultat d'aquest informe, es podrà proposar una intervenció socioeducativa pel menor o la finalització de l'expedient pel seu propi interès.

No sempre és necessari l'elaboració de l'informe, sobretot en aquells casos on es consideri que la solució més eficaç seria l'intent de conciliació o que el menor realitzi una activitat de reparació.

Més concretament i entrant a analitzar els especialistes que trobem dins l'Equip Tècnic, el treballador social és qui s'haurà d'encarregar d'examinar l'entorn social del menor, per fer-ho estudiarà totes aquelles circumstàncies familiars, sanitàries, socioeconòmiques, drogodependències, etc. que l'afectin. Per altre banda, el psicòleg és qui s'encarregarà d'avaluar en quina situació psicològica es troba el menor, així com de les persones que l'envolten i per últim l'educador tindrà la tasca d'avaluar la situació personal del menor i la seva possible reeducació²⁵.

²³ SOLETO MUÑOZ, *Article "Sujetos intervinientes en el proceso penal de menores, Proceso penal de menores*, Ed. Tirant lo Blanch, 2008, pàg. 63-68

²⁴ DÍAZ MARTÍNEZ, *La instrucción en el proceso penal de menores*, Ed. Colex, 2003, pàg. 99 i ss

²⁵ CURBELO HERNÁNDEZ, *Indagando en la práctica profesional de los trabajadores y trabajadoras sociales forenses del equipo técnico del juzgado de menores*, pàg. 30 i ss

Els informes que realitzi l'equip hauran d'estar sempre signats pels professionals que han participat en l'avaluació del menor i tot equip tindrà un representant que serà designat pel Ministeri Fiscal, o el Jutge de Menors depenent de la situació.

Els informes que es realitzin s'hauran de traslladar al Ministeri Fiscal, al Jutge de Menors i a l'acusació particular.

L'Equip Tècnic, a més, segons la LORPM, realitzarà les funcions de mediació entre el menor i la víctima. Aquesta mediació el que fa és que es produeixi una conciliació o reparació del menor amb la víctima reconeixent el dany causat i disculpant-se, així com realitzar totes aquelles accions destinades a reparar el dany que se li hagi causat a la víctima o a la societat en general. L'Equip Tècnic farà la funció de tercera persona que ajuda a les parts a arribar a un acord.

1.5. EL JUTGE DE MENORS

Es tracta d'un jutge ordinari amb la categoria de magistrat i a poder ser, especialista en dret penal de menors. Les funcions que tindrà dins la fase d'instrucció seran les de jutge de garanties, de manera que totes les mesures cautelars o altres diligències que afectin als drets fonamentals (entrades i registres, intervencions telefòniques, etc.) han de ser disposades pels jutges a petició del Fiscal. Les seves principals funcions dins el procés seran les d'enjudiciament i execució²⁶. Pel que fa a aquesta funció de control de l'execució de les mesures és molt important ja que farà les funcions que a la jurisdicció d'adults fa el Jutge de Vigilància Penitenciària.

En cas d'internament és fonamental el contacte periòdic amb el menor per part del Jutge. És necessari que el menor vegi que el jutjat està pendent del seu desenvolupament i que no és un número o un expedient més de l'oficina judicial, sinó algú que preocupa. Cal però mantenir el principi d'autoritat vigent, en altre cas no és possible aconseguir un bon resultat ni una bona relació.

Serà competent per enjudiciar tots aquells delictes o faltes comesos per majors de catorze anys i menors de divuit.

Tindrà també la funció, junt amb el Ministeri Fiscal, de vetllar per la protecció de les víctimes dels delictes comesos pel menor.

Pels delictes de terrorisme compresos entre els articles 571 i 580 del Codi Penal serà competent el Jutjat Central de Menors.

²⁶ LÓPEZ LÓPEZ, *La instrucción del Ministerio Fiscal en el procedimiento de menores*, Ed. Comares, 2002, pàg. 63 i ss

1.6. LA POLICIA JUDICIAL

Exercirà la funció d'òrgan col·laborador amb el Ministeri Fiscal i el Jutjat de Menors dins el procés, principalment dins la fase d'instrucció.

Haurà d'actuar sota les ordres del Ministeri Fiscal, fins al punt que si ha de practicar alguna diligència que suposi una limitació als drets fonamentals del menor ho haurà de sol·licitar al Fiscal de Menors, no al jutge.

Trobem diferents cossos de policia que poden actuar dins l'àmbit de justícia de menors, podem destacar els següents:

- Dins el Cos Nacional de Policia existeixen uns equips especialitzats en menors anomenats GRUMEs recolzats pel Servei d'Atenció a la Família.
- Dins la Guàrdia Civil trobem els equips Dona – Menor (EMUMEs).
- En l'àmbit de les policies autonòmiques que tinguin plenes facultats pel manteniment de l'ordre públic, les autoritats regionals podran crear uns equips d'especialistes en menors.
- Per últim, dins l'àmbit de la policia local es podran crear equips municipals especialitzats en menors per la investigació de delictes comesos per aquests.

Segons la Instrucció 11/2007, de 12 de Setembre, de la Secretaria d'Estat de Seguretat, per la que s'aprova el Protocol d'Actuació Policial amb Menors, les funcions que tindrà atribuïdes en matèria de menors la policia judicial són les següents²⁷:

- a) Fer-se càrrec de la investigació criminal i assistència a les víctimes en aquells casos que siguin de certa gravetat i estiguin implicats menors d'edat, ja siguin víctimes o autors de la infracció penal.
- b) En tasques de protecció, el tractament dels menors de divuit anys en situació de risc o desemparament, i els menors de catorze anys infractors penals.
- c) Informar, assessorar i, en el seu cas, recolzar a la resta d'unitats sobre qualsevol problemàtica en matèria de menors.
- d) Establir canals de comunicació permanents amb la corresponent Fiscalia de Menors, donant compliment a les instruccions generals o particulars que tal òrgan fiscal els hi dirigeixi.

²⁷ Instrucció 11/2007, de 12 de setembre sobre el protocol d'actuació amb menors

- e) Propiciar i mantenir el contacte amb Institucions i Associacions relacionades amb aquest àmbit d'actuació, a fi d'afavorir l'adopció de mesures de caràcter preventiu i assistencial.
- f) Intervenir, de manera exclusiva o amb col·laboració amb la unitat competent, en aquells altres supòsits que determinin les Direccions Adjuntes Operatives del Cos Nacional de Policia i de la Guàrdia Civil en els seus respectius àmbits de competència.

2. LA COMPETÈNCIA²⁸

2.1. COMPETÈNCIA OBJECTIVA

La jurisdicció de menors és una jurisdicció especialitzada, per raó de l'edat, dins la jurisdicció penal.

Per determinar la competència objectiva és necessari primer fer la separació de les diferents fases que componen el procés penal de menors, així doncs tenim la fase d'instrucció, la fase intermèdia, la fase d'enjudiciament i la fase d'execució en el cas de sentència condemnatòria.

La fase d'instrucció s'atribueix al Ministeri Fiscal, en concret al Fiscal de Menors. Es tracta de la gran diferència amb els altres processos penals que contempla la nostre legislació on la fase d'instrucció s'atribueix als Jutjats d'Instrucció.

A la fase intermèdia es fan tots aquells actes destinats a preparar el judici, com els escrits d'al·legacions.

A la fase d'enjudiciament, la competència objectiva en primera instància correspondrà als Jutjats de Menors que coneixeran de tots aquells delictes o faltes comesos per menors i tipificats al Codi Penal. Aquests mateixos jutges seran també competents per conèixer de la responsabilitat civil derivada d'aquests actes. (Article 97 LOPJ i 2.2 LO 5/2000).

En el cas que ens trobéssim amb un delicte comès per majors i menors d'edat conjuntament, el jutge d'instrucció que estigues duent a terme la investigació podrà remetre les actuacions al Fiscal de Menors perquè aquest iniciï el procediment pels menors.

²⁸ GRANDE SEARA i TEXEIRA RODRÍGUEZ, *El enjuiciamiento penal de los menores*, Ed. Boletín oficial del Estado, 2006, pàg. 39-40

Els Jutjats de Menors estaran formats per membres de carrera judicial amb condició de magistrats. Haurà d'haver almenys un Jutjat de Menors a cada província, amb seu a la seva capital i jurisdicció a tota ella. La llei contempla la possibilitat que un Jutjat de Menors estengui la seva jurisdicció a més d'un partit judicial dins la mateixa província i de manera excepcional es pot constituir un Jutjat de Menors que estengui la seva jurisdicció a més d'una província dins la Comunitat Autònoma.

2.2. COMPETÈNCIA TERRITORIAL

La competència territorial per conèixer d'un determinat delictes o falta correspondrà al Jutjat de Menors del lloc on s'hagi produït el fet (article 2.3 LORPM).

Si no es coneix el lloc on s'ha produït el fet, per determinar quin Jutjat de Menors serà el competent es segueix el següent ordre:

- 1- El del terme municipal, partit o circumscripció on s'hagin descobert proves materials del delictes.
- 2- El terme municipal, partit o circumscripció on el presumpte culpable hagi sigut detingut.
- 3- El lloc de residència del presumpte culpable.
- 4- Qualsevol que hagués tingut notícia del delictes.

En el supòsit que hi hagués una pluralitat de delictes comesos pel menor en diferents territoris, per determinar quin òrgan judicial serà el competent per enjudiciar-lo i establir quines seran les entitats públiques que hauran d'executar les mesures es tindrà en compte el lloc on el menor tingues el seu domicili. Subsidiàriament s'haurà d'anar als criteris de l'article 18 de la Llei d'Enjudiciament Criminal, per tant serà competent:

- 1- El Jutjat de Menors del territori on s'hagi comès el delictes que tingui prevista una pena més gran.
- 2- El Jutjat de Menors que comenci primer la causa, en el cas que tots els delictes tinguin atribuïda la mateixa pena.
- 3- El Jutjat de Menors que l'Audiència de lo criminal o el Tribunal Suprem en els seus respectius casos designin, quan les causes haguessin començat al mateix temps o no consti quina va començar primer.

Per conèixer de les qüestions de competència territorial entre Jutjats de Menors de la mateixa província serà competent l'Audiència Provincial, i si fossin de dos províncies

diferents, la Sala Civil i Penal del Tribunal Superior de Justícia de la Comunitat Autònoma.

2.3. COMPETÈNCIA FUNCIONAL

Pel que fa a la competència funcional, destacaríem els següents òrgans²⁹:

- Els Jutjats de Menors tindran la funció de controlar la fase d'instrucció que es duu a terme per part del Ministeri Fiscal, enjudiciar els delictes o faltes, determinar la responsabilitat civil derivada del delicte quan fos necessari i executar les resolucions, tenint en compte que algunes facultats estan atribuïdes a les Comunitats Autònomes.
- Els Jutjats d'Instrucció decidiran si les persones compreses entre l'edat de divuit i vint-i-un anys els hi és d'aplicació la LORPM i resoldran els procediments d'Habeas Corpus respectius a menors.
- El Jutjat Central de Menors de l'Audiència Nacional coneixerà dels delictes de terrorisme compresos als articles 571 a 580 del Codi Penal quan l'infractor sigui un menor.
- Dels recursos d'apel·lació contra les interlocutòries i sentències dictades pels Jutjats de Menors coneixerà l'Audiència Provincial de la província on estigués situat el Jutjat.
- Dels recursos front les resolucions del Jutjat Central de Menors coneixerà la Sala de lo Penal de l'Audiència Nacional.
- Dels recursos de cassació que s'interposin coneixerà la Sala Segona del Tribunal Suprem.

3. FASE D'INSTRUCCIÓ³⁰

La fase d'instrucció, segons l'article 299 de la Llei d'Enjudiciament Criminal, és aquella fase destinada a preparar el procés desplegant tots els mitjans d'investigació necessaris per preparar el judici oral, ja sigui per fer constar la realització del delicte amb les diverses circumstàncies que puguin influir en la seva qualificació o establint la culpabilitat dels que haguessin realitzat l'acte.

²⁹SOLETO MUÑOZ, *Article "Sujetos intervinientes en el proceso penal de menores, Proceso penal de menores*, Ed. Tirant lo Blanch, 2008, pàg. 60

³⁰MARTÍNEZ RODRÍGUEZ, *Comentario a la Ley Órganica 5/2000, de 12 de enero, reguladora de la responsabilidad penal del menor*, Ed. J.M. Bosch Editor, 2015, pàg. 84 i ss

Les investigacions que es dugin a terme en aquesta fase seran les que permetran poder qualificar el fet com un delictes o no. En el cas que els mitjans d'investigació no portin enlloc o no siguin suficients es tindrà que sobreseure el procés.

En el procés penal de menors, la fase d'instrucció la trobem regulada al Títol III de la LORPM (articles 16 a 30) i és l'article 16.1 que ens diu que és el Ministeri Fiscal qui durà a terme la instrucció en els processos penals de menors, a diferència del d'adults que correspon als Jutjats d'Instrucció.

3.1. INICI DEL PROCEDIMENT³¹

La fase d'instrucció del procés s'inicia quan el Ministeri Fiscal té notícia o sospita que s'ha produït un delictes o falta per un menor de divuit anys. Si considera que els fets són, aparentment, constitutius de delictes practicarà les diligències que consideri pertinents per esclarir els fets i establir la responsabilitat del menor en aquests. Quan consideri que els fets no siguin delictes o l'autor no fos conegut podrà decretar l'arxiu de les actuacions.

Aquest procediment tant es pot iniciar d'ofici o per denúncia.

La iniciació d'ofici del procediment per part del Ministeri Fiscal no està prevista a la LORPM, és per això que ens hem de remetre a l'article 773.2 de la Llei d'Enjudiciament Criminal i a la Circular número 1/2000 de la Fiscalia General de l'Estat que ens diu que encara que la LORPM no ho prevegi, aquest podrà iniciar d'ofici la investigació criminal.

Pel que fa a la denúncia, ve establerta a l'article 16.2 LORPM on ens diu que qui tingui notícia d'algun delictes o falta comès per un menor d'edat ho haurà de posar en coneixement del Ministeri Fiscal que decidirà si admetre a tràmit o no la denúncia.

La denúncia també es pot presentar davant de qualsevol dependència dels membres de les forces i cossos de seguretat de l'Estat o davant els funcionaris de la policia judicial. Fins i tot davant els jutjats.

A Espanya, dins el Cos Nacional de Policia existeix una unitat de Policia Judicial anomenada GRUME que té la funció de detectar i controlar els menors conflictius i tenir una base de dades actualitzada amb tots els menors delinqüents. Disposa d'una àrea social que realitza el seguiment d'aquests menors infractors i una àrea operativa composta per un equip de reforma³².

³¹ LANDROVE DÍAZ, *Introducción al derecho penal de menores*, Ed. Tirant lo Blanch, 2007, pàg 40 i ss

³² JOSÉ ACUAVIVA, *La ley del Menor y el GRUME II*, Web queaprendemoshoy, 2013, pàg. 1

El deure de denunciar recau sobre aquelles persones que han presenciat el delicte o falta. S'exclouen d'aquesta obligació tant els menors de catorze anys, per considerar que no tenen una capacitat de discerniment nítida, com els que no tinguin el ple ús de la raó.

Un cop presentada la denúncia, el Fiscal estarà obligat a dictar un Decret de incoació de diligències d'investigació penal així com pronunciar-se motivadament sobre l'admissió a tràmit o no de la denúncia notificant-ho a la persona que denuncia.

3.2. INCOACIÓ DE L'EXPEDIENT

Un cop efectuades les diligències preliminars el Fiscal, en base al principi d'oportunitat, té la facultat de desistir de la incoació de l'expedient tal com es desprèn de l'article 18 de la LORPM encara que existeixi una infracció penal.

Segons aquest article, el Fiscal podrà desistir d'incoar-lo quan els fets denunciats constitueixin delictes menys greus on no s'hagi utilitzat ni violència ni intimidació en les persones, o siguin faltes. Seguidament haurà de traslladar les actuacions a l'entitat pública de protecció de menors. Tot això sens perjudici de l'acció de responsabilitat civil. No obstant, si el menor hagués comès amb anterioritat altres fets de la mateixa naturalesa el Fiscal sí que haurà d'incoar l'expedient.

En el cas que els fets no fossin competència del Jutjat de Menors, segons l'article 21 LORPM el Fiscal remetrà les actuacions a l'òrgan legalment competent.

Respecte a la incoació de l'expedient, els articles que la regulen son el 16 i el 22 LORPM. Un cop efectuades les diligències preliminars el Ministeri Fiscal podrà incoar l'expedient notificant-ho al menor i a la persona perjudicada, informarà també al Jutge de Menors que iniciarà les diligències de tràmit i la peça de responsabilitat civil.

Les víctimes o perjudicats podran formar part del procediment com a acusadors particulars, el Jutge de Menors haurà d'admetre la seva personació i un cop fet se'ls hi traslladaran totes les actuacions i podran intervenir en tots els tràmits per la defensa dels seus interessos.

L'acusació particular, a través del seu corresponent lletrat, podrà proposar les diligències que cregui pertinents a la fase d'instrucció en l'exercici de la seva legitimació. El Fiscal, que és el que dirigeix tota la investigació, és qui haurà de resoldre sobre l'admissibilitat d'aquestes diligències sol·licitades per les parts. Hi ha una diligència que mai podrà rebutjar, la declaració del menor.

Respecte les altres diligències proposades, el Fiscal haurà de valorar sobre si són útils i pertinents pel procés. Aquelles que suposin una repetició de les que ja hagin estat

practicades o que no aportin res les haurà de rebutjar de manera raonada notificant-ho a la part que les ha sol·licitat i al Jutge de Menors.

Tots els procediments tramitats a un mateix menor s'arxiven en un expedient personal a càrrec de la Fiscalia i el Jutjat de Menors on hi consten les anteriors actuacions així com els testimonis. Aquests expedients no es poden fer servir per al·legar antecedents penals ja que això només es pot fer per sentència ferma d'un òrgan jurisdiccional.

Des del moment de la incoació de l'expedient el menor tindrà una sèrie de drets previstos a la Directiva 2016/800 que venen tipificats a l'article 22.1 LORPM:

- *Ser informat pel Jutge, el Ministeri Fiscal, o agent de policia dels drets que l'assisteixen. (Art. 4 Directiva 2016/800)*
- *Designar un advocat que el defensi, o que li sigui designat d'ofici i a entrevistar-se reservadament amb ell, fins i tot abans de prestar declaració. (Art. 6 Directiva 2016/800)*
- *Intervenir en les diligències que es practiquin durant la investigació preliminar i en el procés judicial, i a proposar i sol·licitar, respectivament, la pràctica de diligències.*
- *Ser escoltat pel Jutge o Tribunal abans d'adoptar qualsevol resolució que el concerneixi personalment.*
- *L'assistència afectiva i psicològica en qualsevol estat i grau del procediment, amb la presència dels pares o d'una altre persona que el menor indiqui, si el Jutge de Menors autoritza la seva presència. (Art. 8 Directiva 2016/800)*
- *L'assistència dels serveis de l'Equip Tècnic adscrit al Jutjat.*

Els menors també gaudiran de tots aquells drets que estiguin reconeguts a la Constitució així com als Tractats internacionals dels que Espanya formi part, en especial la Convenció de Drets del Nen de Nacions Unides.

Precisament, un dels drets que disposa la Convenció de Drets del Nen de la ONU, de 20 de novembre, és que s'haurà de respectar la vida privada del menor en totes les fases del procediment. Per tant, si el Ministeri Fiscal, el menor, algun familiar o qui exerciti l'acció penal ho sol·licita, el Jutge de Menors podrà decretar mitjançant interlocutòria el secret d'expedient durant la fase d'instrucció o part d'aquesta. Això sens perjudici de que el lletrat del menor i la persona que exercita l'acció penal coneguin tot l'expedient a l'hora de poder fer les seves al·legacions³³.

³³ AYO FERNÁNDEZ, *Las garantías del menor infractor*, Ed. Aranzadi, 2004, pàg. 25 i ss

3.3. DESISTIMENT DE L'EXPEDIENT O SOBRESSEÏMENT

Un cop el Fiscal ha incoat l'expedient, encara té l'opció de desistir de la continuació del procediment quan hi hagi conciliació o reparació entre el menor i la víctima. Ho trobem regulat a l'article 19 LORPM.

Aquest desistiment només serà possible quan el fet imputat al menor constitueixi un delictes menys greu sense violència o intimidació, o una falta. A més, el menor s'haurà d'haver conciliat amb la víctima o assumit el compromís de reparar el dany que hagués causat o compromès a realitzar l'activitat educativa proposada per l'Equip Tècnic.

La conciliació, per entendre que s'ha produït, caldrà que el menor hagi reconegut el dany causat, s'hagi disculpat amb la víctima i aquestes disculpes s'hagin acceptat. Per entendre que s'ha produït la reparació caldrà que el menor hagi realitzat una sèrie d'accions destinades al benefici del perjudicat o de la comunitat en general. Tot això sense perjudici de la responsabilitat civil. L'Equip Tècnic és el que s'encarregarà de realitzar la mediació entre el menor i la víctima així com informar al Ministeri Fiscal de l'evolució i compromisos adquirits.

Quan s'hagi realitzat de manera satisfactòria la conciliació o reparació, el Ministeri Fiscal donarà per acabada la instrucció i sol·licitarà al Jutge el sobreseïment i arxiu de les actuacions. Si el menor no hagués complert amb allò acordat a la conciliació o reparació, el Ministeri Fiscal continuarà amb la tramitació de l'expedient.

3.4. LA DETENCIÓ DEL MENOR

És la mesura cautelar que limita el dret de la llibertat del menor, la trobem regulada a l'article 17 LORPM i tindrà un caràcter instrumental, de manera que només es podrà utilitzar de manera extraordinària per assegurar la presència del menor en el procés. Aquesta mesura haurà d'atendre al principi de proporcionalitat, per tant, no es podrà dur a terme quan el fet punible sigui només una falta.

Segons l'article 17 LORPM, les autoritats que intervinguin en la detenció del menor ho hauran de fer en la forma que menys el perjudiqui i l'hauran d'informar de manera comprensible dels fets que se li imputen, les raons de la detenció i de tots aquells drets que té a partir d'aquell moment. També s'haurà de notificar immediatament la detenció i el lloc de custòdia als representants legals del menor i al Ministeri Fiscal. En el cas que fos estranger s'haurà de comunicar a les corresponents autoritats consulars.

La declaració del menor es farà amb presència del seu advocat i les persones que exerceixin la pàtria potestat o guarda d'aquest, excepte alguns casos. El menor tindrà dret a entrevistar-se abans i després de la declaració amb el seu advocat de manera confidencial.

Durant la detenció, els menors hauran d'estar custodiats en unes dependències separades i especialitzades, i hauran de rebre tot tipus d'assistència social, psicològica, mèdica i física. El més aconsellable és que siguin custodiats en Centres de recepció de menors³⁴.

Segons l'article 17.4 LORPM la detenció no podrà durar més temps del que sigui estrictament necessari per aclarir els fets i, en tot cas, no podrà durar més de vint-i-quatre hores, quan s'arribi a aquest límit el menor s'haurà de posar en llibertat o a disposició del Ministeri Fiscal. Així doncs, aquestes garanties es sumen a les que ja estableix l'article 520 LECrim que també els hi són d'aplicació.

Excepcionalment, en el cas que el menor formi part d'una banda armada o estigui relacionat amb terrorisme, la detenció podrà durar un màxim de setanta dos hores en virtut de la remissió a l'article 520 bis LECrim que fa l'article 17.4 LORPM.

És important tenir en compte, i així ens ho aclareix la Sentència del Tribunal Constitucional 224/1998, de 24 de Novembre, que aquests límits temporals actuen com un màxim absolut, és a dir, cap la possibilitat que una detenció que no ha superat aquest límit sigui qualificada igualment com a il·legal pel fet que ha superat el temps indispensable per aclarir els fets, en aquest cas s'estaria vulnerant el dret fonamental a la llibertat personal³⁵.

Per tant, el Ministeri Fiscal haurà de resoldre dins aquests límits de temps sobre la posada en llibertat del menor i sobre la incoació o no de l'expedient.

3.5. HABEAS CORPUS

Es tracta d'un procediment mitjançant el qual es manifesta a l'òrgan jurisdiccional que sigui competent que s'està duent a terme una detenció il·legal. Aquesta il·legalitat pot venir donada per tres fets:

- 1- Absència d'imputació
- 2- Excés del termini de detenció
- 3- Omissió de les garanties del detingut durant la detenció

En el procés penal de menors, el Jutge competent per conèixer de l'Habeas Corpus serà el Jutge d'Instrucció del lloc on s'estigui duent a terme la detenció il·legal, en defecte

³⁴ GIMENO SENDRA, *El derecho a la libertad y sus restricciones en el ordenamiento español*, Ed. Colex, 1985, pàg. 36

³⁵ STC 224/1998, de 24 de Novembre

d'aquest, el lloc on va ser detingut, i en defecte dels dos anteriors del lloc on es tinguessin últimes notícies del menor.

Si és el propi menor el que insta el procediment d'Habeas Corpus, els funcionaris públics responsables de la detenció ho hauran de notificar al Ministeri Fiscal. A partir d'aquí la llei aplicable serà la Llei Orgànica 6/1984, de 24 de Maig, reguladora del procediment d'Habeas Corpus.

3.6. PARTICIPACIÓ DE L'EQUIP TÈCNIC

És dins la fase d'instrucció on l'Equip Tècnic haurà de desenvolupar el paper més important. A petició del Ministeri Fiscal, haurà d'informar de la possibilitat de realitzar la conciliació o la reparació i podrà proposar una mesura socioeducativa sobre el menor, així com si és necessari o no continuar amb la tramitació de l'expedient de cares a l'interès del propi menor.

L'informe que haurà d'elaborar l'Equip Tècnic el trobem regulat a l'article 27 LORPM. Segons l'apartat 1 d'aquest article, quan arribem a la fase d'instrucció, el Ministeri Fiscal requerirà a l'Equip Tècnic l'elaboració d'un informe que li haurà de ser entregat en un termini màxim de 10 dies, prorrogable a un període no superior a un mes en aquells casos més complexos. Aquest informe haurà de contenir un anàlisi de la situació social, psicològica i familiar del menor i de qualsevol altre circumstància que es pugui considerar rellevant. Aquest informe pot ser complementat per aquelles entitats que treballin en l'àmbit de l'educació del menor i tinguin informació important respecte ell.

Per poder fer un anàlisi adequat de la situació familiar del menor, hauran de conèixer i valorar el seu entorn familiar i social, i per tant, entrevistar-se amb la seva família.

El Ministeri Fiscal, de seguida que ha rebut l'informe de l'Equip Tècnic l'haurà de remetre al Jutge de Menors i al lletrat del menor.

Aquest informe realitzat no és vinculant pel Jutge de Menors, tot i així, sí que pot ser molt determinant alhora de decidir si és necessari continuar amb el procediment. No oblidem que tota decisió que es prengui s'ha de fer en interès del menor.

3.7. MESURES CAUTELARS

Les mesures cautelars són disposicions judicials dictades amb la finalitat de garantir el resultat d'un procés i així assegurar el compliment de la futura sentència, evitant d'aquesta manera que el dret del demandant no es pugui dur a terme per les circumstàncies que siguin.

La LORPM dedica tot el Capítol II del Títol III a parlar de les mesures cautelars a través de dos articles, el 28 i el 29. És important aquí seguir la literalitat d'aquests dos articles.

El Ministeri Fiscal, ja sigui d'ofici o a instància de part, tindrà la potestat de sol·licitar al Jutge de Menors l'adopció de mesures cautelars en qualsevol moment del procediment. Per poder demanar alguna mesura cautelar caldrà que hi hagin indicis raonables de que s'ha comès un delictes per part d'un menor i que existeixi el perill que aquest vulgui eludir la justícia o pretengui atemptar contra bens jurídics de la víctima³⁶.

Aquestes mesures podran consistir en:

- Internament en un centre.
- Llibertat vigilada.
- Prohibició d'aproximar-se a la víctima o intentar comunicar-se amb ella, així com amb els seus familiars o qualsevol altre persona que el Jutge determini.
- Convivència amb una altre persona, família o grup educatiu.

El Jutge de menors, un cop hagi escoltat el lletrat, l'Equip Tècnic i l'entitat pública de protecció de menors resoldrà sobre la proposta d'adoptar la mesura cautelar tenint sempre en compte l'interès del menor. La mesura que s'hagi adoptat es podrà mantenir fins que recaigui sentència ferma.

En el cas que la mesura cautelar a adoptar fos la d'internament, s'haurà de valorar la gravetat del fet, les circumstàncies socials i personals del menor, l'existència de perill de fuga i que el menor no hagués comès altres fets de la mateixa naturalesa.

Per adoptar tal mesura es celebrarà una compareixença on, apart del Ministeri Fiscal i l'acusació particular, també assistiran el lletrat del menor, el representant de l'Equip Tècnic i el representant de l'entitat pública de protecció de menors que informaran al Jutge sobre si és convenient o no adoptar la mesura en funció dels criteris citats anteriorment.

El temps màxim de l'internament serà de sis mesos prorrogable per tres mesos més a instància del Ministeri Fiscal, amb prèvia audiència del lletrat del menor i mitjançant interlocutòria motivada.

En cas que la sentència sigui condemnatòria es podrà restar a la pena tot aquell temps que ja s'hagi complert en la mesura cautelar.

³⁶ NOYA FERREIRO, *Las medidas cautelares en el proceso penal del menor*, Revista de estudios penals y criminológicos, volumen 17, 2006, pàg. 165 i ss.

L'article 29 LORPM preveu aquells casos en que el menor es troba en situació de "enajenación mental" o alguna altre de les circumstàncies de l'article 20 del Codi Penal. En aquests casos s'hauran d'adoptar les mesures cautelars precises per la seva protecció i en algun cas la mesura terapèutica adequada.

3.8. CONCLUSIÓ DE LA INSTRUCCIÓ

La fase d'instrucció acaba quan el Fiscal té les suficients dades i elements per resoldre si el procediment ha de continuar o no. Per tant, en aquest punt haurà de decidir sobre la continuació de l'expedient o el sobreseïment³⁷.

Per resoldre sobre la continuació del procediment s'hauran de donar dos circumstàncies:

- 1- Que la participació del menor en el delictes estigui suficientment justificada segons les diligències d'investigació practicades.
- 2- Que les circumstàncies personals i socials del menor aconsellin la imposició d'alguna de les mesures educatives que la llei preveu.

Si la primera de les circumstàncies no es dóna, el Fiscal remetrà l'expedient al Jutge de Menors amb la proposta de sobreseïment i arxiu.

Si no es dóna la segona circumstància, el Fiscal podrà decretar anticipadament la conclusió de l'expedient i la remissió al Jutge de Menors amb la sol·licitud de sobreseïment i arxiu.

El Fiscal haurà de decretar mitjançant Decret la conclusió de l'expedient, ho remetrà al jutge notificant-ho abans a les parts, i presentarà un escrit d'al·legacions on hi constarà:

- a) La descripció dels fets.
- b) La valoració jurídica dels fets.
- c) El grau de participació del menor.
- d) Una descripció de les circumstàncies personals i socials del menor.
- e) La proposta d'alguna mesura amb la motivació dels fonaments jurídics i educatius.
- f) En els casos que sigui necessari, l'exigència de responsabilitat civil.

³⁷ DÍAZ MARTÍNEZ, *La instrucción en el proceso penal de menores*, Ed. Colex, 2003, pàg. 132 i ss

- g) La proposició de les proves que consideri pertinents.
- h) Proposarà la participació, si així ho considera pertinent, dels representants o persones d'institucions que puguin aportar coneixements en el procés per valorar l'interès del menor i si alguna de les mesures proposades es adequada o no. També seran cridats al procés aquells perjudicats civilment pel delictes.

4. FASE INTERMÈDIA

La fase intermèdia la podem definir simplement com aquella que es troba entre la fase d'instrucció i la fase d'audiència. Generalment va destinada a fer tots aquells actes preparatius pel judici oral.

En el procés penal de menors s'inicia tant punt el Ministeri Fiscal conclou l'expedient i el remet al Jutge de Menors junt amb l'escrit d'al·legacions i la proposició de la prova pel judici oral.

Un cop el Jutjat ha rebut l'escrit d'al·legacions del Fiscal i totes les peces de convicció necessàries procedirà a obrir el que s'anomena "tràmit d'audiència" (art 31 LORPM) que és previ a l'audiència. En aquest tràmit d'audiència el lletrat de l'Administració de Justícia donarà trasllat a aquelles persones que exerciten l'acció penal i civil perquè en el termini de cinc dies hàbils formulin les seves al·legacions i si ho consideren pertinent, proposin alguna prova pel judici oral.

Un cop fet això, el lletrat de l'Administració de Justícia donarà trasllat al lletrat del menor perquè en un termini de cinc dies hàbils formuli el seu escrit d'al·legacions i les proves que consideri pertinents. En aquest tràmit el lletrat del menor podrà³⁸:

- Instar el sobreseïment.
- Sol·licitar la pràctica anticipada de diligències d'instrucció denegades pel Fiscal.
- Formular l'escrit d'al·legacions i proposar les proves que consideri pel judici oral. En el cas que no presenti l'escrit s'entén que s'oposa a l'acusació.

El Jutge de Menors, un cop vistes totes aquestes actuacions adoptarà una de les següents decisions previstes als articles 32, 33 i 34 de la LORPM³⁹:

³⁸ ARROM LOSCOS, *El proceso penal con implicación de menores*, Ed. Universitat illes balears, 2002, pàg. 69 i ss

³⁹ SUBIRATS ALEIXANDRI, *La fase intermedia en la Ley de responsabilidad penal del menor*, Web Derecho.com, 2002, pàg.1 i ss

- a) El sobreseïment; regulat a l'article 33 b), podrà ser acordat pel Jutge de Menors encara que el Fiscal hagi realitzat el seu escrit d'al·legacions. Necessitarà d'interlocutòria motivada. Per tant, si el Jutge de Menors després de veure les al·legacions del fiscal, el seu escrit de valoracions, la proposició de proves i l'escrit de defensa considera que la causa no té prou solidesa podrà decretar el sobreseïment del procés.
- b) Arxiu i remissió a l'entitat pública de protecció del menor; regulat a l'article 33 c), es preveu que el Jutge pugui acordar l'arxiu de les actuacions i remetre-ho a l'entitat pública de protecció dels menors quan ho sol·liciti el Ministeri Fiscal. Es dedueix, per tant, que no podrà ser acordat d'ofici pel Jutge, sinó que hi haurà d'haver una prèvia petició del Ministeri Fiscal. L'entitat pública valorarà quina és la situació del menor i establirà les mesures de protecció que cregui adequades d'acord amb la situació en que aquest es trobi.
- c) Remissió a l'òrgan judicial competent; regulat a l'article 33 d), quan el Jutge consideri que el coneixement de l'assumpte no és de la seva competència podrà denegar de la celebració de l'Audiència i remetre totes les actuacions al Jutge que sigui competent. A la pràctica són molt pocs els casos en que el Jutge hagi d'actuar d'aquesta manera ja que la competència judicial ja és comprovada pel Ministeri Fiscal quan realitza l'expedient.
- d) Pràctica de proves proposades per la defensa i denegades a la instrucció; regulat a l'article 33 e), el Jutge podrà acordar que es practiquin aquelles proves que el lletrat del menor hagués demanat durant la instrucció del procés i el Fiscal les hagués denegat, sempre i quan el Jutge consideri que són rellevants i que no es puguin dur a terme durant la fase d'audiència. Un cop practicades aquestes proves anticipades, es traslladaran els resultats al lletrat del menor i al Ministeri Fiscal i durant el tràmit previ a la celebració de l'audiència podran manifestar allò que creguin oportú sobre les proves i sol·licitar-ne de noves si volen, al·legar que s'ha vulnerat algun dret fonamental, demanar una mesura diferent o fer una qualificació diferent.
- e) Dictar sentència de conformitat; regulat a l'article 32, és aquell cas en que el menor i el seu lletrat accepten els termes de l'escrit del Fiscal. La conseqüència d'això és que el Jutge de Menors emetrà una sentència en el mateix moment, sense fase d'audiència, imposant la mesura sol·licitada.
- f) La celebració de l'audiència; regulat a l'article 33 a), s'ha de posar en relació també amb l'article 34 que regula l'interlocutòria d'obertura d'audiència. El jutge podrà acordar la celebració de l'audiència mitjançant interlocutòria que haurà de dictar-se dins els cinc dies següents a la presentació de l'escrit d'al·legacions per part del lletrat del menor. La interlocutòria senyalarà el dia i l'hora que ha de començar la fase d'audiència dins els deu dies següents i haurà

de manifestar si les proves proposades pel Fiscal i el lletrat del menor són pertinents. Contra l'interlocutòria d'obertura d'audiència s'admet recurs d'apel·lació davant la Sala de Menors del Tribunal Superior de Justícia.

És interessant mencionar que la LORPM ha eliminat un tràmit que estava contemplat a l'antiga llei 4/1992 durant la fase intermèdia. Es tracta de la compareixença del menor davant el Jutjat.

Aquesta compareixença es feia amb la finalitat d'informar al menor sobre l'expedient que s'havia incoat per la comissió d'un delictes o falta tipificat al Codi Penal i perquè, si ell volia i sempre que se l'hagués informat dels drets que l'assistien, prestes declaració.

Durant aquest tràmit no era obligatori que el menor es presentes assistit de lletrat, de manera que la gran majoria es presentaven en aquesta compareixença sense advocat cosa que provocava un gran desequilibri. El menor era interrogat pel Ministeri Fiscal i pel Jutge i això podia provocar la imparcialitat d'aquest últim.

El fet que la LORPM hagi suprimit aquesta compareixença suposa la salvaguarda de la imparcialitat del jutjador.

5. FASE D'AUDIÈNCIA

La fase d'audiència consisteix en el judici oral, i de la mateixa manera que passa en el procés penal d'adults, és la fase on es realitzarà la pràctica de les proves, les parts formularan les seves conclusions i el Jutge dictarà sentència després de valorar les proves i les al·legacions de les parts.

La LORPM contempla que el menor pugui manifestar la seva conformitat amb l'acusació abans de l'inici de la pràctica de les proves.

Segons Tomé García⁴⁰, els principis que regeixen en la celebració de l'audiència són:

- Oralitat, com a característica bàsica dels actes que es desenvolupen en aquest moment.
- Concentració, un cop oberta l'audiència, continuarà durant totes les sessions consecutives que siguin necessàries fins la seva conclusió.
- Immediació, les actuacions que integren l'audiència i, en particular, les proves, es desenvolupen sota la presència directa del Jutge que dictarà la sentència.

⁴⁰ TOMÉ GARCÍA, *El Procedimiento Penal del Menor*, Ed. Aranzadi, 2003, pàg. 165-166

- La no publicitat de l'audiència com a regla general.

Com ha dit el Tribunal Constitucional a la sentència 211/1993 de 28 de Juny, la celebració del judici oral és l'únic mitjà vàlid per desvirtuar el principi constitucional de presumpció d'innocència⁴¹.

La fase d'audiència la trobem regulada al Títol IV de la LORPM (articles 31 a 37), de totes maneres i tal com explicàvem en l'anterior apartat, els primers articles d'aquest Títol estarien més englobats en una fase intermèdia que en la pròpia fase d'audiència.

És important diferenciar també l'interlocutòria de l'article 31 amb l'interlocutòria de l'article 34, la primera d'elles obre la fase d'audiència mentre que la segona senyala el dia de celebració de l'audiència.

5.1. LA CONFORMITAT DE L'ARTICLE 32 LORPM

Prèviament a l'assenyalament de l'audiència es pot donar la conformitat del menor mitjançant una compareixença davant el Jutge de Menors. En el procés penal existeixen dos moments on es pot donar la conformitat: en el tràmit de qualificació provisional (regulat a l'article 32 LORPM i que ara entrarem a analitzar) i a l'entrada de la vista oral (regulat a l'article 36 LORPM i que en parlarem més endavant).

Entrant ja dins la conformitat de l'article 32 LORPM, aquesta no es podrà donar si alguna de les mesures sol·licitades pel Ministeri Fiscal comprèn alguna modalitat d'internament, ja sigui en règim tancat, semiobert, obert o terapèutic.

La conformitat es manifestarà en el moment dels escrits d'al·legacions del lletrat defensor, moment en el qual el Jutge procedirà a la compareixença de conformitat sense assenyalament de la celebració de l'audiència⁴².

Hi ha la possibilitat que el menor es conformi amb els fets però no amb la mesura sol·licitada, llavors l'audiència només es realitzaria amb la intenció de determinar quina és la mesura més adient als fets reconeguts pel menor.

⁴¹ STC 211/1993, de 28 de Juny de 1993

⁴² GARRIDO CARRILLO, "La fase de audiència o de juicio oral en el proceso penal de menores", El menor como víctima y victimario de la violencia social, Ed. Dykinson, 2010, pàg. 11-14

5.2. ASSENYALAMENT DE L'AUDIÈNCIA

Un cop presentat l'escrit de defensa sense que hi hagi conformitat de l'article 32 LORPM per part del menor, es procedirà a allò estipulat a l'article 34 LORPM que diu literalment:

*El Jutge de Menors dins el termini de cinc dies des de la presentació de l'escrit d'al·legacions del lletrat del menor i, en el seu cas, dels responsables civils, o un cop transcorregut el termini per la presentació sense que aquesta s'hagi efectuat, acordarà, en el seu cas, el procedent sobre la pertinència de les proves proposades, mitjançant interlocutòria d'obertura d'audiència, i el secretari judicial assenyalarà el dia i hora en que hagi de començar aquesta dins el termini dels deu dies següents*⁴³

Respecte a les proves proposades per les parts, perquè el Jutge de Menors les admeti hauran de complir els següents criteris:

- 1- Que s'hagin proposat en la forma legalment prevista, examinant la concurrència de tots els requisits necessaris dels mitjans de prova proposats.
- 2- Que siguin pertinents, és a dir, que siguin útils i rellevants respecte a l'objecte del procés.
- 3- Que no s'hagin obtingut violant drets o llibertats fonamentals⁴⁴.

5.3. INICI DE LES SESSIONS

L'audiència comença amb el Jutge informant al menor amb un llenguatge comprensible dels fets pels quals se l'imputa i de les mesures sol·licitades pel Ministeri Fiscal o l'acusació particular en els escrits d'al·legacions. Quan el Jutge expliqui la mesura haurà de detallar en què consisteix exactament, els horaris, les obligacions i les limitacions de dret que suposa.

5.3.1. LA TESI DEL JUTGE DE MENORS

De la redacció de l'article 37.1 LORPM es dedueix la facultat que té el Jutge de Menors en el moment de celebració de l'audiència de poder plantejar una tesi amb una qualificació jurídica o una mesura diferent a la sol·licitada per les parts. Això ha estat per una banda molt criticat⁴⁵ en base a que vulnera el principi acusatori i d'imparcialitat

⁴³ Article 34 de la *Llei Orgànica 5/2000, de 12 de Gener, reguladora de la Responsabilitat Penal del Menor*

⁴⁴ Article 11.1 de la *Llei Orgànica 6/1985, de 1 de Juliol, del Poder Judicial*

⁴⁵ GIMENO SENDRA, *El proceso penal de menores*, Diari La Ley nº 5386, pàg. 4 i RICHARD GONZÁLEZ, *El nuevo proceso de menores*, Ed. La Ley, 2004, pàg. 1685

del jutge, i per una altra banda defensat⁴⁶ ja que permet la contradicció de les parts i respecta el dret de defensa.

Aquesta tesi sempre haurà de ser plantejada a l'inici de les sessions del judici oral.

5.3.2. NOVES PROVES I VULNERACIÓ DE DRETS FONAMENTALS

Un cop el Jutge de Menors ha informat sobre els fets i les mesures al menor, s'obre un tràmit on les parts poden manifestar allò que creguin sobre la pràctica de noves proves o la vulneració d'algun dret fonamental durant el procediment. El Jutge podrà ordenar la continuació de l'audiència (resolent a la sentència el que s'hagués plantejat) o l'esmena del dret vulnerat.

A) Noves proves

Respecte aquesta proposta, les proves es practicaran després de que s'hagin declarat pertinents. El Jutge de Menors ha d'impedir que les parts puguin convertir aquesta previsió legal en un sistema per retardar de mala fe el procediment⁴⁷.

B) Drets fonamentals

L'article 11.1 LOPJ estableix el següent:

*“En tot tipus de procediments es respectaran les regles de la bona fe. No tindran efecte les proves obtingudes, directa o indirectament, violentant els drets o llibertats fonamentals”*⁴⁸

Els drets fonamentals que es poden vulnerar en un procediment penal, segons Diaz Cabiale⁴⁹ són els següents:

- El dret a la integritat física i moral, amb la prohibició de tortura o tractes inhumans o degradants (art. 15 CE).
- La llibertat ambulatoria de l'art. 17 CE, i la seva restricció mitjançant la detenció. Duració de la detenció preventiva (art. 17.2 CE). Informació dels drets que assisteixen al detingut i assistència de lletrat (art. 17.3 CE).
- El dret a la intimitat personal i familiar i a la pròpia imatge (art. 18.1 CE), inviolabilitat de domicili (art.18.2 CE), i el secret de comunicacions (art.18.3 CE).

⁴⁶ TOMÉ GARCÍA, *El procedimiento Penal del Menor*, Ed. Aranzadi, 2003, pàg. 174-175

⁴⁷ GARRIDO CARRILLO, *“La fase de audiencia o de juicio oral en el proceso penal de menores”*, El menor como victima y victimario de la violencia social, Ed. Dykinson, 2010, pàg. 15

⁴⁸ Article 11.1 de la *Llei Orgànica 6/1985, de 1 de Juliol, del Poder Judicial*

⁴⁹ DIAZ CABIALE, *La admisión y práctica de la prueba en el proceso penal*, Cuadernos del Consejo General del Poder Judicial, 1991, pàg. 131 i ss.

- El dret a la defensa i assistència de lletrat, el dret a ser informat de l'acusació formulada, el dret a no declarar contra si mateix, a no confessar-se culpable i l'absència del deure de declarar en els supòsits de parentesc i secret professional (art. 24 CE).

El Jutge de Menors podria decretar l'esmena del dret vulnerat suspentent el tràmit d'audiència.

5.3.3. LA CONFORMITAT DE L'ARTICLE 36 LORPM

Es tracta de l'altre moment on es pot donar la conformitat del menor. Es fa al principi de la vista oral un cop el Jutge ja ha informat al menor sobre els fets i la mesura proposada pel Ministeri Fiscal. El Jutge preguntarà al menor si està conforme amb els fets i la mesura proposada, si estigués conforme dictarà sentència de conformitat, en cas contrari la fase d'audiència continuarà.

Així com en la conformitat de l'article 32 no es podia donar si alguna de les mesures sol·licitades consistia en alguna classe d'internament, en la de l'article 36 no existeixen aquestes limitacions, de manera que es podrà donar front a mesures d'internament.

Hi ha la possibilitat que el menor estigui conforme amb les fets però no amb la mesura sol·licitada, o amb la responsabilitat civil. En aquests casos l'audiència continuarà però només en lo relatiu a aquests extrems.

5.4. CELEBRACIÓ DE L'AUDIÈNCIA

5.4.1 ASSISTENTS

L'article 35 LORPM és el que senyala qui podrà estar present en la celebració de l'audiència:

- 1- El Ministeri Fiscal.
- 2- Persona ofesa pel delictes; la seva assistència haurà de ser autoritzada pel Ministeri Fiscal o pel Jutge de Menors. En principi podrà estar assistit per lletrat per no vulnerar l'article 24 de la Constitució.
- 3- El lletrat del menor; la seva assistència és essencial ja que sinó es vulneraria el dret de defensa de l'article 24 de la Constitució. Durant la celebració de l'audiència és molt important que el menor estigui al costat del seu lletrat i no apartat d'ell, així es garanteix plenament el dret de defensa.
- 4- Un representant de l'Equip Tècnic. El que comparegui haurà de conèixer amb exactitud la situació del menor i del seu entorn familiar, per tant, haurà d'haver participat directament en l'elaboració de l'informe. L'informe que realitza

l'Equip Tècnic tindrà caràcter de prova pericial dins el procés i el Jutge la podrà valorar segons les regles generals de valoració de la prova penal.

5- El menor; la seva assistència és essencial ja que al cap i a la fi el que es determina en el judici és la seva responsabilitat penal respecte uns fets que se li imputen. A la pràctica, en moltes ocasions aquest no assisteix encara que se l'hagi requerit i això origina problemes d'indefensió. Per evitar aquestes situacions es podrien adoptar mesures cautelars com la detenció del menor o l'entrada al domicili del menor. De tota manera, la LECrim permet que es pugui celebrar el judici amb absència de l'acusat sempre i quan la pena no sigui superior a un any de privació de llibertat o superior a sis anys en els altres casos. L'article 37.4 LORPM permet que el Jutge pugui acordar de manera motivada que el menor s'absenti de l'audiència temporalment en favor del seu interès.

6- Representants legals del menor.

5.4.2. ABSÈNCIA DEL MENOR DURANT L'AUDIÈNCIA

L'article 35 LORPM diu que l'audiència es celebrarà amb l'assistència del menor, no diu res sobre la seva absència, per tant, si seguim literalment el que diu aquest article deduïm que el judici no es pot celebrar en absència del menor.

No obstant, segons Francisco Javier Garrido Carrillo⁵⁰ ens podríem plantejar fer una analogia amb l'article 786.1 LECrim que diu que seria possible celebrar el judici amb absència de l'acusat quan aquesta absència fos injustificada i hagués sigut citat personalment en el domicili, i l'article 775 LECrim que diu que es podria fer si la pena no superés els dos anys de privació de llibertat o els sis anys si fos de qualsevol altre naturalesa.

En aquest sentit, la Circular nº 1/2000 de la Fiscalia General de l'Estat ha establert que l'absència del menor podrà ser admissible quan la mesura sol·licitada no excedís d'un any.

No obstant, a la pràctica no es porta casi mai a terme la celebració de l'audiència sense el menor.

Hem de tenir en compte, que durant el transcurs del judici oral, el Jutge podrà acordar que el menor abandoni la sala en algun moment per salvaguardar els seus drets.

⁵⁰ GARRIDO CARRILLO, "La fase de audiencia o de juicio oral en el proceso penal de menores", El menor como victima y victimario de la violencia social, Ed. Dykinson, 2010, pàg. 20

5.4.3. PUBLICITAT DE L'AUDIÈNCIA I DEURE DE CONFIDENCIALITAT

L'article 35.2 LORPM diu el següent sobre la publicitat de l'audiència:

“El Jutge podrà acordar, en interès de la persona imputada o de la víctima, que les sessions no siguin públiques i en cap cas es permetrà que els mitjans de comunicació social obtinguin o difonguin imatges del menor ni dades que permetin la seva identificació”⁵¹

No obstant el que diu l'article, a la pràctica la majoria de sessions són obertes excepte que el Jutge consideri, en atenció a l'interès del menor, el contrari.

Respecte el que preveu l'article sobre la prohibició dels mitjans de comunicació a l'audiència, això es fa perquè la difusió d'aquesta informació facilitaria el reconeixement del menor i li podria provocar danys morals. Això també ve previst a l'article 4 de la LO 1/1996 de Protecció Jurídica del Menor i a l'article 8.2 de les Regles Mínimes de les Nacions Unides per l'administració de justícia de menors.

L'apartat tercer de l'article 35 LORPM preveu un deure de confidencialitat per les parts presents en el procediment. Significa això que hauran de respectar en tot moment la confidencialitat del menor i no podran difondre dades personals o de l'expedient. L'incompliment d'aquest deure pot comportar responsabilitats civils i penals.

5.4.4. PRÀCTICA DE LA PROVA

Seguint l'article 37.2 LORPM, un cop realitzats els tràmits previs de l'audiència, començarà la pràctica de les proves admeses i les que haguessin proposat les parts a l'inici de la sessió. S'escoltarà també a l'Equip Tècnic sobre les circumstàncies del menor. La declaració de l'Equip Tècnic serà considerada com una prova pericial.

Per tant, després que es declari la pertinença de les noves proves que les parts hagin proposat a l'inici de l'audiència, s'iniciarà la pràctica de les proves i llavors les parts emetran el seu informe oral sobre la valoració de la prova practicada, la qualificació jurídica dels fets i la procedència de les mesures proposades.

Encara que la llei no ho contempli, la declaració del menor també es tracta d'un mitjà de prova a l'audiència, segons Torres Andrés⁵² a la llei no es diu res ja que la voluntat del legislador és que cap ciutadà pugui ser condemnat per la seva sola confessió, per això la declaració de l'acusat es conforma des de l'òptica del dret que té a no declarar i a no confessar-se culpable, sense que en cap cas l'exercici d'aquest dret pugui ser tingut en compte per formar la convicció judicial, ni tan sols com a prova indiciària.

⁵¹Article 35.2 de la Llei Orgànica 5/2000, de 12 de Gener, reguladora de la Responsabilitat Penal del Menor

⁵² TORRES ANDRÉS, *La ley de responsabilidad penal de los menores*, Ed. Trivium, 2001, pàg. 358-359

La LORPM no diu res sobre l'ordre que s'ha de seguir en la pràctica de la prova, és per això que hem d'anar a l'article 701.4 LECrim on ens diu que es començarà per les proposades pel Ministeri Fiscal i es continuarà per les de les altres parts i els processats.

Les proves de cada part es practicaran en l'ordre en que s'haguessin plasmat en els escrits igual que l'ordre de declaració dels testimonis. El Jutge pot alterar aquest ordre quan ho vegi convenient. En determinades ocasions, per garantir el dret de defensa del menor, s'ha de donar l'oportunitat al menor de declarar en últim lloc un cop practicades la resta de les proves.

5.4.5. CONCLUSIONS DEFINITIVES I ÚLTIMA PARAULA DEL MENOR

Un cop s'ha realitzat la pràctica de totes les proves, el Fiscal i les altres parts realitzaran les seves al·legacions on valoraran les proves practicades, faran la qualificació jurídica dels fets i proposaran la mesura a imposar. Aquestes seran les conclusions definitives de les parts realitzades de forma oral.

En el cas que hi hagués algun actor civil aquest només es podrà pronunciar respecte tot allò que tingues a veure amb la pretensió civil. I en el cas que s'hagués personat l'acusador particular aquest no podrà manifestar res sobre la situació psicològica, educativa, familiar i social del menor, a partir de la reforma de 2006 sí que se li permet opinar sobre les mesures proposades.

Un cop fetes les conclusions definitives, el Jutge escoltarà al menor en virtut del seu dret a l'última paraula configurat a l'article 24.2 CE i 37.2 LROP. Aquest fet té una importància capital dins el procés ja que és la representació del dret fonamental de l'acusat a defensar-se per si mateix. Tal és la seva importància que si no es fes es podria decretar la nul·litat del judici i s'hauria de fer de nou amb un tribunal diferent.

Així doncs al final de l'audiència el Jutge de Menors preguntarà al menor si té alguna cosa a manifestar i en cas afirmatiu li concedirà la paraula. El Jutge li podrà retirar la paraula si aquest fes servir aquest dret per ofendre a les persones presents.

Al final s'aixecarà acte que hauran de firmar tots els presents. El Jutge llavors tindrà un termini de cinc dies per dictar sentència.

6. LA SENTÈNCIA⁵³

La sentència serà la resolució judicial dictada pel Jutge de Menors que posarà fi a la causa penal sobre el menor, absolut o condemnant. És per tant la fase de decisió del procés. A la LORPM està regulada al Títol IV, articles 38, 39 i 40, s'haurà d'ajustar per

⁵³ Gran part extreta de COLOMER HERNÁNDEZ, *La sentència en el proceso penal de menores*, ADPCP, Vol. LVI, 2003, pàg. 175-210

tant, al que preveu aquests articles. Es podria dir que tota sentència ha de tenir tres requisits generals:

- Haurà de ser una resolució basada en dret, és a dir, s'haurà de dictar amb submissió a la llei. S'ha de tenir en compte que el fet que tot el procés penal del menor estigui principat per l'interès del menor no significa que la sentència no hagi de respectar tot el contingut de la normativa.
- Haurà d'entrar en el fons de l'assumpte, absolut o condemnant al menor per aquells actes que se li imputen.
- Hauran d'estar suficientment motivades.

6.1. REQUISITS FORMALS DE LA SENTÈNCIA EN EL PROCÉS PENAL DE MENORS

6.1.1. TERMINI I REGISTRE DE LA SENTÈNCIA

La LORPM en el seu article 38 ens diu literalment que el termini màxim per dictar sentència és de cinc dies després de l'audiència. El còmput començarà just després de la declaració del menor en el seu exercici del dret a la última paraula previst a l'article 37.2, ja que aquí és on es considera que finalitza l'audiència.

Un altre dels requisits formals és el que ve tipificat a l'article 39.3 LORPM que estableix la obligació del registre de les sentències a cada Jutjat de Menors. Segons l'opinió de Ignacio Colomer Hernández aquesta obligació por originar dos qüestions²⁰.

La primera qüestió sorgeix alhora de determinar quin és l'àmbit material d'aquest registre, o sigui, quines són les resolucions que hauran de ser registrades. El propi article 39.3 ens diu que seran aquelles sentències que siguin definitives i que per tant resolguin sobre el fons de l'assumpte, no podem considerar aquí les interlocutòries. El problema sorgeix en la ja explicada sentència de conformitat. Segons opinió de Ignacio Colomer Hernandez el fet que sigui una resolució que entra a conèixer sobre el fons de l'assumpte al acceptar la solució convencional que arribin les parts i que s'ha de plasmar mitjançant sentència, sí que s'hauria de registrar.

La segona qüestió que es planteja és que l'article 39.3 LORPM no estableix quin és el criteri que s'ha de seguir alhora de registrar les sentències (cronològic, per persona imputada, per sentit de la resolució, etc). Ignacio Colomer Hernández opina que el criteri que es faci servir ha de basar-se en una regla classificatòria que permeti que es pugui saber immediatament totes les sentències que recaiguin sobre un mateix menor, de manera que hauria d'estructurar-se en base a la persona imputada.

6.1.2. FORMA I LLENGUATGE DE LA SENTÈNCIA

La regla general és que la sentència del procés de menors tindrà que ser una resolució escrita, tot i així l'article 39.1 LORPM preveu que el fallo de la sentència pot ser anticipat oralment al finalitzar les sessions d'audiència. Aquest precepte pot plantejar el dubte de si es preveu simplement una anticipació del fallo o de si es permeten les sentències orals, la diferència és important ja que la sentència oral requerirà d'una justificació de la mateixa. Ignacio Colomer Hernández opina que els Jutges de Menors només haurien de tenir la possibilitat de dictar oralment les sentències, d'aquesta manera s'aconseguiria una major immediació entre el Jutge i el menor i seria més fàcilment comprensible pel menor.

L'article 39.2 LORPM ens diu que la sentència s'haurà de redactar en un llenguatge clar i comprensible conforme a l'edat del menor. De manera que el Jutge no podrà oblidar que el menor no té coneixements jurídics i no podrà utilitzar molts tecnicismes alhora de redactar la sentència, si fos així el menor no podria comprendre les seves actuacions i les conseqüències d'aquestes. Es podria admetre un recurs d'apel·lació contra una sentència condemnatòria que tingués un llenguatge incomprendible pel menor.

Respecte a l'estructura de la sentència, es farà conforme a allò previst a l'article 248.3 LOPJ, constarà per tant de:

- Encapçalament; s'especificaran totes aquelles dades que permetin identificar la causa, les parts i l'òrgan judicial que conegui del procés.
- Antecedents de fet; expliquen els principals actes del procés en concret, donen informació sobre els aspectes més rellevants.
- Fets provats; els jutges tindran la obligació de relatar els fets que han estimat provats amb una justificació que permeti que el fallo sigui congruent.
- Fonaments de dret; es relatarà la qualificació jurídica respecte als fets provats, el Jutge haurà de tenir en compte aquí les circumstàncies eximentes, atenuants o agreujants, el grau de participació i les circumstàncies que justifiquen la mesura adoptada.
- Pronunciament; absol o condemna al menor pel delictes o delictes que se li imputen i estableix la mesura que se li imposa.

6.2. CONTINGUT DE LA SENTÈNCIA DEL PROCÉS PENAL DE MENORS

En aquest apartat s'entrarà a parlar de dos qüestions: els elements que conformen la decisió del Jutge i els elements que formen el contingut mínim de la sentència.

6.2.1. ELEMENTS QUE CONFORMEN LA DECISIÓ DEL JUTGE

Els elements que el Jutge ha de tenir en compte per la seva decisió estan enumerats a l'article 39.1 LORPM, inclou tant els elements que han de permetre al Jutge pronunciar-se sobre la responsabilitat del menor com els elements que han de permetre al Jutge decidir quina mesura s'ha d'imposar.

A) Elements que determinen la responsabilitat penal del menor

Raons exposades pel Ministeri Fiscal i el Lletrat del menor

El Jutge de menors tindrà en compte dos aspectes:

- Els fets al·legats per les parts; tindrà en compte els fets constitutius que al·legui el Ministeri Fiscal o l'acusació particular així com els impositius o extintius que al·legui el lletrat del menor. El Jutge quedarà vinculat a aquests fets i no en podrà introduir de nous.
- La valoració jurídica dels fets; el Jutge quedarà també vinculat a la qualificació jurídica que estableixin les parts sense que els pugui qualificar d'una manera diferent.

Valoració de la prova practicada

El Jutge tindrà en compte aquells fets al·legats per les parts que hagin pogut ser provats, aquests hauran de determinar la seva decisió. Tindrà que justificar la valoració de la prova quan realitzi la motivació de la sentència indicant les màximes de l'experiència que ha utilitzat i a les conclusions que ha arribat.

La declaració del menor imputat

Tindrà en compte tant les declaracions que realitzi durant la pràctica de proves com allò que expressi en el seu exercici del dret a l'última paraula. És segurament l'element més important que el Jutge haurà de tenir en compte alhora de determinar la responsabilitat penal degut al caràcter excepcional del procés de menors i al fet que està orientat cap a la defensa del seu interès.

B) Elements que determinen la mesura que s'ha d'imposar

A diferència del que passa en el procés penal d'adults, les mesures que es poden imposar als menors no estan senyalades per cada una de les conductes delictives que pugui realitzar, és a dir, cada delictes o falta no porta associat una mesura concreta que se li haurà d'imposar, sinó que és el Jutge que atenent al cas i a l'interès del menor haurà de determinar quina mesura és més apropiada. És per això que l'article 39.1 enumera una sèrie d'elements que el Jutge haurà de tenir en compte alhora de determinar la mesura més adient.

La declaració del menor imputat

El menor podrà manifestar les seves preferències en quan a la mesura que se li ha d'imposar, el més freqüent és que ho manifesti durant la declaració del dret a l'última

paraula que és quan tindrà ple coneixement de les mesures que han proposat les parts o el Jutge. Aquesta preferència lògicament no vincularà al Jutge i podrà imposar una altre mesura si considera que és més efectiva per l'interès del menor. No obstant, en aquells casos en que el menor manifesti la seva preferència per una mesura que no es contradigui amb les circumstàncies concurrents que el Jutge ha considerat provades, el Jutge sí que haurà d'acceptar aquesta mesura. És a dir, el Jutge sempre haurà d'acceptar la mesura que el menor manifesti excepte aquells casos en que consideri que no és conforme amb les circumstàncies concurrents i hi hagi una altre mesura més acord amb la situació.

Les circumstàncies i gravetat dels fets

El sistema que la LORPM estableix per l'aplicació de les circumstàncies fàctiques i la gravetat dels fets comesos com a elements per determinar la mesura que s'hà d'imposar el trobem als articles 7 i 9. Pel que fa l'article 7, estableix totes les possibles mesures junt amb la seva explicació que el Jutge pot imposar. L'article 9 estableix els requisits necessaris per la utilització de cada mesura. Per tant, el que farà el Jutge és mirar si conforme a les circumstàncies i a la gravetat dels fets procedeix, conforme a allò establert a l'article 9, aplicar alguna de les mesures de l'article 7. Concretament, el Jutge haurà de tenir en compte les següents circumstàncies i gravetat dels fets:

- Quan els fets comesos siguin considerats com a falta, només es podran imposar les mesures de llibertat vigilada fins un màxim de sis mesos, amonestació, permanència de cap de setmana fins a un màxim de quatre, prestacions en benefici de la comunitat fins a cinquanta hores, privació del carnet de conduir o altres llicències administratives fins un any, prohibició de comunicar-se amb la víctima fins a sis mesos i realització de tasques socioeducatives fins a sis mesos (art 9.1 LORPM).
- Les accions o omissions imprudents no podran ser sancionades amb mesures d'internament en règim tancat (art 9.4 LORPM).
- La mesura d'internament en règim tancat només podrà ser aplicada quan (art 9.2 LORPM):
 - Quan els fets estiguin tipificats com a delicte greu pel Codi Penal o les lleis penals especials.
 - Quan els fets tipificats com a delicte menys greu, en la seva execució s'hagi fet servir violència o intimidació en les persones o generat un greu risc per la vida d'aquestes.
 - Quan els fets tipificats es cometin en grup o al servei d'una banda, organització o associació.

La personalitat, edat, situació, necessitats i entorn familiar i social del menor

Quan el Jutge imposi la mesura haurà de tenir en compte els elements subjectius del menor que hagi comès el delicte o falta. Aquesta sèrie d'elements són importants ja que

el procés penal de menors té una naturalesa educativa, no sancionadora, per tant, la mesura que se li imposi s'haurà d'adaptar a les seves circumstàncies personals.

Aquesta obligació de tenir en compte les circumstàncies personals del menor no només vincula al Jutge sinó també a les parts alhora de proposar una mesura en els seus escrits d'al·legacions, és per això que l'informe que realitza l'Equip Tècnic té tanta importància ja que és l'instrument que s'utilitzarà per veure totes aquestes circumstàncies subjectives del menor. Aquests elements que el Jutge tindrà en compte són els següents:

- La personalitat, situació i entorn familiar del menor; per apreciar aquestes circumstàncies el Jutge es valdrà de l'informe realitzat per l'Equip Tècnic. L'informe tindrà que ressaltar qualsevol element que pugui ser rellevant a l'hora d'adoptar alguna de les mesures.
- L'interès del menor; l'Exposició de Motius de la LORPM indica que l'interès del menor serà l'element més determinant a l'hora del Jutge decidir sobre quina mesura ha d'imposar. La mesura haurà de permetre al menor una correcta integració dins la societat, de manera que la mesura escollida no sigui exclusivament sancionadora.
- L'edat; tindrà importància en dos maneres respecte la mesura que el Jutge ha de triar. En primer lloc l'edat de l'infractor en el moment de cometre la conducta delictiva (7.3 LORPM) i en segon lloc l'edat en el moment de dictar la sentència (39.1 LORPM).

Respecte l'edat de l'infractor en el moment de cometre la conducta delictiva ens hem de dirigir a l'article 10 LORPM que estableix totes les regles que el Jutge haurà d'aplicar alhora d'escollir la mesura. És important plasmar aquí de manera casi idèntica el redactat que fa la LORPM que és el següent:

1. Quan es tracti dels fets previstos a l'article 9.2:
 - a. Entre catorze i quinze anys, la mesura podrà arribar als tres anys de duració, si es tracta de prestacions en benefici de la comunitat, el màxim serà de cinquanta hores, si la mesura fos permanència en cap de setmana, el màxim serà de dotze.
 - b. Entre setze i disset anys, la duració màxima no podrà excedir els sis anys, en prestacions EN benefici de la comunitat les dues-centes hores i en permanència en cap de setmana un màxim de setze. Quan el fet sigui d'especial gravetat, el Jutge haurà d'imposar una mesura d'internament en règim tancat de un a sis anys, complementat

successivament amb una altre mesura de llibertat vigilada amb assistència educativa fins a un màxim de cinc anys.

2. Quan el fet sigui constitutiu d'algun dels delictes tipificats als articles 138, 139, 179, 180 i 571 a 580 del Codi Penal o qualsevol altre delicte castigat amb pena de presó de quinze anys o més, El Jutge tindrà que aplicar les següents mesures:
 - a. Entre catorze i quinze anys d'edat, una mesura d'internament en règim tancat de un a cinc anys, complementada per una mesura de llibertat vigilada de fins a tres anys.
 - b. Entre setze i disset anys, una mesura d'internament en règim tancat de un a vuit anys, complementada per una de llibertat vigilada amb assistència educativa de fins a cinc anys.

Pel que fa a l'edat de l'infractor en el moment de dictar la sentència, l'article 14.3 LORPM estableix que quan una mesura d'internament en règim tancat s'hagi imposat a un infractor que ja hagi complert els vint-i-un anys d'edat, o si haguessin sigut imposades amb anterioritat, no hagin finalitzat el seu compliment al arribar a aquesta edat, el Jutge de Menors podrà ordenar el seu compliment en un centre penitenciari.

Altres elements no especificats a l'article 39.1 LORPM

El Jutge, apart dels elements especificats a l'article 39.1, haurà d'imposar la mesura respectant dos principis bàsics en el procés penal: el principi acusatori i el de proporcionalitat.

Pel que fa al principi acusatori, el Jutge no podrà imposar una mesura que suposi una restricció de drets més gran ni per un temps superior a la mesura que hagués sol·licitat el fiscal o l'acusació particular, si així ho fes ens trobaríem amb una sentència incongruent.

Respecte el principi de proporcionalitat, el Jutge haurà d'examinar la proporcionalitat de la mesura respecte a la transcendència que la conducta del menor ha originat.

6.2.2. CONTINGUT MÍNIM DE LA SENTÈNCIA

El contingut mínim que ha de tenir tota sentència el trobem regulat a l'article 7.1 al enumerar totes les possibles mesures i a l'article 39 al regular la sentència.

La finalitat d'establir aquest contingut mínim dins la LORPM és remarcar que el Jutge realitza una funció pedagògica front al menor. Aquest ha de comprendre el retret cap a la seva conducta i la sanció educativa que té que complir per tal de poder reintegrar-se a

la societat. El contingut mínim de tota sentència es dividirà en dos elements: el relat dels fets provats i la imposició de la mesura.

A) El relat dels fets provats

L'article 39.1 LORPM diu literalment que a la sentència s'hauran d'expressar els fets que es declaren provats i els mitjans probatoris dels que resulti la convicció judicial. El fet que la sentència contingui el relat fàctic on resulti provada la relació de causalitat entre l'acció del menor i el dany causat És una garantia pel menor ja que no es podrà veure sotmès a una mesura sense que prèviament s'hagi determinat la seva responsabilitat. Amb aquest relat s'haurà de desvirtuar la presumpció d'innocència. Els requisits seràn els següents:

- Haurà de recaure sobre aquells fets al·legats pel Ministeri Fiscal, l'acusador particular i el lletrat del menor.
- Els fets al·legats han d'haver sigut provats per mitjans de prova proposats per les parts o establerts d'ofici pel Jutge de Menors.
- Respecte cada fet considerat provat s'haurà d'indicar el mitjà de prova utilitzat per arribar a tal convicció.

B) Descripció de la mesura imposada a la sentència

El Jutge tindrà llibertat per escollir la mesura que s'ha d'imposar dins de les que estableix l'article 7 LORPM. No obstant, haurà de justificar i explicar la mesura que ha triat, la seva duració, els objectius i com tutela l'interès del menor. Així doncs, tota sentència haurà de contenir les següents qüestions:

Justificació de la mesura escollida

L'article 39.1 LORPM ens diu que quan el Jutge dicti sentència resoldrà sobre la mesura o mesures proposades, és a dir, no només imposarà la mesura sinó que explicarà de manera clara i comprensible les raons que l'han portat a triar-la tenint sempre en compte la finalitat educativa que persegueix el procés penal de menors.

A l'hora de triar aquesta mesura tindrà tres limitacions:

- Haurà de triar una mesura proposada per les parts, o si és d'ofici que hagi sigut acceptada per les parts.
- Haurà de ser una mesura prevista a l'article 7 LORPM.
- La mesura haurà de tutelar l'interès del menor.

Explicació de la mesura imposada

El Jutge no només s'haurà de limitar a explicar les raons que l'han portat a triar una mesura, sinó que haurà d'explicar quin és el contingut d'aquesta. El fet que la mesura que s'imposa es fa en defensa de l'interès del menor, és lògic que el Jutge hagi d'explicar com aquesta restricció d'alguns drets durant un període de temps pot repercutir en el seu benefici, la sentència haurà d'explicar els següents punts:

- 1- L'objectiu; l'explicació dels objectius que han portat al Jutge a escollir la mesura va molt lligat amb la justificació de la mateixa, el fet d'explicar la finalitat perseguida amb una mesura és gairebé sinònim de justificar l'elecció d'aquesta. El principal objectiu serà sempre la protecció de l'interès del menor. A la sentència el Jutge haurà d'especificar quines són les carències personals, socials i psicològiques del menor i com la mesura les pot reparar.
- 2- La duració; la trobem regulada als articles 9 i 10 LORPM, els supòsits que contemplen aquests articles sempre preveuen una duració màxima de la mesura, no una exacte, és per tant el Jutge qui haurà de concretar el temps. L'absència de la duració a la sentència suposa un vici d'aquesta que pot ser al·legat en segona instància.
- 3- El contingut; per indicar el contingut de la mesura el Jutge farà primer de tot una remissió legal i concretarà la restricció de drets que suposa la mesura elegida així com les obligacions que s'imposaran al menor durant el compliment. D'aquesta manera es podrà garantir el dret del menor a conèixer de manera íntegra tot el contingut de la sentència. Si la sentència no tingués l'adequada explicació del contingut de la mesura es podria recórrer en apel·lació.

6.3. MOTIVACIÓ DE LA SENTÈNCIA

La obligació de motivar tota sentència ve donada per l'article 120.3 de la Constitució. Dins la LORPM ho trobem tipificat a l'article 39.1. En el procés penal de menors l'exigència de motivació serà més gran que en el d'adults degut a la gran llibertat que té el jutge per escollir la mesura, a més ho haurà de motivar amb un llenguatge clar i comprensible pel menor. Les exigències que la llei imposa al Jutge es poden dividir en tres: motivació del judici de fet, motivació del judici de dret i motivació de la decisió sobre la mesura adoptada.

6.3.1. MOTIVACIÓ DEL JUDICI DE FET (*QUAESTIO FACTI*)

Dels articles 7.3 i 39.1 LORPM es dedueix que el Jutge al moment d'imposar una mesura tindrà en compte les característiques personals del menor així com els fets comesos per aquest. És degut a això que al Jutge se li exigeix que a la motivació de la sentència indiqui els fets provats i els mitjans probatoris que s'han utilitzat.

Per aconseguir una justificació suficient del judici de fet, la sentència haurà de contenir els següents punts:

- 1- Un relat dels fets provats; en aquest relat el Jutge tindrà dos limitacions:
 - a. Només podrà considerar provats aquells fets al·legats per les parts.
 - b. Els fets que composin el relat hauran de ser coherents entre si.
- 2- Indicar els mitjans probatoris utilitzats amb una sèrie de requisits:
 - a. La valoració de la prova ha de fer-se utilitzant màximes de l'experiència racionals.
 - b. S'ha d'indicar la màxima de l'experiència utilitzada per considerar un fet provat.
 - c. Si algun dels fets al·legats no necessita de prova sobre ell, s'haurà de justificar adequadament la notorietat absoluta d'aquest.

6.3.2. MOTIVACIÓ DEL JUDICI DE DRET (*QUAESTIO IURIS*)

El Jutge haurà de motivar la seva decisió sobre la qualificació jurídica i les conseqüències dels fets que considera provats. Per justificar aquesta decisió la sentència haurà de contenir els següents punts:

- 1- Acreditar la legalitat de la norma penal aplicada als fets.
- 2- Justificar que en el cas s'han utilitzat les normes d'aplicació i interpretació de les normes jurídiques.
- 3- Justificar com la responsabilitat del menor es dedueix de l'aplicació de les normes penals elegides.

6.3.3. MOTIVACIÓ DE LA DECISIÓ SOBRE LA MESURA ADOPTADA

La llibertat que té el Jutge de menors per decidir quina mesura s'ha d'imposar és més gran que la llibertat que té un jutge penal d'adults, és per això que el deure de justificar la decisió sobre la mesura és molt important en aquest procés, la motivació es basarà principalment en dos qüestions:

- 1- Justificar que la mesura adoptada defèn l'interès del menor; indicant que la mesura és la que millor defensa el seu interès entre totes les possibles i quines son les circumstàncies personals i socials del menor.
- 2- Justificar la duració, contingut i restricció de drets que suposa la mesura.

7. ELS RECURSOS⁵⁴

Els diferents textos legals internacionals sobre el procés penal de menors consagren el doble grau jurisdiccional, és a dir, el dret que té tot menor condemnat a que la causa sigui examinada per un altre òrgan jurisdiccional diferent i jeràrquicament superior (Article 14.5 del Pacte Internacional dels drets Civils i Polítics, Punt 7 de les Regles de Beijing, etc.). Així doncs la LORPM recull el règim de recursos al Títol VI, en els articles 41 i 42.

7.1. RECURS D'APEL·LACIÓ

El recurs d'apel·lació es podrà interposar contra la sentència que dicti el Jutge de Menors. S'haurà d'interposar davant el Jutge que va dictar la sentència en el termini de cinc dies després de la notificació. Resoldrà l'Audiència Provincial amb una prèvia celebració de vista pública a no ser que es consideri que per l'interès del menor o de la víctima sigui millor fer-ho a porta tancada.

A aquesta vista assistiran les parts i, si el tribunal així ho requereix, el representant de l'Equip Tècnic. El recurrent podrà sol·licitar al Tribunal la pràctica de la prova que, proposada i admesa en la instància, no s'hagués celebrat.

Es podrà interposar també recurs d'apel·lació contra les interlocutòries que posin fi al procediment o que resolguin sobre algun dels següents incidents:

- Modificació de la mesura imposada (Article 13).
- Adopció de mesures cautelars (Article 28).
- Adopció de mesures cautelars en casos d'exempció de responsabilitat (Article 29).
- Suspensió de l'execució de la sentència (Article 40).
- La impugnació d'una providència.

Per últim, es podrà interposar recurs d'apel·lació davant la Sala de lo Penal de l'Audiència Nacional contra les interlocutòries o sentències dictades pel Jutjat Central de Menors de l'Audiència Nacional.

⁵⁴ Tot extret dels articles 40 i 41 de la Llei Orgànica 5/2000, de 12 de gener, reguladora de la responsabilitat penal dels menors

7.2. RECURS DE REFORMA

Es podrà interposar un recurs de reforma contra les interlocutòries i providències del Jutge de Menors. Aquesta la resoldrà el propi òrgan i s'haurà d'interposar en un màxim de tres dies des de la notificació.

7.3. RECURSOS DE REPOSICIÓ I REVISIÓ

Aquests es podran interposar contra aquelles resolucions dictades pel Lletrat de l'Administració de Justícia i es substanciaran d'aquella forma que prevegi la Llei d'Enjudiciament Criminal en els seus articles 138 bis i 138 ter.

7.4. RECURS DE CASSACIÓ PER UNIFICACIÓ DE LA DOCTRINA

Les sentències dictades en apel·lació per l'Audiència Provincial o l'Audiència Nacional on s'hagi imposat alguna de les mesures a les que es refereix l'article 10 LORPM, es podran recórrer en cassació davant la Sala Segona del Tribunal Suprem.

Tal recurs només podrà tenir per objecte la unificació de la doctrina en sentències dictades en apel·lació que siguin contradictòries entre elles, o una sentència que sigui contradictòria amb una dictada pel Tribunal Suprem. Perquè es doni aquesta contradicció s'han de donar uns fets i unes circumstàncies del menor molt iguals entre les sentències, i que, no obstant, s'hagin produït pronunciaments diferents.

El recurs el podrà preparar qualsevol de les parts, inclús el Ministeri Fiscal, dins els 10 dies següents a la notificació de la sentència d'apel·lació. L'escrit anirà dirigit al Tribunal que hagi dictat tal sentència.

Aquest escrit de preparació haurà de contenir la contradicció que s'ha apreciat entre les dos sentències, designant aquestes i els informes en que es fonamenta l'interès del menor valorat a la sentència.

Si el Tribunal en el que s'ha presentat l'escrit considera que queden acreditats els requisits anteriors, el lletrat de l'Administració de Justícia requerirà les sentències citades als Tribunals que les van dictar i dins un termini de 10 dies remetrà tota la documentació a la Sala Segona del Tribunal Suprem, emplaçant al recurrent davant aquesta sala.

El recurs s'interposarà davant la Sala Segona del Tribunal Suprem, essent d'aplicació en la interposició, substanciació i resolució allò que disposa la Llei d'Enjudiciament Criminal.

8. FASE D'EXECUCIÓ⁵⁵

La fase d'execució és l'última fase del procés penal i consisteix en garantir el compliment efectiu de les mesures imposades pel Jutge de Menors i que els perjudicis causats a la víctima quedin satisfets. La trobem regulada al Títol VII de la LORPM, articles 43 a 60 i àmpliament desenvolupada al Real Decret 1774/2014, pel que s'aprova el reglament de la LORPM.

Les mesures només es podran executar de la forma prevista a la llei i el reglament, i només en virtut de sentència ferma.

8.1. LA COMPETÈNCIA

Segons l'article 117. 3 de la Constitució, la fase d'execució correspondrà als Jutjats i Tribunals determinats per les lleis "*jutjant i fent executar lo jutjat*". En el cas del procés penal de menors, la LORPM fa una distinció entre la competència judicial i la competència administrativa.

En el cas de la competència judicial, l'article 44 LORPM preveu que l'execució de les mesures es faci sota la supervisió del Jutge de Menors que hagi dictat la sentència. Serà per tant qui resoldrà les incidències, mitjançant interlocutòria, que puguin ocórrer durant el transcurs de l'execució. Per poder fer aquestes funcions tindrà una sèrie de facultats, similars a les atribuïdes als Jutges de Vigilància Penitenciària. Aquestes facultats venen establertes a l'article 44 LORPM i tindran caràcter de "*numerus apertus*":

- Adoptar totes les decisions necessàries per procedir a l'execució efectiva de les mesures imposades.
- Resoldre les propostes de revisió de les mesures.
- Aprovar els programes d'execució de les mesures.
- Conèixer l'evolució dels menors durant el compliment de les mesures.
- Resoldre els recursos que s'interposin contra resolucions dictades per l'execució de mesures.
- Acordar allò que procedeixi en relació a les peticions o queixes dels menors.

⁵⁵ Gran part de l'apartat extret del Títol VII de la Llei Orgànica 5/2000, de 12 de Gener, reguladora de la responsabilitat penal del menor, del Reial Decret 1774/2004, de 30 de juliol, pel que s'aprova el reglament de la LORPM i de GOMEZ HIDALGO, *Estudio de las medidas establecidas en la ley orgànica de responsabilidad penal del menor*, Ceuta, pàg. 110-123

- Realitzar regularment visites als centres i entrevistes amb els menors.
- Formular a l'entitat pública de protecció o reforma de menors les propostes i recomanacions que consideri oportunes.

Respecte la competència administrativa que regula l'article 45 LORPM, significa que l'execució material de les mesures correspondrà a les Comunitats Autònomes i a Ceuta i Melilla. Seran aquests qui s'encarregaran de la creació i direcció de les institucions i serveis adequats per realitzar una correcta execució. El menor, així, complirà la mesura en el lloc més proper al seu domicili habitual.

8.2. PROCEDIMENT D'EXECUCIÓ

Un cop el Jutge de Menors ha dictat sentència ferma i aprovat el programa d'execució, el secretari realitzarà la liquidació de la mesura indicant la data d'inici i finalització d'aquesta, i obrirà un expedient d'execució per fer-hi constar totes les incidències. Tot seguit ho remetrà a l'entitat pública de protecció o reforma de menors competent pel compliment de les mesures.

Un cop rebut per l'entitat pública, aquesta designarà un professional que es faci càrrec de l'execució de la mesura imposada. En el cas que la mesura fos d'internament, designarà el centre més adequat per la seva execució entre els més pròxims al domicili del menor i que quedin places disponibles.

L'entitat pública obrirà un expedient personal per cada un dels menors dels que s'estigui encarregant de la seva execució, en aquest expedient es recollirà tota la documentació respectiva del menor així com els informes que recullin les incidències durant l'execució. Aquest expedient té caràcter confidencial i només hi tenen accés el defensor del poble, els jutges de menors, el fiscal, les persones encarregades de l'execució, el lletrat del menor, el menor i el seu representant legal.

L'entitat pública haurà de remetre informes sobre el desenvolupament de l'execució i l'evolució del menor al Jutge de Menors i al Fiscal sempre que aquests ho requereixin o l'entitat pública ho consideri necessari.

Un cop complerta la mesura, l'entitat pública remetrà al Jutge de Menors i al Fiscal un informe final, llavors el Jutge de Menors dictarà interlocutòria acordant l'arxiu.

8.2.1. PLURALITAT DE MESURES

En aquells casos en que el Jutge de Menors li hagi imposat varies mesures de diferent naturalesa al menor i no fos possible el seu compliment simultani, ordenarà que es faci de forma successiva. El mateix passarà amb mesures de diferents resolucions judicials.

Si al menor se li haguessin imposat varies mesures de la mateixa naturalesa, el Jutge les podrà unir en una de sola, sumant la duració de les mateixes fins el límit del doble de la més greu d'elles.

En el cas de les mesures que s'haguessin de complir de manera successiva s'haurà de fer en base als següents criteris establerts a l'article 47.5 LORPM:

- 1- La mesura d'internament terapèutic s'executarà de forma preferent a qualsevol altre.
- 2- La mesura d'internament en règim tancat s'executarà de forma preferent al resta de les mesures d'internament.
- 3- La mesura d'internament es complirà abans que les mesures no privatives de llibertat, i en el seu cas interromprà l'execució d'aquestes.
- 4- Les mesures de llibertat vigilada s'executaran un cop finalitzat l'internament.
- 5- En atenció a l'interès del menor, el Jutge podrà, previ informe del Fiscal, les demás parts i l'entitat pública de reforma o protecció de menors, acordar motivadament l'alteració en l'ordre de compliment previst.

8.2.2. ALTERNATIVES A L'EXECUCIÓ DE MESURES

Existeixen una sèrie d'alternatives a l'execució contemplades a la llei:

- La suspensió de l'execució del fallo; serà possible en aquelles mesures que no superin els dos anys de duració, durant un temps determinat i en un màxim de dos anys. Serà necessari que el menor no cometi cap delictes durant la suspensió i que mostri una actitud i disposició de reintegrar-se en la societat. El Jutge podrà establir un règim de llibertat vigilada durant la suspensió o l'obligació de realitzar activitats socioeducatives. Si el menor no complís això establert el Jutge anul·larà la suspensió i procedirà a executar la sentència en tots els seus extrems.
- La cancel·lació no condicional, la reducció de la duració o la substitució de la mesura per una altra que el Jutge de Menors cregui més adequada. La cancel·lació, la reducció i la substitució només es podran aplicar un cop transcorregut el primer any d'internament o la meitat de la duració de la mesura d'internament imposada.
- La conciliació amb la víctima; deixa sense efecte la mesura imposada pel Jutge sempre que aquest cregui que el temps de duració ja complert és suficient càstig pel menor.

8.2.3. INCOMPLIMENT DE LA MESURA

L'article 50 LORPM regula l'incompliment de la mesura, distingint entre si la mesura es tracta de privativa de llibertat (50.1 LORPM) o no (50.2 LORPM).

En el cas que fos de privació de llibertat, es procedirà al seu reingrés al centre d'on s'hagués escapat o en un altre adequat a les seves condicions. Si la mesura no fos privativa de llibertat, el Jutge de Menors la podrà substituir per una altre de la mateixa naturalesa o fins i tot substituir-la per una altre d'internament en règim semiobert durant el temps que falti de compliment.

8.2.4. MESURES DE PRIVACIÓ DE LLIBERTAT

El Títol VII de la LORPM hi dedica tot el seu Capítol III a aquesta classe de mesures, en concret els articles 54 a 60.

Destaca l'article 55 LORPM que estableix la idea rectora de l'internament ja que tota activitat en un centre estarà inspirada en el principi de que el menor internat és subjecte a dret i continua formant part de la societat, de manera que s'han de reduir al màxim els efectes negatius que l'internament pugui ocasionar en el menor.

L'article 54 LORPM estableix que els centres d'internament hauran de ser específics per menors infractors i diferents dels de majors d'edat. Hauran d'estar dividits en mòduls adequats a l'edat, maduresa, necessitats i habilitats socials dels menors interns i es regiran per una normativa de règim intern que tindrà com a objectiu la correcta execució de les mesures.

8.2.5. DRETS I DEURES DELS MENORS INTERNATS

Els articles 56 i 57 LORPM recullen els drets i deures, respectivament, dels menors que estan internats. La base general l'estableix l'article 56.1 en quan indica que tots els menors en règim d'internament tindran dret a que es respecti la seva pròpia personalitat, la seva llibertat ideològica i religiosa així com els drets i interessos legítims no afectats per la seva condemna.

Seguidament fa un llistat dels drets molt semblant als que estableix la Llei Orgànica General Penitenciària i el seu reglament pels interns en centres penitenciaris. No obstant, pel fet de ser menors, tenen algun dret més com el dret a complir la mesura en el centre més pròxim al seu domicili o el dret a comunicar-se lliurement amb els seus pares o representants legals.

Respecte als deures dels menors establerts a l'article 57 LORPM són també molt similars als de la Llei Orgànica General Penitenciària on destaca el deure a rebre l'ensenyança bàsica obligatòria i el de participar en les activitats formatives, educatives i laborals.

8.2.6. RÈGIM DISCIPLINARI

El règim disciplinari ve regulat a l'article 60 LORPM on ens diu que els menors interns podran ser corregits disciplinàriament en els casos i d'acord amb el procediment que s'estableixi reglamentàriament.

Així doncs és el Real Decret 1774/2004 pel que s'aprova el reglament de la LORPM que desenvolupa tot el règim disciplinari en el capítol IV, articles 59 a 85, de la següent manera:

- Articles 59 i 60: regulen el fonament, àmbit d'aplicació i principis de la potestat disciplinària.
- Articles 61 a 64: la classificació de les faltes en greus, molt greus i lleus en funció de la violència utilitzada, la intencionalitat, la importància del resultat i el número de persones ofeses.
- Articles 65 a 69: regulen les sancions que s'aplicaran.
- Articles 70 a 80: regulen els procediments per la imposició de les sancions.
- Articles 81 a 85: regulen les regles especials sobre les sancions.

8.3. MESURES SUSCEPTIBLES DE SER IMPOSADES ALS MENORS⁵⁶

Venen regulades a l'article 7 LORPM:

- a) Internament en règim tancat. Els menors sotmesos a aquesta mesura residiran en el centre.
- b) Internament en règim semiobert. Els menors sotmesos a aquesta mesura residiran en el centre, però podran realitzar fora d'aquest alguna de les activitats formatives, educatives, laborals i d'oci establertes en el programa d'execució de la mesura.
- c) Internament en règim obert. Els menors sotmesos a aquesta mesura residiran en el centre com si fos el domicili habitual però realitzaran totes les activitats educatives en els serveis normalitzats.
- d) Internament terapèutic en règim tancat, semiobert o obert. En aquests centres es realitzarà una atenció educativa especialitzada o tractament específic dirigit als

⁵⁶ Apartat íntegrament extret de l'article 7 de la Llei Orgànica 5/2000, de 12 de Gener, reguladora de la responsabilitat penal del menor

menors que pateixin anomalies o alteracions psíquiques, un estat de dependència de begudes alcohòliques, drogues o substàncies psicotròpiques, o alteracions en la percepció que determinin una alteració greu de la consciència de la realitat.

- e) Tractament ambulatori. Els menors sotmesos a aquesta mesura hauran d'assistir al centre designat amb la periodicitat requerida i seguir les pautes fixades per l'adequat tractament de l'anomalia o alteració psíquica, addicció al consum de begudes alcohòliques, drogues o substàncies psicotròpiques, o alteracions en la percepció que pateixin.
- f) Assistència a un centre de dia. Els menors sotmesos a aquesta mesura residiran en el seu domicili habitual i acudiran a un centre a realitzar activitats de suport, educatives, formatives, laborals o d'oci.
- g) Permanència de cap de setmana. Els menors sotmesos a aquesta mesura romandran en el seu domicili o en un centre fins un màxim de 36 hores entre la tarda o nit de divendres i la nit de diumenge.
- h) Llibertat vigilada. En aquest cas s'haurà de fer un seguiment de l'activitat del menor sotmès a aquesta mesura i de la seva assistència a l'escola, centre de formació professional o al lloc de treball, procurant ajudar a aquest a superar els factors que van determinar la infracció comesa. Tanmateix el menor sotmès a la mesura també queda obligat a mantenir amb un professional les entrevistes establertes en el programa i a complir, en el seu cas, les regles de conducta imposades pel Jutge de Menors, que podran ser alguna de les següents:
 - Obligació d'assistir amb regularitat al centre docent.
 - Obligació de sotmetre's a programes de tipus formatiu, cultural, educatiu, professional, laboral, d'educació sexual, d'educació vial o altres.
 - Prohibició d'acudir a determinats llocs.
 - Prohibició d'absentar-se del lloc de residència sense permís judicial previ.
 - Obligació de residir en un lloc determinat.
 - Obligació de comparèixer personalment davant el Jutjat de Menors o professional que es designi, per informar de les activitats realitzades i justificar-les.
 - Qualsevol altre que el Jutge de Menors consideri adequada.

- i) Prohibició d'aproximar-se o comunicar-se amb la víctima. Aquesta mesura impedirà al menor acostar-se a ells així com al seu domicili, centre docent, lloc de treball, etc.
- j) Convivència amb una altre persona, família o grup educatiu. Haurà de conviure durant un període de temps, amb la persona, família o grup educatiu que estableixi el Jutge.
- k) Prestacions en benefici de la comunitat. És l'única mesura que no es podrà imposar sense el consentiment del menor, si l'accepta haurà de realitzar les tasques que se li indiquin, d'interès social o en benefici de persones en situació de precarietat.
- l) Realització de tasques socioeducatives. El menor sotmès a aquesta mesura haurà de realitzar activitats educatives encaminades a facilitar-li el desenvolupament de la seva competència social.
- m) Amonestació. Consisteix en la repremsió per part del Jutge al menor i dirigida a fer-li comprendre la gravetat dels fets comesos i les conseqüències que aquests han tingut o podrien haver tingut.
- n) Privació del permís de conduir ciclomotors i vehicles a motor, o del dret a obtenir-lo, o de les llicències administratives per caça o utilització de qualsevol tipus d'arma.
- o) Inhabilitació absoluta. Produeix la privació de tots els honors i càrrecs públics junt amb la incapacitat d'obtenir-los durant el temps de la mesura.

9. LA MEDIACIÓ EN EL PROCÉS PENAL DE MENORS

Una de les característiques més rellevants del procés penal de menors és la mediació, és a dir, la possibilitat d'evitar el procés penal mitjançant una solució extrajudicial al conflicte entre la víctima i l'autor. La mediació en el procés penal de menors existeix en base al principi d'intervenció mínima i ve regulada a la pròpia LORPM i el seu reglament. Abans d'entrar en la pròpia mediació penal és inevitable no començar parlant de la Justícia Restaurativa.

9.1. LA JUSTÍCIA RESTAURATIVA

La Justícia Restaurativa o reparadora, és el sistema o moviment en dret que posa èmfasi en les necessitats de les víctimes i els autors, i no en el càstig d'aquests últims per l'incompliment de la llei. Aquesta justícia el que fa és una triple protecció:

- A la víctima, ja que el que l'ha ofès intentarà reparar el dany que ha causat.
- A l'autor, evitant que sigui sotmès a un procés judicial.
- A la comunitat, s'intenta aconseguir la rehabilitació i evitar la reincidència.

La Justícia Restaurativa el que vol és implicar a la víctima, a l'autor i a la comunitat amb la finalitat de restablir les relacions socials afectades per un delictes penal. Les característiques més importants són les següents:

- 1- La participació: es vol la participació de tots els implicats en el fet penal, tant la víctima, l'infractor o aquells que s'hagin vist perjudicats. Es tracta d'una participació activa i voluntària.
- 2- La reparació: es busca la recuperació de la víctima i que recobri el sentit de la seguretat. El més habitual és a través d'una compensació econòmica tot i que no és l'únic mètode.
- 3- La responsabilitat: L'autor dels fets haurà d'assumir el dany que ha causat i el perjudici que ha significat per a altres persones.
- 4- La reconciliació: es busca una reconciliació pacífica entre l'autor i la víctima on puguin expressar els seus sentiments i així poder restablir les relacions socials
- 5- La comunitat: aquesta hi sortirà guanyant ja que es convertirà en un lloc més just i segur per la convivència.

La Justícia Restaurativa es pot aplicar de moltes maneres (conferències comunitàries, cercles de pau, etc) però la que més ens interessa a nosaltres és la mediació víctima – infractor. Aquesta és la forma més habitual d'aplicar la Justícia Restaurativa i es tracta de la reunió entre la víctima i l'infractor on un tercer els ajudarà a buscar una solució al conflicte en el que es troben⁵⁷.

⁵⁷ ÁLVAREZ RAMOS, *Mediación penal juvenil y otras soluciones extrajudiciales*, Revista International e-journal of Criminal Science, núm. 3, 2008, pag. 1-26

9.2. LA MEDIACIÓ PENAL DE MENORS

Com hem dit, la mediació es tracta d'un procés mitjançant el qual, dos parts enfrontades en un conflicte, decideixen de manera voluntària buscar una solució a aquest conflicte amb l'ajuda d'un tercer. En l'àmbit penal les parts seran l'autor del delictes i la víctima d'aquest, que amb l'ajuda d'un tercer intentaran buscar solucions per reparar el fet delictiu.

La mediació penal presenta una sèrie de característiques que la diferencien d'altres tipus de mediació com pot ser la familiar, laboral, etc:

- El Dret Penal és qui determinarà les parts, o sigui, l'autor i la víctima. És rellevant aquí la desigualtat que existeix des de l'inici entre les parts, una estarà obligada a reparar i l'altre a rebre aquesta reparació.
- Es parteix d'un fet penal, i no d'un conflicte més extens com pot ser en la mediació civil.
- El resultat de la mediació no serà confidencial, serà conegut com a mínim per una instància judicial que és qui li haurà de donar validesa.

En el sistema de dret espanyol la mediació penal només existeix en l'àmbit de menors, en el cas dels adults la reparació del dany només està contemplada com un atenuant.

Així doncs, en el cas que l'autor dels fets delictius sigui un menor entre catorze i divuit anys es podrà recórrer a la mediació penal regulada a l'article 19 LORPM. Aquest article el que preveu és que quan el delictes sigui menys greu o una falta, el Fiscal té la possibilitat de desistir de la continuació de l'expedient en atenció a la gravetat i circumstàncies dels fets i el menor, a la falta de violència o intimidació, i al fet que el menor s'hagi conciliat amb la víctima o hagi assumit el compromís de reparar el dany.

Veiem que la LORPM dins la mediació contempla dos modalitats que és important diferenciar-les, la conciliació i la reparació⁵⁸:

- La conciliació el que fa és que la víctima rebi una satisfacció psicològica derivada del penediment de l'infractor respecte el dany que li ha causat.
- La reparació va més enllà de la simple satisfacció psicològica, requereix a més que el menor infractor reperi el dany que ha causat a la víctima ja sigui mitjançant accions cap a ell, o treballs en benefici de la comunitat.

⁵⁸ OLAVARRÍA IGLESIA, *El Ministerio Fiscal en los procesos de mediación penal*, Ponencia, 2011, pàg. 1-18

L'Equip Tècnic es qui s'encarregarà de realitzar aquestes funcions de mediació entre menor i víctima, també tindrà el deure d'informar al Ministeri Fiscal sobre els compromisos adquirits i el grau de compliment. A més, l'Equip Tècnic podrà informar sobre la possibilitat que el menor efectui una activitat de conciliació o reparadora amb la víctima.

També existeix una mediació post sentència, aquesta ve establerta a l'article 51.3 LORPM que preveu que el Jutge, a proposta del Ministeri Fiscal o lletrat del menor i escoltats l'Equip Tècnic i l'entitat pública de protecció del menor podrà cessar la mesura que el menor estigui complint per acord conciliador o reparador entre aquest i la víctima.

9.3. MARC LEGAL DE LA MEDIACIÓ PENAL DE MENORS

Els primers programes de mediació a l'Estat espanyol els trobem a partir de l'any 1990. L'any 1992 entra en vigor la reforma de la llei de Tribunals Tutelars de Menors de 1948 el qual atorga al Ministeri Fiscal la facultat de concloure l'expedient si el menor ha reparat, o es compromet ha fer-ho, el dany que ha causat a la víctima.

L'actual LORPM, junt amb el seu Reglament i la modificació de 2006 regulen l'aplicació d'aquest sistema de solució extrajudicial que s'emmarca dins les normes mínimes de Nacions Unides anomenades "Regles de Beijing", la recomanació 87/20 del comitè de ministres del Consell d'Europa, la convenció internacional de drets dels nens i les "normes de Riad"⁵⁹.

La LORPM introdueix els conceptes de conciliació i reparació a l'Exposició de motius II. 13. fent una explicació dels criteris que s'han de donar per entendre que s'ha produït una o l'altre. A més, ho fonamenta fent al·lusió al principi d'intervenció mínima i als criteris educatius i rehabilitadors que imperen en el procés penal de menors. Les característiques més importants sobre el model de mediació que introdueix la LORPM són les següents:

- 1- No només està regulada la mediació pròpiament dita, també preveu altres formes de solució extrajudicial on la víctima no intervé de manera directa com són la reparació o l'activitat educativa del menor. De fet, la llei no parla directament de mediació, sinó que es refereix a la conciliació i a la reparació.
- 2- El procés de mediació està basat en el principi d'intervenció judicial mínima. No és menys cert però que aquest procés serà íntegrament revisat pel Ministeri Fiscal i el Jutge de Menors i no tots els delictes seran susceptibles d'anar cap a

⁵⁹ BASANTA DOPICO, *La mediación penal en el ámbito penal juvenil*, Ed. Colex, 2010, pàg. 1-15

un procés de mediació, sinó que estarà limitat als delictes menys greus i a les faltes.

- 3- Separa el procés de mediació de la peça de responsabilitat civil, és a dir, el procés de mediació anirà destinat a tractar la responsabilitat penal, mentre que el judicial a la civil. D'aquesta manera cap la possibilitat que es desenvolupi un procés judicial destinat a dilucidar la responsabilitat civil simultani al de mediació.
- 4- Fa una diferenciació entre la mediació “presentencial” i la mediació “postsentencial”. La primera es realitza abans del judici i finalitzarà amb l'arxiu de l'expedient judicial. La segona es pot realitzar un cop ja ha recaigut sentència ferma i deixarà sense efecte la mesura que el menor estigui complint.

El Reglament 1774/20014 que desenvolupa la LORPM introdueix més novetats a aquest procés de mediació:

- a) Regula més detalladament el procés que s'ha de seguir en la mediació de menors.
- b) Una intervenció més gran del lletrat del menor.
- c) Una major regulació administrativa.
- d) Prioritza les solucions extrajudicials on intervingui la víctima d'aquelles on no.

9.4. ETAPES DEL PROCÉS DE MEDIACIÓ

9.4.1. LA INICIATIVA

La iniciativa en el procés de mediació pot correspondre tant al Ministeri Fiscal com a l'Equip Tècnic:

- El Ministeri Fiscal, quan ho cregui convenient, podrà sol·licitar a l'Equip Tècnic un informe sobre la conveniència d'adoptar la solució extrajudicial més adequada als interessos del menor i de la víctima. Llavors, atenent a les circumstàncies, podrà desistir de la continuació de l'expedient. Serà necessari però que el fet sigui un delictes menys greu o una falta, que el menor hagi reconegut els fets en la declaració i que no existeixi violència ni intimidació greus.
- L'Equip Tècnic, durant la realització de l'informe del menor, si veu que és convenient que aquest faci una mediació enlloc de seguir pel procés judicial ho comunicarà al Ministeri Fiscal i al lletrat del menor. Si el Ministeri Fiscal veu bé

aquesta possibilitat, sol·licitarà a l'Equip Tècnic un informe de la solució extrajudicial més adequada.

9.4.2. L'ESTUDI DE LA DOCUMENTACIÓ

Quan s'inicia el procediment, el Ministeri Fiscal sol·licitarà a l'Equip Tècnic la realització d'un informe analitzant la idoneïtat d'adoptar o no una solució extrajudicial, i en cas afirmatiu quina seria la més adequada als interessos del menor i la víctima. És important tenir clar que aquest informe és totalment diferent al que realitza sobre la situació i circumstàncies del menor pel procés judicial regulat a l'article 27 LORPM.

El Ministeri Fiscal haurà d'acompanyar amb la sol·licitud de l'informe totes les declaracions que s'hagin realitzat fins el moment (denúncia, atestat, declaració, etc.).

Fet aquest informe, l'Equip Tècnic citarà al menor, als seus representants legals i al seu lletrat.

9.4.3. CONTACTE AMB EL MENOR, ELS REPRESENTANTS LEGALS I EL LLETRAT

L'Equip Tècnic tindrà una sèrie d'entrevistes amb el menor, els seus representants legals i el seu lletrat on els hi comunicarà la possibilitat de realitzar una mediació. Si el menor està d'acord es necessitarà llavors la conformitat del seus representants legals. Si algun d'aquests o el propi menor hi estigués en contra llavors l'Equip Tècnic ho comunicarà al Ministeri Fiscal i aquest continuarà amb el procediment judicial.

No només serà suficient l'acceptació del menor per continuar amb la mediació, farà falta també que el menor reconegui que ha realitzat una conducta il·lícita, que aquesta conducta ha danyat a altres persones i que té la voluntat de reparar aquest dany causat.

Pel que fa a l'entrevista amb els pares s'haurà d'indagar en si després de conèixer la conducta del seu fill l'han castigat o li han fet algun retret educatiu. També serà important conèixer el punt de vista del lletrat.

9.4.4. CONTACTE AMB LA VÍCTIMA

En aquesta fase s'hauran d'analitzar dos aspectes: el grau de victimització i la voluntat de participar en una solució extrajudicial.

Pel que fa al grau de victimització serà diferent en cada persona, ja que cada una percep els fets dels que ha sigut víctima de manera diferent, es tindrà en compte aquí el grau real de risc que ha sofert, el caràcter inesperat, la vulnerabilitat de la víctima, el recolzament familiar que té, etc.

Respecte a la voluntat de participar en la mediació de la víctima s'hauran de tenir en compte els següents criteris:

- La voluntat de participar de manera activa.
- La voluntat de solucionar el conflicte.
- Que no hi hagin ànims de venjança.

9.4.5. PRESA DE DECISIONS DE L'EQUIP TÈCNIC

Un cop s'han realitzat totes les anteriors actuacions, els membres de l'Equip Tècnic es reuniran i es decidirà si és convenient o no realitzar una mediació. En el cas que s'arribi a la conclusió que sí, es comunicarà tal decisió al Ministeri Fiscal.

Un cop el Ministeri Fiscal hagi autoritzat la mediació, l'Equip Tècnic es posarà en contacte amb les parts. En el cas del menor se li comunicarà primer al seu lletrat per si aquest pogués considerar que és més beneficiós anar a judici.

9.4.6. ACTE DE MEDIACIÓ

Es tracta del moment en que les parts (víctima i autor) es troben per parlar, intercanviar impressions, expressar-se i on el menor haurà de demostrar el seu penediment.

Aquest acte es pot donar amb la participació de la víctima o sense la participació d'aquesta.

En el cas que sí que participi, realitzaran aquest acte ja esmentat amb l'objectiu de conciliar-se i d'assumir uns acords de reparació. La víctima també pot demanar no tenir un contacte directe amb l'autor i que es doni una conciliació indirecte, ja sigui mitjançant una carta o un escrit.

En el cas que la víctima no vulgui participar en l'acte no significa que el menor no pugui realitzar aquesta mediació, el Reglament especifica que en aquests casos se li imposarà al menor una activitat educativa que en la majoria de casos es tractarà de prestacions en benefici de la comunitat.

En aquest últim cas es pot entrar en el conflicte de pensar que, al cap i a la fi, això que estableix el reglament no deixa de ser una mesura que es podria imposar en una sentència judicial. És important diferenciar però que la mesura és imposada mentre que la solució extrajudicial és decidida pel propi menor.

9.4.7. AVALUACIÓ I INFORME FINAL

Acabat el procés de mediació, l'Equip Tècnic haurà de posar en coneixement del Ministeri Fiscal el resultat d'aquest, els acords adoptats i el grau de compliment. Es procedirà llavors a la conclusió de la instrucció i a l'arxiu de les actuacions.

En el cas que el menor no complís allò estipulat, el Ministeri Fiscal continuarà amb l'expedient.

9.5. LA CONCILIACIÓ EN FASE D'EXECUCIÓ

Apart de la mediació ja explicada en l'anterior apartat, existeix l'anomenada conciliació "postsentència", és a dir, aquella que es dona entre la víctima i el menor que està complint una mesura judicial. Per tant, la diferència és que ja s'ha realitzat un procés judicial que ha acabat amb sentència condemnatòria⁶⁰.

El procés és bastant similar al "presentencial" però amb algunes particularitats regulades en el Reglament:

- a) La iniciativa correspon a l'entitat pública que estigui realitzant l'execució de la mesura. Si el menor manifesta la seva voluntat de conciliar-se o reparar el dany a la víctima, l'entitat pública comunicarà al Ministeri Fiscal i al Jutge de Menors sobre la idoneïtat de realitzar una solució extrajudicial.
- b) Les funcions de mediació seran dutes a terme per l'entitat pública.
- c) Les etapes de contacte amb el menor i la víctima es realitzen de la mateixa manera que en la mediació "presentencial".
- d) Acabat el procés, l'entitat pública remetrà un informe al Ministeri Fiscal i al Jutge de Menors sobre els acords adquirits i el grau de compliment. L'Equip Tècnic també haurà de ser escoltat. El Jutge de Menors decidirà sobre la validesa de la mediació.

A grans trets podem establir una sèrie de diferències entre la mediació "presentencial" i la "postsentencial":

- La "presentencial" contempla la possibilitat de realitzar la mediació sense la presència de la víctima, a la "postsentencial" serà sempre necessària la seva intervenció.
- Mentre que les mediacions "presentencials" estaran limitades només a aquells delictes menys greus o a les faltes, la "postsentencial" no tindrà cap límit.
- En el cas de la mediació "presentencial" aquesta serà alternativa al procés judicial, en la "postsentencial" el menor ja haurà passat per un procés judicial i estarà complint una mesura.

⁶⁰ CRUZ MÁRQUEZ, *La mediación en la ley orgánica 5/2000, reguladora de la responsabilidad penal de los menores: conciliación y reparación del daño*. Revista Electrónica de Ciencia Penal y Criminológica, 2005, pàg. 1-34

- Els menors que realitzen una mediació “postsentencial” acostumen a ser més conflictius, amb conductes antisocials i poca capacitat d’empatia, això significa que el procés de mediació es pot allargar més i ser més complex.
- També és habitual que en les mediacions “postsentencials” ens trobem a víctimes més afectades emocionalment, amb uns danys morals i psicològics importants.

CAPÍTOL III: VISITES AL JUTJAT DE MENORS DE GIRONA

1. DIA 18 D'ABRIL

1.1. XERRADA AMB LA JUTGESSA DE MENORS, MONTSERRAT BASTIT

- Pels menors és molt millor declarar davant del Jutge o del Fiscal enlloc de la policia, això es fa perquè és més provable que la policia tingui coneixement de més delictes que hagi pogut fer el menor i alhora d'interrogar-lo intenti treure-li més coses. Sol passar també en el procés penal d'adults. Això també ve molt determinat pel que el lletrat li diu al menor sobre la conveniència o no de declarar, hi ha cops que el lletrat prefereix que el menor no declari fins que ell tingui un coneixement més ampli de les diligències.

- Respecte la mediació creu que és una alternativa necessària però que es victimitza massa al menor i que a vegades no és proporcional. Molts cops si la víctima no es vol personar en la mediació, el menor que ha comès el delicte o falta tant sols haurà de fer una carta demanant disculpes, creu que això no és suficient, que se l'ha de responsabilitzar més.

- En el judici oral es podrà personar tant la víctima com el perjudicat, aquest últim però només ho podrà fer en qüestions de responsabilitat civil que es suscitin en el judici, no podrà entrar dins l'autoria dels fets, és a dir, queda apartat de tota la part penal.

- Les conformitats solen ser molt habituals.

- Preguntant-li sobre els casos més alarmants que s'ha trobat: casos de violacions o d'intents d'homicidi, per sort no solen ser habituals.

- Preguntant sobre si creu que es protegeix massa al menor infractor en aquest procés (tot el procés gira sobre l'interès del menor), considera que alhora de la veritat no hi ha tanta protecció, el que sí que es fa és arropar al menor però tenint molt clar que ha comès un delicte i que ha de rebre una resposta sancionadora per les conductes que ha fet, però sempre respectant-lo.

- El Jutge de menors sol tenir molt de contacte amb el menor ja que fa de Jutge de vigilància, va al reformatori on estan i els veu molt.

- Les mesures que se'ls hi imposen són de control i educatives. De control perquè es una mesura de repressió per un delicte que han comès i educatives perquè simultàniament a aquesta sanció que estan complint se'ls ha d'intentar reinserir en la societat.

- Per desgràcia la reincidència és habitual degut principalment a la dificultat de trobar feina quan surten. S'observen casos d'alguns que estan uns mesos sense delinquir i després hi tornen, donant a entendre que han intentat trobar una sortida a la delinqüència amb alguna feina i al no trobar-la hi tornen a caure.

- La justícia juvenil és molt cara, és un cost altíssim tenir un menor en un centre.

- Com a menors no tenen antecedents però sí un segell conforme han estat en un centre, això els pot estigmatitzar.

1.2. CAUSES JUDICIALS ANALITZADES

A) CAUSA JUDICIAL DE MENORS N° 47/2016

Fet: Delicte lleu de furt

Menor imputat: M.B.

- 1- Lectura dels fets a M.B.: Mentre es trobava tutelat per la DEGAIA en el moment dels fets, a finals de Gener va agafar un mòbil que no era seu valorat en 380 €. El Ministeri Fiscal considera que és un delicte lleu de furt, el considera autor dels fets i proposa una mesura de 6 mesos en llibertat vigilada i una indemnització a Ismael (víctima) de 380 €. La lletrada de M.B. considera que com a molt el mòbil hauria d'estar valorat en 249 €.
- 2- El menor no està d'acord amb els fets i es procedeix a obrir l'audiència.
- 3- La jutgessa li llegeix els drets a M.B. (dret a no declarar-se culpable i a no contestar)
- 4- Interrogatori de la Fiscal de Menors a M.B.: aquest ho nega tot dient que ell no va agafar cap mòbil. Advocada de M.B. no li fa cap pregunta.
- 5- Interrogatori per part de la Fiscal i seguidament de l'advocada de M.B. a Ismael, el propietari del mòbil furat (la víctima). La Jutgessa informa a Ismael que no podrà mentir en la seva declaració, si ho fes seria considerat un delicte.
- 6- Interrogatori per part de la Fiscal i seguidament de l'advocada a la Carla, treballadora del centre de tutelatge que en aquell moment es trobava en el mòdul on es van produir els fets.
- 7- Lectura de l'informe de l'Equip Tècnic a través de la seva representant. L'informe ens diu que M.B. no millora les seves actituds, que no sent remordiments i que enlloc de millorar va cap a pitjor.

- 8- Últimes qualificacions per part de la Fiscal de menors i de la lletrada.
- 9- Es cedeix l'última paraula a M.B. que no te res a dir.
- 10- La Jutgessa declara vist per sentència.

B) CAUSA JUDICIAL DE MENORS N° 264/2015

Fet: Delicte de furt i conducció sense llicència

Menor imputat: I.F.

- 1- Lectura dels fets a I.F.: El dia 27 de Juny de 2015, sense utilitzar la força va accedir a un traster agafant dos bicicletes i el dia següent va engegar un ciclomotor que no li pertanyia fent el pont i conduint sense llicència. El Ministeri Fiscal considera que és un concurs de delictes de furt i conducció sense carnet, proposa una mesura de 6 mesos d'internament semiobert on els dos últims siguin de llibertat vigilada i una indemnització als perjudicats de 700 euros per les bicicletes i 200 euros pels danys a la motocicleta.
- 2- El menor es conforma.
- 3- La jutgessa procedeix a llegir la sentència declarant autor dels fets a I.F. per una falta de furt i ús de ciclomotor sense carnet, imposant una mesura de 4 mesos en internament semiobert i 2 mesos en llibertat vigilada. Declara la fermesa de la sentència.

C) CAUSA JUDICIAL DE MENORS 468/2015

Fet: Maltractaments

Menor imputat: R.S.

- 1- Lectura dels fets a R.S.: Mentre es trobava tutelat per la DGAI, el menor es dedicava a agredir amb cosses i cops de puny a la víctima, arribant a insultar i anant a la seva habitació a la nit per continuar agredint-lo, arribant a realitzar un cop a la cama dreta que li va provocar una lesió a la víctima resultant en un eritema. El Ministeri Fiscal ho considera un delicte de maltractament habitual, proposa una mesura de 6 mesos en llibertat vigilada i una prohibició d'aproximar-se a 50 metres de la víctima durant 1 any.
- 2- El menor es conforma.

- 3- La jutgessa procedeix a llegir la sentència declarant autor dels fets a R.S. per un delicte de maltractament habitual, imposant una mesura de 6 mesos de llibertat vigilada i una prohibició d'aproximació a menys de 50 metres de la víctima. Declara la fermesa de la sentència.

2. DIA 26 D'ABRIL

2.1 CAUSES JUDICIALS ANALITZADES

A) CAUSA JUDICIAL DE MENORS 320/2015

Fet: furt i estafa

Menor imputat: D.A.

- 1- Lectura dels fets a D.A.: El menor imputat, amb l'ànim d'obtenir un benefici econòmic, el 4 d'Agost de 2015 va agafar una targeta de crèdit propietat d'una altre persona i va realitzar per Internet una compra de tres mòbils de marca Apple valorats en un total de 3.097 € utilitzant la targeta fent-se passar pel seu titular. Apple va bloquejar la compra. El Ministeri Fiscal ho considera com un delicte d'estafa en grau de temptativa, considera a D.A. autor dels fets i proposa una mesura de sis mesos en llibertat vigilada.
- 2- El menor es conforma
- 3- La jutgessa procedeix a llegir la sentència declarant autor dels fets a D.A. per un delicte d'estafa en grau de temptativa, imposant una mesura de sis mesos en llibertat vigilada. Declara la fermesa de la sentència.

B) CAUSA JUDICIAL DE MENORS 324/2015

Fet: lesions

Menor imputat: R.F.

- 1- Lectura dels fets a R.F.: el dia 5 d'Agost el menor es va acostar a l'Arnau i acompanyat pel seu germà el va començar a colpejar fins que va caure a terra causant-li contusions que van necessitar d'una primera assistència facultativa i uns desperfectes al mòbil de l'Arnau valorats en 205 €. El Ministeri Fiscal ho considera un delicte de lesions, considera a R.F. autor dels fets i proposa una mesura de 12 mesos de llibertat vigilada i una responsabilitat civil de 550 € per les lesions i 205 € pel mòbil.

- 2- El menor no està conforme i es procedeix a obrir l'audiència.
- 3- La jutgessa li llegeix els drets a R.F., que en aquest moment ja ha complert els divuit anys, (dret a no declarar-se culpable i a no contestar)
- 4- Interrogatori del Fiscal a R.F., entre altres coses li pregunta si en el cas que sortís sentència condemnatòria estaria disposat a realitzar prestacions en benefici de la comunitat. El menor imputat també havia denunciat a l'Arnau per agressions el mateix dia, però abans del judici van arribar a un acord.
- 5- Interrogatori de l'advocada a R.F.: aquest diu que va ser l'Arnau qui el va atacar i que ell només se'l volia treure de sobre. Diu també que l'Arnau li tenia molta animadversió ja que havia tingut un problema amb el pare de R.F. que és policia.
- 6- Interrogatori del Ministeri Fiscal a la víctima (Arnau): les preguntes tracten bàsicament sobre les lesions que va patir, ell afirma que el van apallissar.
- 7- Interrogatori de l'advocada de R.F. a la víctima: les preguntes tracten bàsicament sobre contradiccions en la declaració de l'Arnau.
- 8- Interrogatori del Ministeri Fiscal al germà de R.F. que es trobava allà en el moment dels fets: aquest manifesta que va ser l'Arnau qui va atacar a R.F. i que ell només va voler treure el seu germà d'allà. Té dret a no contestar però tot el que decideixi contestar haurà de dir la veritat.
- 9- Interrogatori de l'advocada al germà de R.F.: la versió és molt semblant a la donada per R.F.
- 10- Interrogatori del Fiscal a Font: aquest és un amic de la colla de l'Arnau que es trobava allà en el moment dels fets. Diu que ell va veure com R.F. i el seu germà apallissaven a l'Arnau.
- 11- Interrogatori de l'advocada a Font: no té preguntes
- 12- Interrogatori del Fiscal i l'advocada a un testimoni de la baralla: ell expressa que va veure com l'Arnau va anar a fer un cop de puny a R.F. i com el germà d'aquest l'apartava.
- 13- Interrogatori de l'advocada al pare de R.F.: aquest manifesta que arrel d'una denúncia que li va posar a l'Arnau, ja que és policia, aquest no parava d'amenaçar-lo a ell i als seus fills sempre que els veia.
- 14- Informe de l'Equip Tècnic: ens diu que els pares de R.F. estan separats, que va ser una separació difícil i que ara R.F. viu amb la seva mare i el seu germà. Té

una bona relació amb la mare, un bon sistema educatiu, està implicat en les tasques domèstiques, ajudant a la seva mare i que té un bon caràcter. Aquest és l'únic expedient que té obert. No s'ha intentat fer cap mediació perquè no es complien els criteris.

15- Últimes qualificacions per part del fiscal i l'advocada: El Fiscal fa algunes variacions, demana prestacions en benefici de la comunitat i una responsabilitat civil de 300 € per les lesions i els danys causats.

16- Se li pregunta al menor si té alguna cosa més a dir, aquest diu que no.

17- La jutgessa declara que tot queda vist per sentència.

C) CAUSA JUDICIAL DE MENORS 278/2015

Fets: Robatori amb força en les coses

Menors imputats: A.M., D.J. i J.C.L.

1- Lectura dels fets als menors: A Blanes, els tres es van dirigir a un edifici i van intentar forçar la porta d'accés no aconseguint accedir. Després van anar a un bar on van aconseguir accedir però al saltar l'alarma van tenir que marxar corrent sense aconseguir res. El Ministeri Fiscal ho qualifica com un delictes continuat de força en grau de temptativa, els considera autors dels fets i proposa una mesura de sis mesos d'internament semiobert on els dos últims siguin en llibertat vigilada i a pagar una indemnització de 123,42 €.

2- Els menors es conformen

3- La jutgessa procedeix a llegir la sentència: els condemna per un delictes continuat de força en grau de temptativa, imposa una mesura de 4 mesos d'internament semiobert i dos en llibertat vigilada. Declara la fermesa de la sentència.

D) CAUSA JUDICIAL DE MENORS 443/2015

Fets: Robatori amb força en grau de temptativa

Menor imputat: A.R.

1- Lectura dels fets a A.R.: el dia 10 d'Octubre, el menor es va posar d'acord amb una altre persona i es van dirigir a un domicili deshabitat, un cop allà van accedir al balcó d'aquest a través d'una escala. La policia els va sorprendre en aquest moment. El Ministeri Fiscal ho considera un robatori amb força en grau de

- temptativa, considera a A.R. autor dels fets i proposa una mesura d'un any en llibertat vigilada.
- 2- El menor no està conforme amb els fets
 - 3- Interrogatori del Ministeri Fiscal a A.R.: el menor diu que estaven de festa amb uns amics i que un d'ells li va colar les claus a dalt del balcó, es per això que va agafar una escala i va pujar.
 - 4- Interrogatori de l'advocat a A.R.: el menor diu que l'escala la van aconseguir d'unes obres que s'estaven fent al costat.
 - 5- Interrogatori del Fiscal a l'agent 1049: Diu que en aquell moment no estava de servei però que viu a pocs metres de on es van produir els fets. Quan sortia de l'edifici amb cotxe va veure el menor i els seus acompanyants amb una gran escala i va avisar els seus companys.
 - 6- Interrogatori de l'advocat a l'agent 1049: Diu que no recorda que hi haguessin cap obres per allà.
 - 7- Interrogatori del Fiscal a l'agent 1173: Diu que forma part de la patrulla que va anar cap al domicili, quan va arribar ja hi havia una altre patrulla. Es van trobar al menor i un seu company al balcó estirats, i aquests van dir que venien a robar una rentadora.
 - 8- Interrogatori de l'advocat: diu que no van trobar cap utensili ni signes de que el domicili hagués estat forçat.
 - 9- Interrogatori del Fiscal a José: és el propietari de la casa, diu que en el moment dels fets a la casa no hi vivia ningú però que és perfectament habitable.
 - 10- Interrogatori de l'advocat a José: no té preguntes per fer-li.
 - 11- Informe de l'Equip Tècnic: diu que el menor té una bona adaptació al país, que el menor té una bona influència però que els pares són poc exigents i molt permissius.
 - 12- Últimes qualificacions per part del Fiscal i l'advocat: el Fiscal varia la mesura a sis mesos en llibertat vigilada.
 - 13- Se li pregunta al menor si té alguna cosa més a dir, aquest diu que no.
 - 14- La jutgessa declara vist per sentència.

E) CAUSA JUDICIAL DE MENORS 498/2015

Fets: delictes lleus de lesions

Menor imputat: M.G.

- 1- Lectura dels fets a M.G.: El dia 12 de 2015, amb l'ànim d'atemptar contra la integritat física de Francesc, va intentar donar-li un cop de puny fent-li una rascada que va necessitar d'una primera assistència facultativa. El Ministeri Fiscal ho considera un delictes lleus de lesions, considera a M.G. autor dels fets i proposa una mesura de tres mesos de tasques socioeducatives per controlar els impulsos així com una responsabilitat civil de 140 €.
- 2- El menor es conforma
- 3- La jutgessa procedeix a llegir la sentència: condemna a M.G. Per un delictes lleus de lesions i imposa una mesura de tres mesos de tasques socioeducatives per controlar els seus impulsos així com una indemnització de 140 € en concepte de responsabilitat civil a Francesc. Declara la fermesa de la sentència.

F) CAUSA JUDICIAL DE MENORS 464/2015

Fets: Delictes continuats de robatori amb força en casa habitada i delictes lleus de danys

Menors imputats: R.J. i A.C.

- 1- Lectura dels fets: la jutgessa no els hi llegeix tots al ser molt llargs i els hi pregunta directament als menors si saben per quines raons es troben avui aquí, aquests manifesten que sí que ho saben. El Ministeri Fiscal ho considera un delictes continuats de robatori amb força en casa habitada en concurs amb un delictes lleus de danys, els considera autor dels fets i proposa una mesura de nou mesos d'internament semiobert on els tres últims siguin de llibertat vigilada així com una responsabilitat civil de 2.000 €.
- 2- Els menors es conformen
- 3- La jutgessa procedeix a llegir la sentència: Condemna els menors per un delictes continuats de robatori amb força en casa habitada i un delictes lleus de danys, els imposa una mesura de sis mesos d'internament semiobert i tres en llibertat vigilada. Declara la fermesa de la sentència.

3. DIA 27 D'ABRIL

3.1 CAUSES JUDICIALS ANALITZADES

A) CAUSA JUDICIAL DE MENORS 253/2015

Fets: Robatori amb intimidació

Menor imputat: A.K.

- 1- Lectura dels fets a A.K: el dia 9 de Juny de 2015, cap a les 16:30 hores aproximadament, el menor infractor, amagant la cara amb un passamuntanyes, va entrar a una gasolinera “petronor” amb una pistola i apuntant al dependent el va forçar a que li entregués tots els diners que tenia, arribant a emportar-se 350 € en efectiu. El Ministeri Fiscal qualifica els fets com un robatori amb intimidació previst als articles 237 i 242.2 del Codi Penal amb l’agreujant de disfressa. Considera a A.K. autor dels fets i sol·licita una mesura de cinc anys en règim tancat on els últims cinc mesos siguin en llibertat vigilada.
- 2- El menor no està conforme.
- 3- La jutgessa li diu al menor que serà l’última persona en declarar per conservar al màxim els seus drets.
- 4- Interrogatori del Fiscal a Lluís (gerent de la gasolinera): manifesta que es trobava de vacances a França quan el va trucar el treballador de la gasolinera dient que l’havien atracat, ell no va poder anar a la gasolinera al trobar-se fora d’Espanya però que hi van anar el seu pare i la seva germana. El Fiscal li mostra fotos de la gravació de les càmeres de seguretat de la gasolinera perquè manifesti si efectivament es tracta de la seva gasolinera, aquest afirma que sí. Se li notifica que té dret a personar-se com a perjudicat per la responsabilitat civil.
- 5- Preguntes de l’advocat a Lluís: l’advocat li pregunta sobre la data exacte en que va trucar als mossos d’esquadra per denunciar els fets, li pregunta perquè va trucar el dia 23 quan els fets s’havien produït el dia 19. Lluís no recorda bé quin dia va trucar exactament. També li pregunta si entra el dia 19 i el 23 va parlar amb la policia.
- 6- Interrogatori del Fiscal a Miquel (treballador de la gasolinera): el Fiscal li pregunta sobre l’aspecte de la pistola, si semblava verdadera o no. En Miquel diu que l’infractor anava sol i amb un passamuntanyes que el cobria tot menys els ulls, diu que directament no el va apuntar sinó que el va fer anar fins a la caixa. El delinqüent li va demanar també una bossa de plàstic i va agafar una beguda energètica. A fora la gasolinera l’esperava un cotxe que recorda que era

de color blau fosc. En el moment del robatori en Miquel es trobava sol a la gasolinera. Li mostra a Miquel la gravació de la càmera de seguretat, li ensenyen fotos de les gravacions i la bossa que el menor es va emportar de l'establiment.

- 7- Interrogatori de l'advocat a Miquel: li pregunta si recorda exactament com era la bossa que el menor es va emportar, aquest declara que no era una bossa de "petronor", sinó que eren bosses d'altres supermercats que tenen per allà. Pregunta si va trucar primer als mossos o al gerent, aquest diu que al gerent. No recorda el primer contacte amb la policia ni el dia exacte dels fets. Li pregunta sobre la declaració que va fer als mossos i de la descripció física que va fer de l'atracador, a la declaració va afirmar que l'infractor era de pell blanca, cosa que ara mateix ell no recorda i li estranya que ho digués. Li pregunta si la policia li va insinuar qui podia ser l'autor dels fets.
- 8- Interrogatori del Fiscal a Maria Lluïsa: aquesta explica que anant cap a Fortià es va trobar una bossa de plàstic al carrer tirada i que la va entrar a casa per posteriorment tirar-la a les escombraries, que un cop a casa es va adonar que la bossa contenia una pistola, un passamuntanyes i uns guants. Va avisar immediatament a la policia. El fiscal li pregunta sobre la ubicació exacte on va trobar la bossa.
- 9- Preguntes de l'advocat a Maria Lluïsa: Les preguntes tracten bàsicament sobre la bossa i les seves característiques. És una bossa d'un establiment conegut i que es distribueixen en grans quantitats. Li ensenyen la bossa a Maria Lluïsa per si recorda que fos aquesta, ella creu que sí.
- 10- Interrogatori del Fiscal a l'agent 4680: va ser el policia que es va personar a casa Maria Lluïsa per recollir la bossa. El Fiscal li pregunta sobre els altres agents que hi van anar.
- 11- Interrogatori de l'advocat a l'agent 4680: li pregunta sobre perquè en els atestats no es descriu amb exactitud les característiques de la bossa, l'agent contesta que no es tenen perquè descriure les característiques exactes.
- 12- Interrogatori del Fiscal a l'agent 5332: li pregunta si la detenció de A.K. es va fer per l'empremta dactilar que es va trobar a la bossa, li pregunta també sobre la intervenció policial.
- 13- Interrogatori de l'advocat a l'agent 5332: li pregunta sobre el dia de l'atracament i perquè es va tardar tant a començar a instruir els fets, li pregunta si recorda que en Miquel a la declaració digues que l'agressor tenia la pell blanca. Li pregunta si coneixia a l'autor per altres fets comesos en el passat, l'agent contesta que ell personalment no però que altres companys agents sí.

- 14- Interrogatori del Fiscal a l'agent 1940: li pregunta sobre la data dels fets, aquest confirma que es van produir el dia 19. Es un dels agents que anava en un cotxe patrulla en direcció al lloc dels fets i es van encarregar de circular per la zona per intentar buscar el vehicle descrit. Diu que ja coneixia a l'acusat d'altres fets del passat. Mentre es trobaven en el cotxe patrulla es van creuar amb el vehicle on anava de copilot el presumpte autor dels fets, va ser el seu company qui el va reconèixer.
- 15- Interrogatori de l'advocat a l'agent 1940: no té preguntes.
- 16- Interrogatori del Fiscal a l'agent 1955: li pregunta sobre si es va buscar la llauna de beguda energètica que l'autor s'havia emportat del lloc dels fets. És un dels que anava amb el cotxe patrulla que es va creuar amb l'altre vehicle, és el policia que veu al presumpte autor. El Fiscal li pregunta a partir de quin moment comença a ser rellevant el fet que aquesta persona es trobés en aquest vehicle tant aprop del lloc on s'havien produït els fets, l'agent contesta que a partir que veuen les imatges de les càmeres de seguretat de la gasolinera.
- 17- Interrogatori de l'advocat a l'agent 1955. Li pregunta sobre quin moment creuen que el menor pot estar implicat en els fets.
- 18- Interrogatori del Fiscal als pèrits de les empremtes dactilars
- 19- Interrogatori del Fiscal a l'agent 2120 per mitjà de videoconferència: es tracta de l'agent de balística, aquest informa que es tracta d'un revòlver detonador en bon funcionament, que no es podia disparar ja que només contenia un cartutx amb pólvora. Que si s'hagués disparat hauria produït danys acústics i cremades.
- 20- Interrogatori del Fiscal a l'agent 5528: són els pèrits que es van encarregar d'extreure el material genètic dels guants, la llauna i el passamuntanyes. Diuen que l'ADN corresponia tot a la mateixa persona i que es tracta d'un baró. No els poden comparar amb els del presumpte autor perquè no tenen el seu ADN.
- 21- Informe de l'Equip Tècnic: A.K. ha tingut un total de dotze expedients incoats i resolts amb les seves corresponents mesures. Actualment està complint un internament en règim tancat que acaba el Juliol. Dins el centre mostra molt bones conductes i és capaç d'assumir el que ha fet en el passat.
- 22- Interrogatori del Fiscal a A.K: diu que és esquerrà i que mesura 1 metre i 82 centímetres, que no va voler donar cap mostra del seu ADN perquè està en el seu dret de no fer-ho. Li ensenyen el passamuntanyes i diu que és el primer cop que el veu, diu que no sap res de la pistola. Li pregunta sobre les empremtes que es van trobar a la bossa. Diu que ell no ha estat mai a Fortià i que mai ha estat en aquesta gasolinera.

23- Interrogatori de l'advocat a A.K.: diu que existeixen una gran quantitat de bosses similars a la mostrada en el judici, que de fet a les bosses es van trobar moltes més empremtes dactilars. Que si en aquesta bossa en concret hi ha les seves empremtes és perquè va anar a una botiga a comprar articles i després la bossa que li van donar la va llençar, que si cas va ser una altre persona qui va agafar aquesta bossa després.

24- Últimes qualificacions per part del Fiscal i l'advocat.

25- Se li pregunta al menor si té alguna cosa més a dir, aquest diu que no.

26- La jutgessa ho declara vist per sentència.

4. VALORACIÓ PERSONAL

Després d'haver pogut assistir a un total de deu judicis a menors, així com haver pogut parlar amb la Jutgessa de menors Montserrat Bastit, queda clar que, quan treballes un tema d'una manera teòrica tant exhaustiva com el procés penal de menors, és gairebé essencial dedicar-hi una part pràctica per veure amb els teus propis ulls el funcionament del procés i saber les opinions i reflexions de persones amb molts anys d'experiència, per raó de la seva professió, com és el cas de la Jutgessa.

De totes les coses que vaig veure durant aquests dies de visita al Jutjat de Menors de Girona, destaco tres aspectes que seran també comentats a l'apartat de Conclusions del treball:

- Una gran quantitat de processos acaben amb conformitat per part del menor. De les deu vistes que vaig poder presenciar, sis van acabar amb conformitat i només quatre es va realitzar un judici oral. La pròpia Jutgessa Montserrat Bastit em va comentar que es tracta d'un fet molt habitual i que hi ha una tendència a que com més forta és la mesura que sol·licita el Ministeri Fiscal més provable és que el menor es conformi.
- La varietat de menors imputats i delictes comesos. Podríem caure en l'error de pensar que la gran majoria dels menors imputats pertanyen a barris marginals, amb famílies desestructurades i allunyats de l'escolarització. A la pràctica, tot i que sí que ens trobem amb menors amb aquests problemes, es pot dir que hi ha una gran varietat, podem trobar menors que provenen de bona família i d'una classe social mitjana – alta amb un bon grau d'escolarització que pels motius que sigui delinqueixen. També hi ha varietat de delictes, des d'un simple furt a un robatori amb arma de foc, arribant a haver casos, segons la jutgessa Montserrat Bastit, d'intents d'homicidi o violacions.

- La base del problema. En aquest sentit em refereixo a que el menor en molts casos (no tots) és el reflex dels seus pares. L'edat compresa entre els catorze i els divuit anys correspon a l'edat en que es forja el caràcter d'una persona i per això és essencial que el menor obtingui una atenció i educació correcte per part dels seus progenitors. El problema de que molts d'aquests menors acabin delinquent és que a els pares els hi és indiferent el que facin, no els hi presten atenció i que fins i tot els hi aplaudeixen aquests comportaments. Es va arribar a donar una situació al mig d'un judici que quan la Jutgessa l'hi explicava a un menor de quinze anys que el seu pare hauria de pagar una indemnització als perjudicats, ja que aquests últims no tenien cap culpa de ser víctimes dels seus actes, el pare del menor (present en el judici) va contestar, aixecant la veu, que ell tampoc tenia cap culpa del que feia el seu fill.

CONCLUSIONS

I- El procés penal de menors és aquell procés destinat a dilucidar la responsabilitat penal d'aquelles persones entre catorze i divuit anys que han comès algun dels delictes o faltes tipificats al Codi Penal o a les lleis penals especials. Aquest procés té una sèrie de característiques que el diferencien del procés penal d'adults, les dos més importants és que prima l'interès del menor i que el procés té una naturalesa fortament educativa. Al menor imputat, apart dels drets del nen, se li reconeixen tots els drets constitucionals (principi acusatori, dret a la defensa, presumpció d'innocència, dret a un jutge imparcial). La instrucció serà realitzada per la fiscalia. Entre altres característiques trobem també la gran flexibilitat que té el Jutge de Menors alhora d'escollir la mesura a imposar, la facultat del Ministeri Fiscal d'aplicar el principi d'oportunitat per aquells fets poc rellevants i el principi de proporcionalitat que regeix en tot procés penal. No ens hem d'oblidar que en el procés penal de menors existeix la opció de realitzar una mediació penal.

II- El procés penal de menor el trobem regulat a la Llei Orgànica 5/2000, de 12 de gener, reguladora de la responsabilitat penal del menor (reformada per la Llei Orgànica 8/2006, de 4 de desembre) i desenvolupat pel Reial Decret 1774/2004, de 30 de juliol, pel que s'aprova el reglament que desenvolupa la Llei Orgànica de responsabilitat penal del menor. S'han de destacar també fonts normatives internacionals com les Regles mínimes de Nacions Unides per l'administració de Justícia de menors "Regles de Beijing", les Directrius de Nacions Unides per la prevenció de la delinqüència juvenil "Directrius de Riad", les Regles de Nacions Unides per la protecció de menors privats de llibertat "Regles MPI" i la Convenció sobre els drets del nen.

III- La competència objectiva per conèixer del procés penal de menors correspon als Jutjats de Menors. La competència territorial correspondrà al Jutjat de Menors del lloc on s'hagi produït el fet. Respecte la competència funcional s'ha de destacar el Jutjat Central de Menors que serà competent per conèixer dels delictes de terrorisme. En matèria de recursos seran competents l'Audiència Provincial, l'Audiència Nacional i el Tribunal Suprem.

IV- Les fases de les quals es compon aquest procés són la fase d'instrucció, la fase intermèdia, la fase d'audiència, la fase decisòria o sentència i la fase d'execució.

V- La fase de instrucció és aquella fase destinada a preparar el judici oral, ja sigui fent constar la realització del delicte o establint la culpabilitat dels que haguessin realitzat l'acte. En el cas del procés penal de menors la instrucció la porta a terme el Ministeri Fiscal que l'iniciarà tant punt tingui notícia que s'hagi produït un delicte o falta per un menor de divuit anys. En base al principi d'oportunitat tindrà l'opció de desistir de la incoació de l'expedient.

VI- La fase intermèdia és aquella que es situa entre la fase de instrucció i la fase d'audiència destinada a realitzar tots els actes preparatius de la fase d'audiència. S'iniciarà quan el Ministeri Fiscal conclougui l'expedient i el remeti al Jutge de Menors. Durant aquesta fase es realitzaran els escrits d'al·legacions i la proposició de proves. Cap la possibilitat que en aquesta fase el menor adopti la conformitat de l'article 32 LORPM.

VII- El judici oral és on es realitzarà la pràctica de les proves i les parts formularan les seves conclusions perquè el Jutge de Menors ho pugui valorar alhora de dictar sentència. Abans de l'inici de l'audiència el menor podrà adoptar la conformitat de l'article 36 LORPM. Destaca també el dret a l'última paraula del menor al final del judici oral en virtut del dret que té a defensar-se per si mateix.

VIII- La sentència serà la resolució judicial dictada pel Jutge de Menors que posarà fi a la causa penal sobre el menor, absolent o condemnant. Haurà de complir tres requisits: tindrà que ser una resolució basada en dret, haurà d'entrar en el fons de l'assumpte i haurà d'estar suficientment motivada.

IX- La fase d'execució és aquella destinada a garantir el compliment efectiu d'aquella mesura o mesures imposades pel Jutge de Menors a la sentència. En el procés penal de menors serà el propi Jutge de Menors qui realitzi el control de l'execució, fent una funció similar a la que fa el Jutge de Vigilància Penitenciària en el procés penal d'adults. L'execució material correspondrà a les Comunitats autònomes i a Ceuta i Melilla.

X- Tot menor condemnat tindrà dret a que la causa sigui examinada per un altre òrgan jurisdiccional diferent i jeràrquicament superior. Així doncs existeix la possibilitat d'interposar fins a cinc recursos diferents en aquest procés: recurs d'apel·lació, recurs de reforma, recurs de reposició, recurs de revisió i recurs de cassació per unificació de la doctrina.

XI- Una de les característiques més rellevants del procés penal de menors és la possibilitat d'evitar el procés penal mitjançant la mediació penal entre la víctima i l'autor. La mediació en el procés penal de menors existeix en base al principi d'intervenció mínima. És important destacar que la mediació penal només existeix en aquest tipus de procés.

XII- És destacable la gran quantitat del processos que acaben amb conformitat per part del menor i la tendència a que com més forta és la mesura que sol·licita el Ministeri Fiscal més probable és que el menor es conformi.

XIII- És important veure la varietat de menors imputats que et pots trobar en aquest procés penal, des de menors provinents de barris marginals i famílies desestructurades a altres provinents d'una bona família de classe mitjana – alta. També la varietat de

delictes que es cometen, des de un simple furt a un robatori amb arma de foc, arribant a haver-hi casos, segons la jutgessa Montserrat Bastit, d'intents d'homicidi o violacions.

XIV- En la gran majoria de casos s'ha de responsabilitzar als pares del comportament dels seus fills i del fet que es dediquin a delinquir. Les actituds que els pares mostren vers als fills i més en aquestes edats, contribueixen a que el fill adopti un camí o un altre. Per això és essencial que el menor obtingui una atenció i educació correcte per part dels seus progenitors. El problema de que molts d'aquests menors acabin delinquent és que a els pares els hi és indiferent el que facin, no els hi presten atenció i que fins i tot els hi aplaudeixen aquests comportaments.

XV- És molt important tenir clar que la responsabilització és la base primordial de la reinserció, la base del sistema de justícia juvenil ha de tenir com a objectiu responsabilitzar al menor dels seus actes.

XVI- És necessari posar de manifest la necessitat de la col·laboració de la societat i les administracions públiques per donar sortides als joves, ja que tot l'esforç fet des de la justícia juvenil i el propi jove en la reinserció és veu molts cops truncat per la falta de mitjans socials, un lloc de treball, etc, un cop acaba el procés. La societat té una responsabilitat cap a aquests joves que no pot obviar si realment es vol que finalitzi el procés de forma correcte i no abocar tot l'esforç a una nova intervenció del sistema penitenciari d'adults.

XVII- La reinserció no només és difícil per la falta de feina i cursos adequats, sinó també per altres motius o causes que hi poden interferir ja sigui de tipus familiar, salut mental, drogodependències no resoltes, etc.

BIBLIOGRAFIA

AGUSTÍN BASSOLS, “Legislación juvenil y de menores”, 1995

ÁLVAREZ RAMOS, *Análisis socioeducativo de los procesos de mediación en la ley de responsabilidad penal de los menores*, Revista de servicios sociales nº 39, 2001

- *Mediación penal juvenil y otras soluciones extrajudiciales*, Revista International e-journal of Criminal Science, núm. 3, 2008

ARMENTA DEU, *Lecciones de derecho procesal penal*, Ed. Marcial Pons, 2015

ARROM LOSCOS, *El proceso penal con implicación de menores*, Ed. Universitat illes balears, 2002

AYO FERNÁNDEZ, *Las garantías del menor infractor*, Ed. Aranzadi, 2004

BASANTA DOPICO, *La mediación penal en el ámbito penal juvenil*, Ed. Colex, 2010

BERNUZ BENEITEZ, *Justicia de menores española y nuevas tendencias penales*, Revista electrónica de ciencia penal y criminología nº 7, 2005

BLANCO BAREA, *Responsabilidad penal del menor: Principios y medidas aplicables en el derecho penal español*, Revista d'estudis jurídics nº 8, 2008

CABALLERO MARISCAL, *Menores infractores y medidas judiciales*, Revista educación y futuro digital nº 10, 2014

CUELLO CALÓN, *E. Tribunales para niños*, Libro General de Victoriano Suárez, 1917

CURBELO HERNÁNDEZ, *Indagando en la práctica profesional de los trabajadores y trabajadoras sociales forenses del equipo técnico del juzgado de menores*

COLOMER HERNÁNDEZ, *La sentencia en el proceso penal de menores*, ADPCP, Vol. LVI, 2003

CRUZ MÁRQUEZ, *La mediación en la ley orgánica 5/2000, reguladora de la responsabilidad penal de los menores: conciliación y reparación del daño*. Revista Electrónica de Ciencia Penal y Criminológica, 2005

DE YBARRA Y DE LA REVILLA. *El primer Tribunal de menores en España*, Ed. Bilbao, 1995

DÍAZ CABIALE, *La admisión y práctica de la prueba en el proceso penal*, Cuadernos del Consejo General del Poder Judicial, 1991

DÍAZ MARTÍNEZ, *La instrucción en el proceso penal de menores*, Ed. Colex, 2003

DOMÍNGUEZ ALONSO, *El menor infractor que comete su primer delito*, Revista sobre la infancia y la adolescencia nº 7, 2014

GARRIDO CARRILLO, “*La fase de audiencia o de juicio oral en el proceso penal de menores*”, El menor como víctima y victimario de la violencia social, Ed. Dykinson, 2010

GIMENO SENDRA, *El derecho a la libertad y sus restricciones en el ordenamiento español*, Ed. Colex, 1985

- *El proceso penal de menores*, Diari La Ley nº 5386
- *Los procedimientos penales simplificados (principio de oportunidad y proceso penal monitorio)*, Revista d'estudis jurídics núm. Especial III, 2006

GOMEZ HIDALGO, *Estudio de las medidas establecidas en la ley orgànica de responsabilidad penal del menor*, Ceuta

GONZÁLEZ ZORRILLA, *La justicia de menores en España*, cit.

GRANDE SEARA, *El enjuiciamiento penal de los menores*, Ed. Boletín oficial del Estado, 2006

JIMÉNEZ FORTEA, “*La evolución histórica del enjuiciamiento de los menores de edad en España*”, Rev. boliv. de derecho nº 18, 2014

JOSÉ ACUAVIVA, *La ley del Menor y el GRUME II*, Web queaprendemoshoy, 2013

LANDROVE DÍAZ, *Introducción al derecho penal de menores*, Ed. Tirant lo Blanch, 2007

- *Réquiem por la Ley Penal del menor*, Diari La Ley, 2006

LÓPEZ LÓPEZ, *La instrucción del Ministerio Fiscal en el procedimiento de menores*, Ed. Comares, 2002

LUZÓN GARCÍA, *El menor infractor que cometes u primer delito*, Revista sobre la infancia y la adolescencia nº 7, 2014

MARTÍNEZ RODRÍGUEZ, *Comentario a la Ley Órgánica 5/2000, de 12 de enero, reguladora de la responsabilidad penal del menor*, Ed. J.M. Bosch Editor, 2015

MINGO BUSAÍL, *Psicólogos, educadores sociales y trabajadores sociales en los Juzgados de Menores. La actuación del equipo técnico*, Bol. Estud. Invest., 2005

MONTAÑÉS PARDO, *Las garantías constitucionales del proceso penal: El principio acusatorio*, Repertori Aranzadi del Tribunal Constitucional, 2001

MORA ALARCÓN, *Derecho Penal y Procesal de Menores*, Ed. Tirant lo Blanch, 2002

NOYA FERREIRO, *Las medidas cautelares en el proceso penal del menor*, Revista de estudios penals y criminológicos, volumen 17, 2006

OCÓN GARCÍA, *Singularidades procesales y problemas prácticos de la ley de responsabilidad penal del menor*, Redur, 2014

OLAVARRÍA IGLESIA, *El Ministerio Fiscal en los procesos de mediación penal*, Ponencia, 2011

RICHARD GONZÁLEZ, *El nuevo proceso de menores*, Ed. La Ley, 2004

RODRÍGUEZ PÉREZ, *Algunas peculiaridades del proceso penal de menores*, Anales de la facultad de derecho, 2004

ROSA CORTINA, *Los principios del derecho procesal penal de menores: Instrumentos internacionales. Doctrina de la fiscalía general del Estado y jurisprudencia*, Revista española de derecho processal nº 11, 2003

SALA DONADO, *Proceso penal de menores: especialidades derivadas del interés de los menores y opciones de política criminal*, Tesis de la Universitat de Girona, 2004

SANZ HERMIDA, *El nuevo proceso penal del menor*, Ed. Universidad de Castilla La Mancha, 2002

SOLETO MUÑOZ, *Article "Sujetos intervinientes en el proceso penal de menores"*, Proceso penal de menores, Ed. Tirant lo Blanch, 2008

- *La identificación del imputado*, Ed. Tirant lo Blanch, 2008

SUBIRATS ALEIXANDRI, *La fase intermedia en la Ley de responsabilidad penal del menor*, Web Derecho.com, 2002

TAMARIT SUMALLA, *El nuevo derecho penal de menores ¿creación de un sistema penal menor?*, Revista penal nº8, 2001

TEXEIRA RODRÍGUEZ, *El enjuiciamiento penal de los menores*, Ed. Boletín oficial del Estado, 2006

TOMÉ GARCÍA, *El Procedimiento Penal del Menor*, Ed. Aranzadi, 2003

TORRES ANDRES, *La ley de responsabilidad penal de los menores*, Ed. Trivium, 2001

YBRAHIM GUTIERREZ, *Análisis de las Reglas de Beijing*, web docslide, 2015

NORMATIVA D'INTERÈS

Llei Orgànica 5/2000, de 12 de gener, reguladora de la responsabilitat penal dels menors

Real Decret 1774/2004, de 30 de juliol, pel que s'aprova el reglament de la llei orgànica 5/2000, de 12 de gener, reguladora de la responsabilitat penal del menor

Constitució espanyola de 1978

Llei Orgànica 6/1985, de 1 de juliol, del Poder Judicial

Real Decret de 14 de setembre de 1882, aprovatori de la Llei d'Enjudiciament Criminal

Llei Orgànica 10/1995, de 23 de novembre, del Codi Penal

Regles mínimes de les Nacions Unides per l'administració de la justícia de menors "Regles de Beijing"

Directrius de les Nacions Unides per la prevenció de la delinqüència juvenil "Directrius de Riad"

Regles de Nacions Unides per la protecció de menors privats de llibertat "Regles MPI"

Convenció sobre els drets del nen

Instrucció nº 11/2007, de 12 de setembre, sobre el protocol d'actuació amb menors

Llei 50/1981, de 30 de desembre, per la que es regula l'Estatut Orgànic del Ministeri Fiscal

Circular 1/2000, de 18 de desembre, de la Fiscalia General de l'Estat

Llei Orgànica 6/1984, de 24 de maig, reguladora del procediment d'Habeas Corpus

Llei Orgànica 1/1996, de 15 de gener, de protecció jurídica del menor

Pacte Internacional dels drets civils i polítics

Llei Orgànica 1/1979, de 26 de setembre, general penitenciària

Llei 4/2015, de 27 d'abril, de l'Estatut de la víctima del delictes

Directiva 2016/800, de 4 de maig de 2016, relativa a les garanties processals dels menors sospitosos o acusats en els processos penals